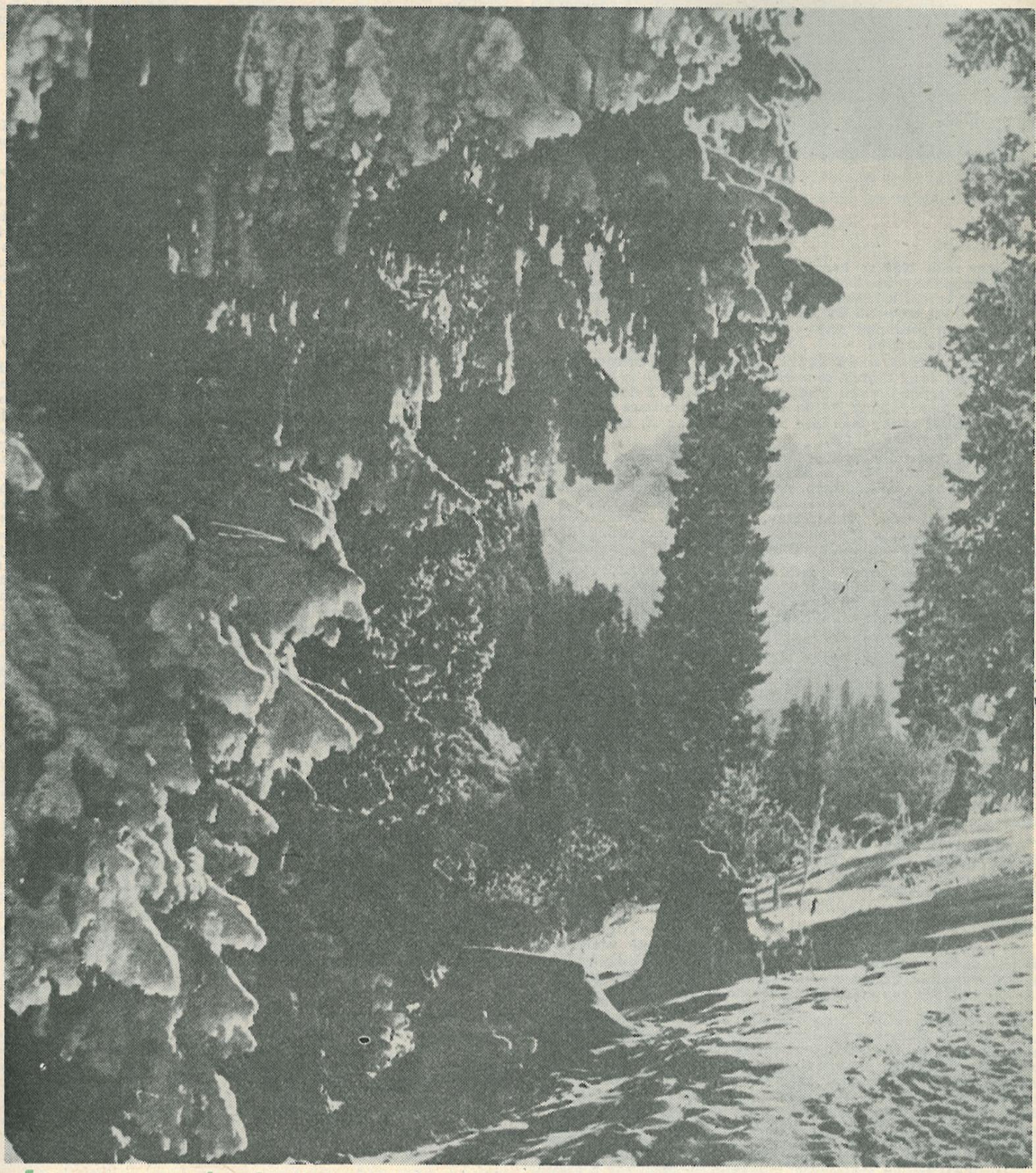

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • PROSINEC • DECEMBER • GRUDZIEŃ 1984 (ČÍSLO 319) CENA 8 ZŁ

VÁNOCE, JAKÁ PÍSEŇ JEHLIČÍ A SNĚHU.
JAK LÁSKA V MODRÝCH OČÍCH, STRÍBRO VELKÝCH HVĚZD
ROZSÉVÁ POD OBLOHU ZTIŠENÍ A NĚHU,
A POD NOHAMA KRUPE TŘPYTNÝ ÚBĚL CEST.

Vánoce
S. K. NEUMANN

PO ZASEDÁNÍ ÚV PSDS

Koncem roku 1984 se konala dvě plenární zasedání ÚV PSDS. „Klíčové problémy upevňování státu, rozvoje socialistické demokracie, upevňování zákonnosti, pořádku a společenské kázně“ — to bylo téma XVII. zasedání ÚV PSDS ve dnech 26. a 27. října ve Varšavě. Zasedání předsedal první tajemník ÚV PSDS, armádní generál Wojciech Jaruzelski.

Již dříve oznámené teze a zpráva politického byra, kterou na zasedání přednesl Józef Czyrek, se staly základem úvah o nejbližších, ale především o perspektivních předpokladech rozvoje Polska. Zasedání ÚV bylo z jedné strany důležitým hodnocením realizace závěr IX. sjezdu, z druhé strany důležitou složkou příprav X. sjezdu a perspektivního programu strany.

Schválené usnesení formuluje hlavní směry upevňování státu, jeho demokratického charakteru a zákonnosti. Poukazuje na upevňování zásad společenské spravedlnosti, na opaření zvyšující společenskou kázeň, na zdokonalování koaličního systému výkonu moci, na boj proti všem projevům voluntarismu, samovúle a byrokratismu v článcích státní moci a administrativy, na boj s protisocialistickými silami a na upevňování obranyschopnosti země.

Na závěr se ujal slova Wojciech Jaruzelski. Pro politiku strany — řekl — musíme umět získat pracující. Nejdůležitější je reálný pokrok, reálná fakta. Navázal rovněž — jak víme — na problémy nejdůležitější pro stát, ale týkající se také každého z nás.

Rokovania XVII. plenárneho zasadnutia ÚV PZRS popri klučových problémoch štátu, systému socialistickej demokracie a upevňovania verejného poriadku, boli venované aj veľmi konkrétnym otázkam, ktoré nás všetkých trápia v každodennom živote, a ktoré možno odstrániť bez veľkých nákladov. Jednoducho keď si pripomienime význam slov: povinnosť, svedomitosť, poctivá práca. Týka sa to tiež štátnej správy, obchodu, dopravy atď. Veľmi výrazne to bolo formulované v referáte Politického byra a v diskusii. Prosíme pozorne prečítať citáty, ktoré sme vybrali z tohto referátu.

Máme už za sebou v prekonávaní krízy kus cesty. Veľa sme urobili, ale ešte viac je pred nami. Je správne, že sa zaoberáme veľkými problémami, ktoré generálne rozhodujú o životných podmienkach spoločnosti. Lenže na riešenie všetkých problémov majú vplyv aj malé, zdanivo drobné nedostatky. Sú spoločensky trápne, rozčulujú nás všetkých. (...)

Zlá organizácia práce mnohých obchodov, zavreté okienka na pošte, autobusových a železničných staniciach, pomalosť bytovej správy a domovníkov, špinia a neporiadok na verejných miestach — tu sú iba niektoré príklady každodenného života. (...)

Keď bránime dobré meno administratívy ako celku, zostrujieme kurz voči konkrétnym slabinám zanedbanosti a najmä prípadom narušovania zákonnosti. Práca mnohých zložiek administratívy, najmä úradov, ktoré sa priamo stýkajú so spoločnosťou, vyvoláva nezriedka zdôvodnený kritik. Prejavujú sa byrokratické, ešte príliš pomaly odstraňované návyky. Niekoľko občania, dokonca v najednoduchších otázkach, musia putovať od písacieho stola k písaciemu stolu, stále vyplňať siahodlhé dotazníky, písat vyhlásenia, zbierať podpisy a pečiatky tam, kde by stačil osobný preukaz. Už tri roky ústredné administratívne orgány robia veľa, aby zmenili tento stav. Anulovali asi tretinu zbytočných, neaktuálnych predpisov a nariadení. Proces odstraňovania byrokratických návykov si žiada zjednodušiť štruktúry, dôkladne určiť kompetencie, zlepšiť vnútornú organizáciu práce, zostríť boj proti nedostatkom v každom terénnom úrade. Veľký význam má v tom dôsledná kontrola uskutočňovaná národnými výbormi a ich komisiemi. Nechceme, aby státna správa bola nákladná. Nevyhnutné sú však podmienky, aby do práce v štátnej správe — počínajúc od gminných úradov — prichádzali vysoko kvalifikovaní, schopní a ambiciozní ľudia. (...)

DELEGACE 10 členských státu RVPH a spolupracujúcich zemí na setkávaní na zasedání v Havane. Byla projednána předsevzetí, jejichž cílem je rozšíření potenciálu energie, paliv a surovin. Jednalo se rovněž o pláne na nejbližších pět let. Náměstek předsedy vlády Zbigniew Messner řekl na zasedání m.j.: „... počítáme s účastí zainteresovaných zemí ve výstavbě uhlí a sýry do členských zemí RVPH, avšak vzhledem k omezeným materiálním prostředkům a rostoucí kapitálové náročnosti surovinových investic nebude možné udržet dosavadní úroveň dodávek těchto surovin bez zaangažování zainteresovaných států.“

medzinárodnú situáciu. Poznamejme, že Poľsko v poslednom období vyvíja širokú diplomatickú činnosť. Tak napr. naposledy boli u nás: podpredseda vlády Bulharska Georgij Jordanov, minister zahraničných vecí Rakúska Leopold Gratz, podpredseda Štátnej rady a podpredseda kubanskej vlády Guillermo Garcia Frias, predseda gréckej vlády Andreas Papandreu, finský minister zahraničných vecí Paavo Väyrynen a ďalší.

KNĚZ JERZY POPIEŁUSZKO byl unesen 19. října t.r. kolem 22 hod. v okolí obce Przysiek u Toruně. Po 11 dnech energického vyšetrování a pátrání, ktoré zahájily orgány ministerstva vnitra, mŕtvola kněze byla nalezena v přehradním jezere u Włocławku. Jak víme, na rozkaz ministra vnitra byli zadruženi pachatelé únosu a vraždy. Vyšetrování pokračuje. 3. listopadu se konaly smutečné obřady v kostele sv. Stanislava Kostky ve Varšavě. Kněz Jerzy Popiełuszko byl pohřben v kostelnej zahradi.

Únos a vražda kněze Jerzyho Popiełuszka vyvolaly rozhořčení v celém Poľsku. Pachatelé vraždy vybrali provokaci a násilí jako metodu politického boje. Jednalo se jim o opětovné rozincení politických vášní; rána zasažená Jerzymu Popiełuszkom byla namířena proti orgánom státní moci, proti způsobu výkonu moci, proti nepříliš pevným základům národního smíru, proti součinnosti státu a církve, jež se s mnoha těžkostmi rozvíjí na mnoha úsecích života, kde může sloužit ve prospěch země a národa.

Cesta teroru, provokace a násilí nevede nikam. „Socialistické Poľsko může být pouze Poľskem zákonného,“ konstatovalo prohlásení ÚV PSDS. XVII. zasedání ústredného výboru rozhodne odmítá a odsuzuje veškeré protizákonné činy a metody, jak ze strany orgánů moci, tak i občanů. Ústrední výbor prohlašuje s plným důrazem, že neexistuje shovívavost vůči anarchii a terorismu v jakékoliv podobě.

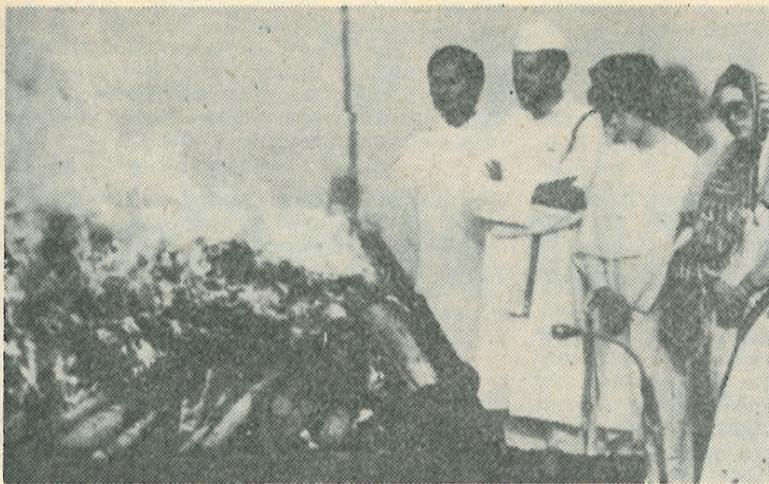
Dne 27. prosince 1984 byl v Toruni zahájen proces proti obžalovaným o únos a zavraždění J. Popiełuszka. O průběhu procesu široce informují masové sdělovací prostředky.

NA PRIATEESKEJ NÁVSTEVE V POĽSKU bola stranicko-štátna delegácia Jemenskej Ludovodemokratickej republiky, ktorú generálny tajomník ÚV Jemenskej socialistickej strany, predseda Prezidia Najvyššej Ludovej rady a predseda vlády Ali Naser Muhammad. Počas pobytu prerokovala s vedúcimi poľskými predstaviteľmi otázky vzájomných vzťahov a aktuálnu

V ČÍSLE:

Zo zjazdového referátu ÚV	4—7
Nobelova cena pro ČSSR	8
Krajanská porada v Novej Belej	10
Středočeský kraj	12—13
Pořehospodárstvo	22
Na sviatočný stôl	28—29

INDIRA GÁNDHIOVÁ, predsedníčka vlády Indie zahynula počas atentátu 31. októbra t.r., ktorý spáchali príslušníci osobnej ochrany patriaci k separatistickej sikskej organizácii. Pohrebných slávností, ktoré sa konali 4. novembra v Dillí, sa z poľskej strany zúčastnili: Henryk Jabłoński a Stefan Olszowski. Za nového predsedu indickej vlády zvolili Rádžíva Gándhího, syna zavraždenej.

V súčasnosti sa situácia v Indii už normalizovala, dokonca v sikhskom Pandžabe je už pokojne. Vyšetrovanie odhaluje čoraz viac podrobnosť týkajúcich sa atentátu na Indiru Gándhiovú, ktoré vzbudzujú prekvapenie pozorovateľov. Vysvitlo — napriek skorším správam — že nedaleko sídla predsedníčky vlády stalo ambulančné vozidlo vybavené kyslíkovou apparatúrou a reanimáčnym zariadením. Do nemocnice však odviezlo nie I. Gándhiovú, ale atentátnikov. V nemocnici nikoho skôr neinformovali, že treba pripraviť sálu k okamžitej operácii, a tak keď tam dovezli ranenú, boli v nemocnici iba mladí lekári. Napriek skorším správam vyšlo, najavo i to, že v predsedníčkinom sídle bol jednako osobný lekár I. Gándhiovej, lenže nevedno, kde a čo robil. Trestuhodnej zanedbanosti sa dopustila bezpečnostná služba. Vysvitlo, že v jej aktách bola služobná správa inšpektora materskej jednotky antentátnikov, ktorý dokazoval, že Satvant Singh (ten, ktorý strieľal) sa nehodil do práce v skupine zabezpečujúcej ochranu Indiry Gándhiovej. Práve teraz sú previerky v bezpečnostných silách, z ktorých sa prepúšťa Sikhov.

RONALD REAGAN bude prezidentom USA na ďalšie 4 roky. Vo voľbách rozhodne porazil Waltera Mondalea a zvíťazil až v 49 štátach pomerom hlasov 59:41. Zo 174 mil. obyvateľov oprávnených hlasovať sa volieb zúčastnilo 78 mil voličov. Nezmenil sa pomer súl v Kongrese: v senate majú nadálej prevahu republikania, zase v parlamente — demokrati.

Foto: CAF, TASS, AP

MANAGUA. V Nikaragui sa konali prvé dejinách tohto štátu všeobecné demokratické voľby. Vyše jeden a pol milióna Nikaragujev hlasovalo na prezidenta, jeho zástupcu, 90 poslancov do národného zhromaždenia, ktoré spracuje ústavu. Napriek nátlaku a pokusom o šantaž pravicových skupín a podporujúcich ich Spojených štátov, spoločnosť sa masovo zúčastnila volieb. K volebným urnám prišlo 82 per. voličov a na kandidátov Sandinovského frontu národného osloboodenia odovzdalo svoj hlas vyše 67 perc. oprávnených voličov. Za prezidenta zvolili Daniela Ortegu (na snímke pri volebnej urne).

HLAD V AFRIKE je tému rokovania Valného zhromaždenia OSN. Predstavitelia afrických štátov poukazujú, že keď štaty ohrozené hladom nedostanú okamžitú pomoc, zahynú milióny Afričanov a mnoho štátov bankrotuje.

JUAN ANTONIO SAMARANCH, predseda Medzinárodného olympijského výboru vyhlá-

sil, že „olympijské hry v r. 1988 sa uskutočnia v Seulu, podobne, ako sa konali v Moskve a Los Angeles, nezávisle na tom, čo sa stane. Iba svetová katastrofa môže zabrániť zorganizovaniu ďalších hier v Južnej Kórei“. Čoraz častejšie (napr. v Taliansku a rozvojových krajinách) sú však návrhy, aby preteky v niektorých športových disciplínach z programu hier sa uskutočnili v Kórejskej ľudovodemokratickej republike.

MOSKVA. 237 dní trval zatiaľ najdlhší v dejinách kozmický let sovietskej osádky. Osádku rekordného letu na palube orbitálneho komplexu Salut-7 — Sjuz T-11 tvorili: Leonid Kizim, Vladimir Soloviov a Oleg Aškov. Počas letu osádka vykonala 549 rôznych vedeckotechnických, technologických, lekársko-biologických a astrofyzikálnych výskumov, experimentov a pozorovaní. Prvé lekárské výskumy po pristatí dokázali, že kozmonauti dobре vydržali dlhodobý pobyt v podmienkach bez tiaže.

Radostné okamžiky v kabine letadla IL 62 pri prekročení československej hranice. Snímek: Svět v obrazach

PO VÍCE NEŽ 15 MĚSÍČÍCH STRÁVENÝCH V ZAJETÍ angolské protivládní organizace UNITA se koncem června 1984 vrátilo do Prahy zvláštním letadlem zbývajících 20 československých občanů. První část z celkem 66 zadržovaných rukojmi, čtyřicetipäťčlenná skupina (17 žen, 21 detí a 7 mužů), pribyla do ČSSR už 1. joni 12. června. Strastiplná anabáze čs. občanů, kteří pracovali jako odborníci v Angole, začala 12. března 1983, kdy angolská ozbrojená organizace UNITA, bojující proti Angolské lidové republice, napadla průmyslový komplex Alto Catumbela a československé odborníky i s jejich rodinami zajala. Od toho okamžiku pro ně nastaly nepredstvitelné útrapy: tisíce kilometrů přesunů, fyzické vyčerpání, nemoci; jeden z nich to nakonec nepřežil a zemřel. Po mnoha měsících vedly československé úřady s pomocí představitelů Mezinárodního výboru Červeného kříže obtížná jednání o vysvobození zadržovaných čs. občanů. Po dílčím úspěchu, kdy bylo 12. června 1983 propuštěno prvních 45 rukojmi, byla nakonec letos v květnu podepsána dohoda o propuštění zbývajících 20 čs. občanů. Cesta domů byla volná. Když letadlo konečně přistálo na ruzyňském letišti v Praze, všichni měli obrovskou radost. Bylo vidět, že se domů vracejí lidé, pro něž slova vlast a vlastenectví mají velice konkrétní obsah. Snad nejvýstižněji to řekl jeden z nich: „Toto je nejkrásnejší okamžik mého života. Vrátet se domů je něco tak krásného, že nedokážu nikdy pochopit, jak někdo dokáže utéci a zavrtit si cestu, nevrátit se domů, kde se narodil a kde má rodiče a známé...“

Z REFERÁTU ÚV NA VII. ZJAZD KSČaS

V dňoch 17.—18. novembra 1984 sa v Krakove konal VII. zjazd Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku za účasti 88 delegátov zo všetkých miestnych skupín a obvodov. Zjazdové spravodajstvo v nasledujúcich číslach. Dnes prinášame referát ÚV prednesený na zjazde.

Po dlhom, skoro päťročnom období, ktoré uplynulo od posledného, VI. zjazdu Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, sa dnes opäť zišlo na svojom VII. zjazde najvyššie krajské fórum, aby zhodnotilo dosiahnuté výsledky a načrtlo novú cestu svojho rozvoja, ktorou sa bude naša Spoločnosť uberať v nastávajúcich rokoch.

Uplynulé medzizjazdové obdobie nebolo ľahké, patrilo k najzložitejším v doterajších, skoro štyridsaťročných dejinách našej Spoločnosti. Súviselo to s vývinom spoločensko-politickej a hospodárskej života v našej krajine a dramatickými udalosťami, aké sa odohrali v rokoch 1980—81. Poľsko postihla hlboká hospodárska kríza a na tomto pozadi došlo k ostrým spoločenským napätiam a konfliktom, ktoré narastali dlhší čas následkom väznych chýb v spoločenskej a hospodárskej politike a narušovania zásad socialistickej demokracie. Spoločenské rozpory skrývali v sebe väzne nebezpečenstvo ešte väčších otriasov a chaosu. Strana a vláda ho odstránili tým, že si zvolili cestu dohody. Bolo to spoločné víťazstvo robotníckeho protestu a sil obnovy v strane. Zrodenná z tohto víťazstva cesta socialistickej obnovy určuje našu prítomnosť a našu budúlosť.

Naša Spoločnosť, jej aktív, členky a členovia, bohatší o skúsenosti z minulosti, hned od začiatku vedeli, kde je ich miesto. Zvolili si jedine správnu cestu, cestu práce v prospech krajiny a svojej organizácie. Povzbudzovala ich k tomu výzva uznesenia 3. plenárneho zasadania ÚV KSČaS z 15. marca 1981, v ktorej sa o. i. hovorilo: „Obraciame sa na všetkých členov a funkcionárov, aby svedomite a efektívne pracovali na svojich pracoviskách a činne sa podieľali na spoločensko-hospodárskej aktivizácii svojich dedín a miest. Bude to naša najlepšia podpora úsiliu strany a vlády vyviesť krajinu z neobvykle ťažkej situácie a podpora socialistickej obnovy.“

Okolo programu obnovy, ktorý strana vypočovala a začala dôsledne realizovať, sa utváral čoraz širší front rozvahy a zodpovednosti za spoločné veci. Bol otvorený pre všetkých ľudí dobrej vôle, občanov poľskej a iných národností. Zdôraznil to zvlášť prvý tajomník ÚV PZRS, armádny generál Wojciech Jaruzelski v prejave na zasadani Sejmu 25. januára 1982, ktorý povedal:

„V boji o národné oslobodenie a poľskú štátosť sa zúčastnili poľskí obyvatelia rôznych vierovyznani a národností. Je to nerozborná časť našich dejin. Ceníme si a vážime prínos národnostných menšín v našom živote a našej kultúre. Chceme aby všetci, ktorí žijú na poľskej zemi, mali plnú možnosť rozvíjať svoju odlišnosť a mali trvalé miesto v štruktúre súčasného Poľska.“

Dôslednosť v realizácii politiky národnnej dochody a socialistickej obnovy plne potvrdil IX. mimoriadny zjazd Poľskej zjednotenej robotníckej strany, ktorý sa konal v júli 1981. Vyslovil sa rozhodne za potrebou uskutočniť podstatné zmeny v strane a krajine, zaviesť spoločensko-hospodársku reformu, vyviesť krajinu z krízy a — čo je zvlášť dôležité — spieť neustále k zlepšovaniu exi-

stenčných podmienok pracujúcich. Samozrejme, splnenie týchto zámerov — hoci mali dlhodobý charakter — nebolo jednoduché a prebiehalo i prebieha v mimoriadne zložitých a stažených podmienkach. Zadlženosť krajiny a teda nedostatok devízových prostriedkov na nákup surovín a iných výrobných prostriedkov spôsobili pokles priemyselnej výroby. Jej pozdvihnutie stáhli i hospodárske reštrikcie americkej vlády, naštolené po dočasnom zavedení vojnovej stavu v Poľsku, ktoré spôsobili v našom hospodárstve obrovské škody. Napriek tomu sa úmerne so spoločenskou stabilizáciou začala postupne stabilizovať i naša ekonómika. Významnú pomoc nám v tom poskytol Sovietsky zväz a ďalšie socialistické štaty, najmä dodačnými dodávkami surovín, potravin a iných spotrebnych článkov. Vďaka tomu sa už v r. 1982 podarilo nielen zastaviť pokles priemyselnej výroby, ale ju aj postupne zvýšovať v niektorých odvetviach.

V novej spoločensko-politickej a hospodárskej situácii, v akej sa ocitlo Poľsko na začiatku osemdesiatych rokov, bolo mimoriadne dôležité zoskúpenie všetkých vlasteneckých sil národa okolo programu obnovy, dosiahnuť dohody a prekonanie krízy cestou socialistickej obrady. Tieto ciele a potreba práve takého pôsobenia stáli u zrodu širokého spoločenského hnutia — Vlasteneckého hnutia národnnej obrady, ktoré sa začalo rozvíjať v celej krajine a získalo pevnú organizačnú podobu s rozsiahlym programom činnosti na I. kongrese PRON v dňoch 7.—9. mája 1983.

Aktív našej Spoločnosti nestránil od tohto hnutia. Pôsobiac od vzniku KSČaS v prospech integrácie prostredia, plne sa solidarizoval s programom PRON a zapojil sa do jeho činnosti. Naši členovia vo viacerých obciach na Spiši a Orave patrili k spoluakladateľom novovznikajúcich miestnych a gminných odbočiek PRON a propagátorom jeho ideí. Spoločnosť má taktiež svojich predstaviteľov v Celoštátej rade PRON, ktorí aktívne pôsobia v piatich problémových komisiach tohto hnutia: kultúry, vedy a osvety, spoločenských intervencii, spoločenského dialógu, porozumenia a konzultácií, ako aj v komisií pre otázky vidieka a poľnohospodárstva.

Náležitý vlastenecký postoj prejavili členovia našej Spoločnosti aj počas takej dôležitej politickej a spoločenskej udalosti v živote krajiny, vojvodstiev, miest a dedín, akou boli voľby do vojvodských a miestnych národných výborov, ktoré sa konali 17. júna 1984. Predchádzala ich široká kampaň, ktoréj podnetným, mobilizujúcim činiteľom bola Volebná deklarácia Krajskej rady PRON ako platforma národného dorozumenia a jednotnej činnosti všetkých ľudí dobrej vôle na ceste socialistických spoločenských priemien. Naši členovia sa zúčastňovali tejto kampane a diskusií o volebnom programe, stavali sa s členmi volebných komisií a pôsobili v prospech náležitejho priebehu volieb. Poznamejme, že vo viacerých obciach obývaných českou a slovenskou národnostnou menšinou sa voľby skončili už v poludňajších hodinách. Masovou účas-

tou vo voľbách krajania vyjadrili podporu kandidátom PRON a volebnému programu.

Tento rok naša krajina oslavuje významné jubileum — 40. výročie Ľudového Poľska. Historickým momentom začínajúcim tento dôležitý zvrat v dejinách poľského národa bolo vyhlásenie Júlového manifestu Poľského výboru národného oslobodenia, ktoré znamenovalo nástup krajiny na novú cestu, cestu socialistickej výstavby, uskutočňovanej pod vedením Poľskej robotníckej strany a neskôr Poľskej zjednotenej robotníckej strany v bratskej spolupráci so Sovietskym zväzom a inými krajinami socialistického spoločenstva.

Týmto dejinným aktom sa na prvom kúsku slobodného Poľska, oslobodeného pred 40 rokmi hrdinskou Sovietskou armádou a bojujúcou po jej boku Poľskou Ľudovou armádou rozinul proces hlbokých spoločenských premien, zahrnujúcich postupne celú krajinu, ktoré od základov zmenili nás život a súčasne upevnil postavenie Poľska na medzinárodnej aréne. 40 rokov Ľudovej moci a socialistickej výstavby v Poľsku priniesol trvalé a bohaté výsledky, výsledky nepodvaziteľné, napriek tažkostiam, ktoré nás trápia v posledných rokoch. Tieto výsledky zahrňujú aj jeden dôležitý prvok, ktorý sa zvlášť dotýka nás, Čechov a Slovákov žijúcich v Poľsku. Je to skutočnosť, že Ľudová moc, riadiac sa v národnostnej politike leninskými principmi a zásadami proletárskeho internacionálizmu, zaistila našej národnostnej menšine prislúchajúcej jej práva a možnosti nehatenejho rozvoja.

PLNENIE UZNESENÍ VI. ZJAZDU KSČaS

Súhlasne s uznesením VI. zjazdu a rozhodnutiami 2. a 3. plenárneho zasadania ÚV, naša Spoločnosť vyvinula veľké organizačné úsilie zamerané na vyriešenie najpáčivejších krajských otázok. Za týmto účelom vede nie ÚV podniklo v uplynulom období viaceré akcie a stretnutia s predstaviteľmi ministerstva kultúry a ministerstva osvety a výchovy vo Varšave, Vojvodského výboru PZRS v Nowom Sączu, Kuratória osvety a výchovy a Oddelenia kultúry a umenia Vojvodského úradu v Nowom Sączu, so zástupcami Hlavnej správy ZBoWiD a in. Toto úsilie, vďaka kladnému prístupu spomínaných orgánov, prinieslo v niektorých prípadoch pozitívne výsledky.

Jedným z nich je značný pokrok v otázke vyučovania slovenčiny na základných školách na Spiši a Orave. Konečne sa od r. 1981 podarilo zastaviť pokles počtu žiakov na tomto vyučovaní, zlepšiť zásobenie škôl učebnicami a detskou i mládežníckou literatúrou a doriešiť otázku zapisov na slovenčinu. Čiastočne bol vyriešený problém dvojjazyčných tabuľ na obchodoch, ktoré už visia v mnohých krajských obciach, ako aj čiastočne otázka členstva našich odbojárov v ZBoWiD-e.

Na úseku organizačnej a kultúrnej činnosti sa podarilo splniť značnú časť úloh naštolených na predošom zjazde. Viaceré z nich majú však dlhodobý charakter, ktorých realizácia presahuje jedno volebné obdobie. Preto ich treba zaradiť k úloham na nastávajúce roky. Patrí k nim trebars potreba organizovania aspoň jednej z form očolníckej umeleckej činnosti v každej miestnej skupine, rozšírenia členskej základne našej Spoločnosti, najmä kandidátmi z radov mládeže, čien a pod.

V tomto medzijazdovom období, vďaka štátным dotáciám, sa zlepšilo vybavenie existujúcich súborov a do istej miery aj časti klubovní miestnych skupín. Existuje však súrna potreba dokončiť ich vybavovanie v nadchádzajúcom období, aby sa tieto stánky stali ozajstnými strediskami krajanského kultúrneho a organizačného života.

Iba častočne bola vybavená otázka nového sídla Ústredného výboru KSČaS, kde krakovským bytovým úradom sa podnes nepodarilo vysídlit z prideleného bytu všetkých podnájomníkov. V súvislosti s tým UV môže využívať iba časť pridelených miestnosti (bez kultúrnych a sanitárnych zariadení a pod.), čo veľmi stáhuje prácu UV.

Z viacerých úloh zahrnutých v uznesení VI. zjazdu sa nepodarilo o. i. založiť reprezentatívny súbor KSČaS na Orave a zabezpečiť pre všetky ostatné naše ochotnícke telasá pravidelnú odbornú pomoc, ktorá sa zatial obmedzuje len na niekoľkodňove školenie jednotlivých súborov pozývaných každý rok na Detvu, čo je absolútne nevyhovujúce. Nepodarilo sa tak tiež zabezpečiť pravidelné premietanie slovenských a českých filmov v MS, organizovanie problémových kúrsov pre dospelých a pod.

Z toho všetkého vyplýva pre nás jeden dôležitý záver, že všetky nesplnené úlohy, budť vyriešené iba častočne treba zahrnúť do uznesenia terajšieho zjazdu a vyvinúť úsilie pre ich čo najrýchlejsiu realizáciu. Je to v záujme nás všetkých ak chceme, aby sa naša Spoločnosť úspešne rozvíjala i v ďalších rokoch. A na tom asi každému krajanovi veľmi záleží.

ORGANIZAČNÁ ČINNOSŤ

V štruktúre našej krajanskej organizácie základné zložky tvoria miestne skupiny, ktorých je spolu 35. V českých strediskách sú dve MS a úlohu tretej splňa obvod v Zelove. Na Orave tvoriacej obvod so sídlom v Jablonke je 14 miestnych skupin, na Spiši, so sídlom obvodu v Novej Belej, je ich 16 a ostatné pôsobia v Krakove, Tychach a vo Varšave.

Naša Spoločnosť na začiatku tohto roka zdržovala spolu 3135 členov, z toho 1933 na Spiši, 907 na Orave a ostatok v českých strediskách budť miešaných skupinách v Krakove, Varšave a Tychach. Ženy tvoria okolo 35 percent všetkých členov a mládež do 30 rokov okolo 15 percent. Najpočetnejšou miestnou skupinou sú nadálej Krempechy, ktoré majú 370 členov. Za nimi nasleduje Nová Bela — 275 členov, Kacvín — 220 členov, Nedeca — 205 členov a ďalšie.

V uplynulom medzijazdovom období naša Spoločnosť zaznamenala neveľký, sotva okolo jednopercentný rast členskej základnej. Je to signál, že tejto otázke treba v nastávajúcom období venovať zvýšenú pozornosť. Je to zvlášt' naliehavé najmä na Orave a v českých strediskách, ale nielen. Doterajšie skúsenosti a závery z posledných volebných schôdzí v miestnych skupinach zreteľne ukazujú, že pri rozširovaní členských radov sa treba zvlášť upriamíť na ženy a vo väčšej miere využívať ich spoločenskú aktivitu, ako aj na mládež, ktorá by, mala byť vo väčšom počte zastúpená v našej organizácii. Pekný úspech v tomto smere dosiahla miestna skupina v Krempechach, ktorá na jednej schôdzi v r. 1982 prijala vyše 40 mladých členov. Je to príklad hodný nasledovania.

V rozširovaní členskej základnej treba aj v pozjazdovom období venovať osobitnú pozornosť veľkému krajanskému prostrediu na Slezsku — v raciborskej a opolskej oblasti, kde žije početná skupina obyvateľov českého pôvodu (Moravania).

Hybnou silou všetkých počinanií Spoločnosti je nás niekoľkostočlenný obetavý aktív. Tvoria ho poväčšine členovia všetkých výborov, od miestnych skupín po ústredný výbor, kolektív redakcie Života, vedúci a členovia ochotníckych súborov, dopisovateelia nášho časopisu a pod. Sú to ľudia rôznych

povolaní, ktorí svoj voľný čas venujú nezištné spoločenskej krajanskej činnosti. Je pritom pozoruhodné, že medzi staršími, skúsenými činiteľmi, najmä vo výboroch, je čoraz viac mladých aktivistov. Využívanie ich elánu a iniciatívy a zapájanie do krajanskej činnosti je v záujme každej miestnej skupiny a patrí k základným úloham našej Spoločnosti.

Práca aktív a výborov miestnych skupín a obvodov je rôzna. Jedny sú aktívnejšie a iniciatívnejšie, iné menej. Aby sa táto práca všeobecne zlepšila, najmä na organizačnom úseku, treba k nej pristupovať disciplinovannejšie a zodpovednejšie. Teda pravidelne — súhlasne so stanovami — organizovať členské schôdzky a zasadania výborov a povinovať sa ich zúčastňovať, rozvíjať kolektívne formy práce a zapájať do nich čo najviac členov. Nevyhnutná je tiež lepšia súčinnosť a pravidelné kontakty medzi miestnymi skupinami a vedením obvodných výborov a ústredného výboru.

Pomerne pravidelne sa v medzijazdovom období konali zasadania predsedníctva a pléna ústredného výboru. Celkovo sa uskutočnilo 11 zasadania pléna a 15 predsedníctva UV. Boli venované rôznorodej tematike a v prvom rade hodnoteniu realizácie uznesení VI. zjazdu a pracovných plánov našej Spoločnosti. Osobitnú pozornosť venovali aktivizácií krajanov v plnení uznesení IX. mimoriadneho zjazdu Poľskej zväzotenej robotnickej strany, našej spoluúčasti v činnosti vlasteneckého hnutia národnnej obrody, volbám do vojvodských a miestnych národných výborov, účasti našej organizácie v oslavách 40. výročia Ľudového Poľska, 40. výročia Slovenského národného povstania, 35. výročia pôsobnosti našej Spoločnosti a štvrtstoročného jubilea časopisu Život. K závažným tématam rokovania pléna a predsedníctva UV patrili aj otázky rozvíjania a zdokonaľovania organizačnej i kultúrnej práce, vyučovania materinské reči na školách, vybavovania a činnosti súborov a klubovní, spolupráca s kultúrnymi ustanovizami v Československu, odbojárske záležitosti, spoločenská, hospodárska a občianska aktivizácia krajanov a rad iných otázok, ktoré majú vplyv na činnosť našej Spoločnosti.

Ako už bolo spominané, v tomto medzijazdovom období naša Spoločnosť podnikla rad stretnutí s predstaviteľmi stranických a administratívnych orgánov všetkých stupňov, zamerané na vyriešenie krajanských návrhov a požiadaviek predložených najmä na 2. a 3. plenárnom zasadení UV a týkajúcich sa nutnosti zlepšenia podmienok štatutárnej činnosti KSČaS. V tomto kontexte treba zdôrazniť pochopenie a kladný prístup k predstaveným návrhom vojvodských, stranických, školských a kultúrnych orgánov z Nowého Sáčza, ako aj Piotrkowa a mesta Zelova, ktoré nám poskytli výdatnú pomoc, vďaka čomu sa viaceré problémy podarilo aspoň čiastočne vyriešiť. Ziaľ, mnohé z nich, sa napriek príslubom nerealizujú. Je však pootešiteľné, že tieto stretnutia sa stávajú čoraz pravidelnejšie, preto možno dúfať, že prispejú k zlepšeniu vzájomnej súčinnosti a doriešeniu nastolených otázok.

Významným organizačným podujatím vlaňajšieho a tohto roka bola volebná kampaň v miestnych skupinách a obvodoch. Z viačierky príčin, v tom aj pre organizačné nedopatrenia miestnych skupín, sa značne predĺžila, ale napriek tomu priniesla rad konstruktívnych návrhov a množstvo poznátkov o dosiahnutých úspechoch, ale i nesúspechoch miestnych skupín, o tom, s čím sa boria, čo treba zlepšiť, aké majú zámery do budúcnosti. Každá miestna skupina mala vlastné, odlišné problémy, ale ich spoločným menovateľom bola starostlivosť o rozvoj krajanského hnutia a budúlosť našej Spoločnosti.

Aké otázky nastoľovali krajania? Prakticky vo všetkých miestnych skupinách k prvoradým úloham zaraďovali potrebu neuzástaleho rozvíjania výuky materinské reči v školách, rozširovania členskej základnej a počtu predplatiteľov Života, pravidelného pre-

mietania českých a slovenských filmov a rozvíjania činnosti existujúcich súborov budť tvorenia nových, aby v každej miestnej skupine existovala aspoň jedna z form ochočnického umelcovského hnutia. K veľmi často postulovaným otázkam patrila i nutnosť materiálneho zabezpečenia podmienok činnosti klubovní i súborov a ich vybavenia potrebným zariadením, krajmi a hudobnými nástrojmi, zaktivizovanie pôsobnosti miestnych skupín a organizovanie v nich čo najviac kultúrno-spoločenských podujatí, sústavnnejšie styky ústredného výboru s miestnymi skupinami, definitívne vybavenie odbojárskych záležitostí a dvojjazyčných nápisov na obchodoch, rozšírenie spolupráce s Maticou slovenskou i Československým ústavom zahraďaním, ako aj naposledy sťaženej pohraničnej kultúrnej výmeny so susednými okresmi na Slovensku a mnoho ďalších otázok.

Sú to teda problémy, ktorých časť môže a musí vyriešiť naša Spoločnosť vlastnými silami, ale ďalšie si nutne vyžadujú konkrétnu, efektívnejšiu pomoc orgánov štátnej správy, ako ministerstva vnútra, kultúry, ako aj osvety a výchovy, vojvodských úradov a inštitúcií v Nowom Sáčci a Piotrkowe, ako aj gminných úradov na Spiši a Orave. Je to podmienka, ktorá determinuje ďalší úspešný rozvoj našej organizácie.

Iba spoločnými silami môžeme a dosiahneť žiaduce výsledky vo všetkých oblastiach činnosti KSČaS. K tomuto tvrdneniu nás opravňuje i doterajšia vysoká spoločenská angažovanosť a obetavosť našich členov a aktív. Sú to totiž ľudia známi ako dobrí pracovníci, dobre hospodáriaci rolníci, ktorí si vzorne plnia svoje občianske povinnosti. Mnohi z nich popri krajanskej činnosti aktívne pôsobia aj v iných organizáciách: Poľskej zväzotenej robotnickej strane, Zjednotenej Ľudovej strane, Vlasteneckom hnutí národnnej obrody, v mládežníckych a celom rade iných spoločenských organizácií. Svoju prácu, iniciatívlosť a náležitým spoločenským i občianskym postojom prispievajú k jednote celého obyvateľstva vo svojich oblastiach.

Mnohí z nich si získali všeobecné uznanie a za dlhoročnú obetavú prácu obdržali vysoké štátne vyznamenania, odznaky Zaslúžilých činiteľov kultúry, Zaslúžilých činiteľov Frontu národnnej jednoty, rezortné, vojvodské a iné vyznamenania. Za veľké zásluhy o rozvoj našej organizácie Spoločnosť udělia najobetavnejším aktivistom svoje najvyššie vyznamenanie — Medailu za Zásluhy pre KSČaS.

KULTÚRNA A OSVETOVÁ ČINNOSŤ

Základnou náplňou práce našej Spoločnosti je kultúrna a osvetová činnosť. Jej poslaním je uchovávanie a rozvíjanie tých tradícií, ktoré tvoria naše kultúrne dedičstvo. Sú to teda všetky tie hodnoty, ktoré naše národnostné menšiny vyniesli z celoslovenskej a celočeskej kultúry. Ich kontinuita v našom prostredí sa prejavuje tak v maticejnej, ako aj duševnej oblasti.

Súhlasne so stanovami činnosť KSČaS sa orientuje predovšetkým na oblasť duševnej kultúry a to rozhoduje aj o formách našej kultúrnej práce. K hlavným formám práce v tejto rozsiahlej oblasti našej činnosti patri najmä rozvíjanie ochotníckeho hnutia, teda folklórnych súborov, divadelných krúžkov, Ľudových kapiel, speváckych zborov a iných hudobných skupín, organizovanie rôznych kultúrno-osvetových podujatí, prehliadok, súťaží, výstav, večierkov, kurzov, rozvíjanie čitateľstva, činnosť klubovní atď.

Aktuálne má naša Spoločnosť 6 folklórnych súborov — v Nedeci, Novej Belej, Jurgove, Kacvíne, Malej Lipnici a detský v Krempechach, päť Ľudových kapiel — v Novej Belej, Nedeci, Privarovke, Harkabuze a Kacvíne, štyri divadelné krúžky — v Podviku, Nedeci, Novej Belej a Malej Lipnici, zbor v Zelove, dychový orchester v Novej Belej. Sporadicky vystupujú i žiacke súbory vo Vyšných Lapšoch, Jurgove, Dolnej Zubriči a Jablonke. Organizujeme dychovku na Orave.

Ked' ide o folklórne súbory, sú už zväčša dosť dobre vybavené krojmi a majú vcelku slušnú úroveň. Ich činnosť hodnotíme kladne, hoci si uvedomujeme, že majú ešte niektoré nedostatky, tak v programoch, ako aj zaškolení, ktoré nie sú v stave odstrániť naši samorastní vedúci súborov a kultúrni inštruktori. K najaktívnejším a najčastejšie vystupujúcim súborom patrí najmä Veselica z MS KSČaS v Nedeci, Krempachoch, Jurgove, Zelove a Novej Belej.

Tiac ich prácu možno konštatovať, že je veľmi diferencovaná. Časť z nich pôsobí aktívne, iné značne menej. Najlepšie pracujúce klubovne sú v Nedeci, Krempachoch, Jurgove, Zelove a Novej Belej.

Naša Spoločnosť doceňujúce význam klubovní v krajskom živote, ktoré sú prístupné nielen členom KSČaS, ale všetkým obyvateľom a prispievajú k harmonickému spoluúčinkovaniu v jednotlivých obciach, venuje ich pôsobnosti zvýšenú pozornosť. Väčšina z nich, ziaľ, pôsobí vo veľmi ľahkých podmienkach, ktoré v pozajazdovom období treba nutne zlepšiť, ak chceme, aby dobre splňali svoje poslanie. Predovšetkým v mnohých, napriek značným doterajším nákladom, sa musí doplniť vybavenie potrebným zariadením a prestavať ich do väčších miestností, lebo terajšie sú absolútne nevyhovujúce. Zároveň, čo je rovnako dôležité, musia byť otvárané pravidelné a mať stále atraktívny program, ktorý by vedel zaujať a pritiahnúť čo najviac návštěvníkov. Preto je taktiež veľmi dôležitá volba vedúciich klubovní, aby to boli naozaj ľudia svedomí a iniciatívni, ktorí čo najserioznejšie pristupujú k tejto práci. Zase na druhej strane miestnosti klubovní a ich vedenie mali by byť finančne lepšie zabezpečené než doteraz.

Hovoriač o klubovniach nemožno opomenúť miestnu skupinu vo Vyšných Lapšoch, kde sa vďaka dodatočným finančným prostriedkom ministerstva vnútra podarilo po mnohých rokoch budovania odovzdať do užívania novú klubovňu a vlastné kultúrny dom Spoločnosti. Po sprístupnení prízemia zostali dokončovacie práce na poschodi, čo v MS trvá už 3 roky a všetko nasvedčuje o tom, že potrvá ešte dlho. Je preto potrebné, aby nový ústredný výbor a najmä MS Vyšných Lapšoch podnikli razné kroky pre čo najrýchlejšie dokončenie výstavby, lebo terajšiu situáciu nemožno ďalej tolerovať.

V období od VI. zjazdu sa značne rozrástli knižné zbierky Spoločnosti vďaka pravidelným zásielkam z Československa, najmä z Matice slovenskej. Je to základ, ktorý dovoľuje pomerne široko rozvíjať čítateľstvo.

V uplynulom medzizjazdovom období náša Spoločnosť zorganizovala vyše 60 celokrajanských, obvodných a miestnych podujati za účasti ochotníckych súborov, ktoré si obzrelo tisíce krajanov a ostatných obyvateľov. Boli to o.i. prehliadky folklórnych súborov, divadelných krúžkov a ľudových kapel, slávnosti a akadémie pri príležitosti významných výročí, miestne oslavy a pod.

Významné miesto v živote krajanov mali tohoročné oslavy 40. výročia ľudového Poľska a 40. výročia Slovenského národného povstania. K najdôležitejším podujatiu uplynulého obdobia patria taktiež oslavy 35. výročia vzniku našej Spoločnosti a 25. výročia existencie časopisu Život, v rámci ktorých sa uskutočnili o.i. slávnostné predsedníctvo UV a akadémia v Novej Belej a Krempachoch a obvodná slávnosť v Dolnej Zubriči. Veľmi slávostný ráz mali i oslavy 25. výročia pôsobnosti Obvodného výboru KSČaS v Zelove a 180. výročia priečodu Čechov do Zelove, ako aj otvorenie kultúrneho domu MS KSČaS vo Vyšných Lapšoch. Nemožno opomenúť ani tak dôležitú udalosť v krajskom živote, akou bola návštěva velvyslance a generálneho konzula ČSSR v Nedeci, Vyšných Lapšoch a Krempachoch, ako aj v Zelove.

Všetky tieto podujatia sa tešili veľkému záujmu krajanov a prispeli k obohateniu výsledkov dosiahnutých našou Spoločnosťou. Zároveň boli podnetom pre zaktivizovanie práce súborov a miestneho aktívnu KSČaS.

V kontexte vyše predstavenej kultúrnej činnosti ešte niekoľko poznamok. Predovšetkým treba sa nutne vrátiť k organizovaniu krajanových vatier, čo sa v posledných rokoch v miestnych skupinách zaúčtalo, a usporadúvať viacajšie podujatia v miestnych skupinách, ako vystúpenia súborov a divadelných krúžkov a pod. Zároveň zastávame názor, že pre širšiu popularizáciu kultúry národnostných menšíň bolo by veľmi žiaduce

prinávratenie celopoľských prehliadok folklórnych súborov národnostných spoločnosti a účasť našej Spoločnosti v Národnej kultúrnej rade, v ktorej sú predsa zastúpené iné národnostné menšiny. Zatiaľ môžeme konštatovať absolútny nedostatok záujmu o naše otázky zo strany ministerstva kultúry. Za nevyhnutné považujeme taktiež obnovenie činnosti komisie pre národnostné otázky pri UV PZRS. Veľmi súrnou záležitosťou je i zaistenie ochrany existujúcich a prinávrateľných zničených slovenských nápisov na pamiatkových sakrálnych objektoch na Spiši a Orave a súčasne vytvorenie možnosti pre exponovanie v poľskom múzejnictve výsledkov hmotnej kultúry českej a slovenskej menšiny v Poľsku.

Predmetom mimoriadnej starostlivosti našej Spoločnosti bolo vyučovanie slovenčiny na základných školách na Orave a Spiši a na všeobecnovzdelávacom lúčku v Jablonke. Ako všetci vieme, situácia v tejto oblasti sa v minulých rokoch neustále zhoršovala, čoho výsledkom bol sústavný pokles počtu žiakov na vyučovanie tohto predmetu, ktorý v období pred posledným zjazdom dosahoval sotva 480 žiakov. V súvislosti s tým ústredný výbor, redakcia Života a aktív našej Spoločnosti vyvinul v tomto medzizjazdovom období obrovské úsilie zamerané na zlepšenie situácie v oblasti vyučovania materinské reči, v tom celom rad stretnutí s predstaviteľmi školských orgánov — od ministerstva osvety a výchovy a kurátória osvety a výchovy v Novom Sáči po gminných riaditeľov a vedenie viačerých škôl. Vďaka pochopeniu a kladnému prístupu predstaviteľov školstva sa spoľočným úsilia podarilo veľa vecí vyriešiť, hoci naďalej v oblasti slovenského vyučovania existuje hodne nedostatkov.

Predovšetkým nielenže sa podarilo zastať pokles počtu žiakov, ale vďaka organizačnému úsiliu nášho aktívnu sa tento počet badateľne zvýšil a súčasne pribudlo 10 nových škôl, kde sa po mnohoročnej prestavke opäť začala výuka slovenského jazyka. Sú to školy: na Spiši v Čiernej Hore č. 1, Lapsanke a Tribši, zase na Orave v Jablonke-Matongoch, Hornej Zubriči č. 1, Oravke, Podvlu č. 1, Harkabuze, Podsrni, Veľkej Lipnici-Škočikoch a v Podškli: Teda aktuálne popri lúčku v Jablonke je už 26 základných škôl, na ktorých sa slovenčinu učí spolu ok. 690 žiakov.

Určitý pokrok nastal v oblasti zápisov na slovenčinu, ktoré boli zjednodušené, hoci ich zásady nie sú, ziaľ, dôsledne dodržiavané vo všetkých školách. Napr. nerešpektuje sa všeade písomné prihlášky podpísané rodičmi a dnesené do školy žiakmi, ale sa využaduje osobnú účasť rodičov pri zápisoch. Skolské orgány podnikajú učiteľom opatrenia pre zvýšenie úrovne vyučovania o.i. starostlivejším výberom učiteľov na prázdninový kurz slovenčiny na Slovensku a vybavením pre nich otázky kvalifikačných skúšok. Pre jednotlivé triedy sa postupne zavádzajú nový vyučovací program a súčasne sa uskutočňuje aktualizáciu učebníc slovenčiny, ktorými sa zásobenie škôl postupne zlepšuje. Vďaka iniciatíve našej Spoločnosti výrazne sa zlepšilo vybavenie škol detskou a mládežníckou literatúrou, ako aj rôznymi detskými časopismi napr. Slniečko, Ohník, Zornička a pod., obdržiavanými z Matice slovenskej. V posledných rokoch Spoločnosť poslala do jednotlivých škôl okolo 800 kníh a vyše 400 platní s nahrávkami slovenských piesní a hovornejho slova, rozprávok, básni atď.

Veľkým problémom je naďalej otázka kádrového obsadenia výuky slovenčiny. Síce v poslednom období na spišských a oravských školách začali pracovať naši príslušníci stredných a vysokých škôl na Slovensku, ale ešte stále sa prejavuje nedostatok dobrých slovenčinárov vo viacerých školách, ktorý by bolo treba rýchlo odstrániť napr. dočasným objednaním učiteľov zo Slovenska. Je to naliehavý problém o to viac, že terajší učitelia slovenčiny budú postupne prechádzať do dôchodku. Naďalej je aktuálna požiadavka náležiteho umiestňovania výuky slovenčiny v rozvrhoch hodín, aby sa prediš-

lo zbytočným a niekedy dlhým prestávkam medzi slovenčinou a ostatnými predmetmi. Od školských orgánov očakávame taktiež vyriešenie problému, akým je spravidla príliš oneskorené začínanie vyučovania slovenského jazyka najmä v nových školách. Takoé prípady sa v tomto školskom roku vyskytli v Podsrni, Harkabuze, Podškli a Veľkej Lipnici-Skočikoch. Nemožno tu opomenúť ani také otázky ako nutnosť oznamovania zápisov v každej škole a potreba vyvesenia dvojjazyčných tabuľ na školských objektoch.

Netreba zdôrazňovať, že všetky uvedené nedostatky treba nevyhnutne odstrániť, keďže znechucujú rodičov i žiakov, pôsobia demobilizujúco, obmedzujú bud' znemožňujú zvyšovanie úrovne vyučovania a spôsobujú pokles počtu žiakov navštěvujúcich hodiny slovenského jazyka. V súvislosti s tým v nastávajúcom období bude potrebné nadalej rozširovať styky a upevňovať súčinnosť s vojvodskými a gminnými školskými orgánmi, čo by malo prispieť k doriešeniu existujúcich problémov.

V českých krajanských strediskách sa zatial na školách čeština nevyučuje. Ale aj tu Spoločnosť venovala patričnú pozornosť otázkam zdokonalovania znalosti rodnej reči. V medzizjazdovom období sa nám v spolupráci s Československým kultúrnym a informačným strediskom vo Varšave podarilo organizovať v Zelove trojročný kurz češtiny, ktorý absolvovalo niekoľko desiatok krajanov. Na budúci rok by sa v tomto kurze malo pokračovať. Je však nutné, aby školské orgány zabezpečili učiteľa českého jazyka.

V kontexte školstva a vyučovania slovenčiny treba ešte spomenúť také užitočné podujatia, akými boli recitačné súťaže organizované v spolupráci so školami a redakciou Života, ako aj súťaže kresieb usporadúvané redakciou nášho krajanského časopisu. Obe súťaže sa tešia veľkej popularite medzi krajanskou mládežou, o čom svedčí veľký počet účastníkov, pre ktorých redakcia Života pripravuje hodnotné odmeny. Predvída sa, že v nastávajúcom období sa začne organizovať ďalšie podujatia pre mládež — súťaž českých a slovenských piesní. Našou úlohou bude dbať o to, aby sa konali pravidelne a zahrnuli čo najväčší počet žiakov. Podľa dohody s kurátóriom školy mali by ešte tento rok zorganizovať súťaž slovenskej piesne. Odmeny Života čakajú.

ZIVOT — ORGÁN KSČaS

V polovici minulého roku oslávil významné jubileum štvrtstočia vzniku a pôsobnosti orgán našej krajankej organizácie — časopis Život. Založený rozhodnutím Poľskej zjednotenej robotníckej strany stal sa aktívnym spoluúčastníkom spoločensko-politickejho života krajinu a celého krajanského diania. Keď dnes hodnotime nás časopis, musíme vyzdvihnuť predovšetkým obetavú a hlboko angažovanú prácu redakčného kolektívnu a jeho šéfredaktora Adama Chalupca, ktorý patrí k hlavným strojom úspechov našej Spoločnosti a časopisu Život.

Nás časopis splňa významnú mnohostrannú úlohu v činnosti Spoločnosti ako inšpirátor a iniciátor kultúrno-spoločenských, osvetových i organizačných podujatí a rôznych krajanekých akcii. Zároveň je horlivým propagátorm pestovania našich národných kultúr a pokrokových ľudových tradícií a súčasne — popri školách na Spiši a Orave, kde sa vyučuje slovenčina — významným prameňom prehlbovania znalostí materinských jazykov.

Treba zvlášť zdôrazniť ideovo-politickej angažovanosť Života a redakčného kolektívu v propagovaní programu obnovy Poľskej zjednotenej robotníckej strany, socialistického rozvoja krajinu a idei Vlasteneckého hnutia národnej obrody, v prehľbovaní prialstva a bratskej spolupráce medzi národnmi Poľskou a Československou a ostatnými krajinami socialistického spoločenstva, v upevňovaní internacionálizmu a socialistického vlasteneckva.

Už vyše 25 rokov časopis sprevádza nás Život, naše radosti a starosti, úspechy a ne-

úspechy. Venuje rovnakú pozornosť všetkým problémom, každej miestnej skupine, pôsobi výchovne na mládež, učí zodpovednosť za vlastnú prácu, pomáha krajanom a radi, ako lepšie žiť a pracovať v prospech svojho prostredia, krajinu a vlastnej organizácie.

Popri širokej spoločenskej a profesionálnej činnosti, redakcia od svojho vzniku vyvíjala neustále úsilie o zvýšenie úrovne a zlepšenie obsahovej i grafickej stránky časopisu a dosiahla aj v tejto oblasti pozoruhodné úspechy. Výsledkom týchto snáh bola i vlaňajšia zmena formátu a dalšie úpravy, vďaka čomu sa Život stal obsahove bohatší, prieľadnejší a graficky pestrejší.

Prameňom úspechov Života je vo veľkej miere jeho úzka spojitosť so Spoločnosťou, miestnymi skupinami a ich aktivom, ktorý sa prostredníctvom spoločenskej redakčnej rady tvorivo podielal na stvárňovaní každého čísla časopisu. Významnú úlohu splňajú zároveň dopisovatelia Života, volení na schodzach v každej miestnej skupine, ktorí svojimi príspevkami obohacujú v časopise krajanškú tematiku. To všetko spôsobuje, že Život sa medzi krajanmi nadalej teší veľkej popularite a to aj napriek jeho značnému oneskoreniu v tlači a nepravidelnemu dochádzaniu k odberateľom v posledných rokoch. Preto našou povinnosťou je pomáhať redakcii v jej úsilí o zlepšenie tejto situácie. Zároveň z tejto tribúny sa obraciame na stranice a štátne orgány o pomoc vo vyriešení tejto pre našu Spoločnosť dôležitej otázky.

Pri tejto príležitosti vyjadrujeme veľké uznanie a podčakanie celému krajanškému aktívu za jeho obetavosť pri získavaní nových predplatiteľov Života a jeho propagovaní vo svojich obciach a mimo nich. Sme presvedčení, že aj v budúnosti bude nás Život sprevádzať rovnako aktívne ako doteraz. Je to výspely a potrebný časopis, ktorý natrvalo zakotví v našom živote, v našich srdeciach.

SPOLUPRÁCA S ČSSR

V uplynulom medzizjazdovom období naša Spoločnosť úspešne rozvíjala pomerne širokú spoluprácu s československými kultúrnymi ustanoviznami — Maticou slovenskou a Československým ústavom zahraničným. Je to pre Spoločnosť veľmi osoňá činnosť, ktorá sa uskutočňuje za plnej podpory stranických a štátnych orgánov a prispeva k upevneniu a prehľbeniu tradičných zväzkov bratstva a prialstva medzi národnmi Poľskou a Československou.

Treba spomenúť, že v rámci tejto spolupráce krajanšká mládež môže študovať na stredných, postgraduálnych a vysokých školách na Slovensku. Poznamenajme, že od roku 1973 podnes na stredné a postgraduálne školy bolo prijatých spolu 55 žiakov a na vysoké školy 33 študentov. Pre českú krajanškú mládež sa zatial nepodarilo vybavit podobné štúdiá. Veľký význam má pre našu Spoločnosť každoročná účasť súborov KSČaS na folklórnych slávnostach v Detve a rôzne zájazdy aktívnu, odbojárov a mládeži do Československa. V tomto medzizjazdovom období bolo na niekoľkých zájazdoch na Slovensku 76 detí zo Spiša a Oravy, 74 odbojárov a aktivistov a na prázdninovej rekreácii 89 žiakov. Zase z českých stredisk bolo v Čechách 47 aktivistov a na rekreácii 65 detí. Z ďalších formiem tejto spolupráce treba ešte sponemúť choreografické kurzy, ktorých sa zúčastnilo 25 osôb, liečebné pobyt v ČSSR ôsmich krajanov, zásielky niekoľko tisíc kníh, nlatní, časopisov a niektorých zariadení pre klubovne, ako aj stovky detských časopisov pre školy. Vcelku túto spoluprácu hodnotime veľmi vysoko. Súhlasne s požiadavkami krajanov treba nadalej upevňovať a rozširovať.

Na začiatku tohto medzizjazdového obdobia naša Spoločnosť, a hľavne oravský obvod, rozvíjali kultúrnu výmenu s Dolnokubínskym pohraničným okresom. V rámci tejto naše súborov vystupovali na Slovensku, v tom o.i.

na Podhráčskych folklórnych slávnostach v Zuberci a tamto súboru u nás. Žiaľ, v posledných troch rokoch pre obmedzenia z našej strany turistického ruchu medzi našimi krajinami je táto výmena prakticky zaistená. Trváme však na tom, že ju treba obnoviť a súčasne nadviazať podobnú spolupáru s Popradským okresom.

Cinnosť našej organizácie je dotovaná finančnými prostriedkami z ministerstva vnútorného, ktoré boli vyššie ako v predošlom období o viac ako 100%. V podobnom rozsahu sa zvýšili taktiež vlastné príjmy.

Z analýzy finančnej činnosti vyplýva predovšetkým generálny záver, že prostriedky obdržiavane na základný smer našej kultúrnej činnosti, čiže školenie súborov a kapiel, organizovanie kultúrnych podujatí, kultúrnu výmenu s Československom a súvisiace s tým všetkým cestovné trovy súborov a služobné cesty sú — najmä v poslednom období — absolútne nevystačujúce. Značne obmedzuju činnosť Spoločnosti, v tom o.i. aj počet podujati, čo má bezprostredný vplyv i na zmenenie príjmov z týchto podujatí. Ostatne, zvýšenie si vyžadujú taktiež prostriedky určené na iné ciele našej štatutárnej činnosti a platy zamestnancov UV trebars vzhľadom na značný rast cien, životných nákladov a služieb v posledných rokoch.

V tomto kontexte treba sa nutne zamyslieť zároveň nad otázkou zvýšenia členských príspevkov, ktoré sú dnes, ako všetci vieme, nepomerne nízke. Je to veľmi dôležité, pretože ich zvýšenie by malo vplyv aj na značný rast dotácií zo štátneho rozpočtu, čiže prispele by badateľne k zvýšeniu všeobecných príjmov Spoločnosti, ktoré sú nám tak veľmi potrebné pre ďalší rozvoj našej krajankej organizácie.

Ešte niekoľko poznámok na marge spomínaných na začiatku dvojjazyčných tabuľ na obchodoch a gastronomických objektoch. O tejto otázke a iných postulátoch sa viačkrát rokovalo na spoločných poradách nowošačských stranických a administratívnych orgánov a našej Spoločnosti za účasti predstaviteľov Vojvodského zväzu družstiev Rofnica svojpomoc, v tom o.i. na Vojvodskom výbere PZRS v Nowom Sączu dňa 2.II.1981, ale aj neskôr, kde bolo rozhodnuté o plnení tejto požiadavky krajanov a dokonca stanovený termín jej realizácie, ktorý uplynul v decembri minulého roka. Do dnešného dňa rozhodnutie o vyvesení dvojjazyčných tabuľ splnila v podstate iba gmina v Jablonke a Rabe Wyżnej, kym gminy v Bukowine Tatrzanskiej, Nowom Targu a Czarnom Dunajci ju realizovali len čiastočne. Najhoršia je situácia v nižnolapšskej gmine, kde tieto tabule vyvesili iba na niekoľkých obchodoch, kym vo väčšine obcí ešte stále chybajú. Rozhodne žiadame plnú realizáciu tejto požiadavky, čo adresujeme tuná príomným zástupcom nowošačských orgánov.

Naša Spoločnosť od momentu svojho vzniku prežila už vyše 37 rokov. Je teda skoro rovesníkom Ľudového Poľska. Keď bilancujeme toto obdobie môžeme jednoznačne konštatovať, že naše počinania vždy sprevádzalo pochopenie, starostlivosť a pomoc strany a Ľudovej moci, ktorým dnes z tejto tribúny chceme vyjadriť našu hlbokú vdăčnosť. Zároveň chceme vysloviť presvedčenie, že v našej ďalšej činnosti, tak ako doteraz, budeme mať na zreteli formovanie medzi členmi KSČaS tvorivých vlasteneckých a internacionálnych postojov, pocitu zodpovednosti za vlastnú prácu a hlbokej angažovanosti v realizácii programu socialistického obnovy, ktorý načrtla Poľská zjednotená robotnícka strana. Zvýšeným úsilím na svojich pracoviskách budeme prispievať k spoločensko-hospodárskemu pozdvihnutiu svojich oblastí a celej krajinu. Našim cieľom bude i upevňovanie jednoty a harmonických medziľudských vzťahov súhlasne s tradičným heslom našej Spoločnosti: Spoločne žijeme — spoločne budujeme.

UV KSČaS

Bílým šátkem mává,
kdo se loučí,
každého dne se něco končí,
něco překrásného se končí.
Poštovní holub křídly o vzduch
bije,

vraťe se domů;
s nadějí i bez naděje
věčně se vracíme domů.

Setři si slzy
a usměj se uplakanýma očima,
každého dne se něco počiná,
něco překrásného se počiná.

(JABLOŇ SE STRUNAMI
PAVUČIN, 1943)

Portrét básníka Jaroslava Seiferta od malíře Rudolfa Klimořice z knihy vzpomínek a příběhů „Všechny krásy světa“

Zhasněte světla

Jen potichu, tak abych nestřás rosu,
jež zachvěla se na konečcích řas,
jen potichu, jen tiše, bez patosu
té noci říkám: nebylas

z těch nejstrašnějších. Do peruti strážných
tmy anděl tvé, jenž s námi byl,
ty noci vážná, po těch lehkovázných
prudec nás zahalil.

A pokřik, jenž se válel po tvém plyši,
když hrůzu tvou jsme mnuli ve dlani,
ten strašný křik, jež podnes kdekoliv slyší,
ten zní mi dnes jak sladké volání.

Zhasněte světla! Abych nestřás rosu,
jež zachvěla se na konečcích řas,
jen potichu, jen tiše, bez patosu
si říkám: jaký, jaký to byl jas

v té noci, když se všechno zatemnilo
a každý jako stín se schoulil ke kmeni.
Já vím, já vím, že líp by tenkrát bylo
zaslechnout dumění.

(ZHASNĚTE SVĚTLA, 1939)

BÁSNÍK VPRAVDĚ NÁRODNÍ

Dne 11. října 1984 byla švédskou královskou akademii udělena ve Stockholmu NOBELOVA CENA za literaturu pro rok 1984 českému básníku JAROSLAVU SEIFERTOVÉ ...

Skutečnost, že se této pocty dostalo právě Jaroslavu Seifertovi, potěšila nejen miliony československých občanů, ale i všechny cítele poezie, kteří básníkovy verše znají a milují. Bez ohledu na to, jakým jazykem hovoří. Velkou radost měli také Češi a Slováci žijící v Polsku; a pochopitelně i redakce časopisu ŽIVOT, jež na stránkách svého měsíčníku nejednou v minulosti Seifertovy básničky otiskla.

Mnozí lidé, a tedy i čtenáři ŽIVOTA, si v posledních týdnech jistě položili otázku, proč dostal Nobelovu cenu za literaturu právě Jaroslav Seifert a v čem vlastně tkví velikost a význam jeho díla. Čili jinak řečeno, jaké místo zaujmá v kontextu moderní novodobé poezie. Následující řádky nechť jsou proto chápány jako pokus o hledání odpovědi, jako malá exkurze do básníkova díla ...

Známý český literární teoretik Jan Muškařovský, když psal vzpomínu na německy mluvící umučeného spisovatele Vladislava Vančuru, zmínil se o názoru jednoho Němce, který byl vysloven počátkem II. světové války: Češi se teď utíkají do své kultury ... Dokázali již kdysi čekat staletí. Pracovali, mlčeli a vyčkávali vhodného okamžiku. A teď to začínají dělat znova ... To, co myslí onen Němec, říkaje „dokázali již kdysi“, se týkalo pochopitelně vzniku Československé republiky v roce 1918. Jenomže s novým státem se zároveň formovala, či dostávala mnohem větší prostor i moderní, teď už svobodná česká literatura. A v řadách těch, kdo stáli na počátku této cesty, kteří jí po mnoho let dávali individuální a světový charakter, byl i tehdy začínající Jaroslav Seifert.

Proletářské mládí, prožité ve svérázném prostředí pražské dělnické čtvrti Zizkov, přivedlo mladého autora záhy do řad levice a ovlivnilo také jeho počáteční literární dráhu. Ta znamenala výrazně osobitý přínos zejména v rodici se proletářské poezii. Do-

kladem toho jsou sbírky „Město v silzách“ a „Samá láska“. Ostatně, společně s Jiřím Wolkrem, Stanislavem Kostkou Neumannem, Josefem Horou a Jindřichem Hořejším je Jaroslav Seifert vlastně pokládán za spoluzačladele české verze tohoto mladého básnického směru. Nezůstalo však pouze při tom. V roce 1923 se stal i zakládajícím členem literární skupiny „Devětsil“ (Název je odvozen od horské květiny, rostoucí v Krkonoších) a jejího časopisu „PÁSMO“. Po bohužel Vítězslava Nezvala, Karla Teiga, Konstantina Biebla, Jiřího Voskovce, Františka Halase, Viléma Závady, Vladislava Vančury a dalších se tak přičinil o vznik poetismu, jediného ryze českého moderního básnického směru. A to bylo novum — vskutku už moderní česká poezie. Slovy svých tvůrců: neměl být záležitostí pouze literární, ale „uměním života, uměním žít a užívat, metodou, jak nazírat na svět, aby byl básni ... nechtěl vymýšlet nové světy, ale uspořádat tento svět tak, aby byl živou básní...“ Angažovanost Seiferta v této době plně prokazují básnické sbírky „Na vlnách TSF“, „Slavík zpívá špatně“ a „Poštovní holub“.

Ve třicátých letech nabývá básníkova tvorba nového obratu; postupně opouští poetismus a stále více začínají pronikat subjektivně pojaté motivy, jež se později staly dominantní složkou jeho poezie. Připravuje se proměna, již Seifertovy verše prošly ve sbírkách „Jablko z klinu“ a „Ruce Venušiny“ a která v podstatě určila definitivní podobu jeho dalších básní: subjektivní nota zcela převládá. Sám poeta o tom říká toto: „Jestliže František Hájek slova svých veršů svíral, tiskl, jako by jim chtěl ukroutit krk, aby mu dala víc, než na první pohled a poslech bylo v nich ukryto, já naopak. Slova, která mi třeba jen vitr přivál otevřeným oknem, nosil jsem opatrně ve dvou zaklopencích dlaních, abych jim nesetřel neporušený jarní pel ...“ A podobně psal i v letech fašistické okupace: jeho sbírky „Zhasněte světla“, „Světlem oděná“, „Vějíř Boženy Němcové“, „Kamený most“ a další pomáhly udržovat národní vědomí, dávaly lidem víru a

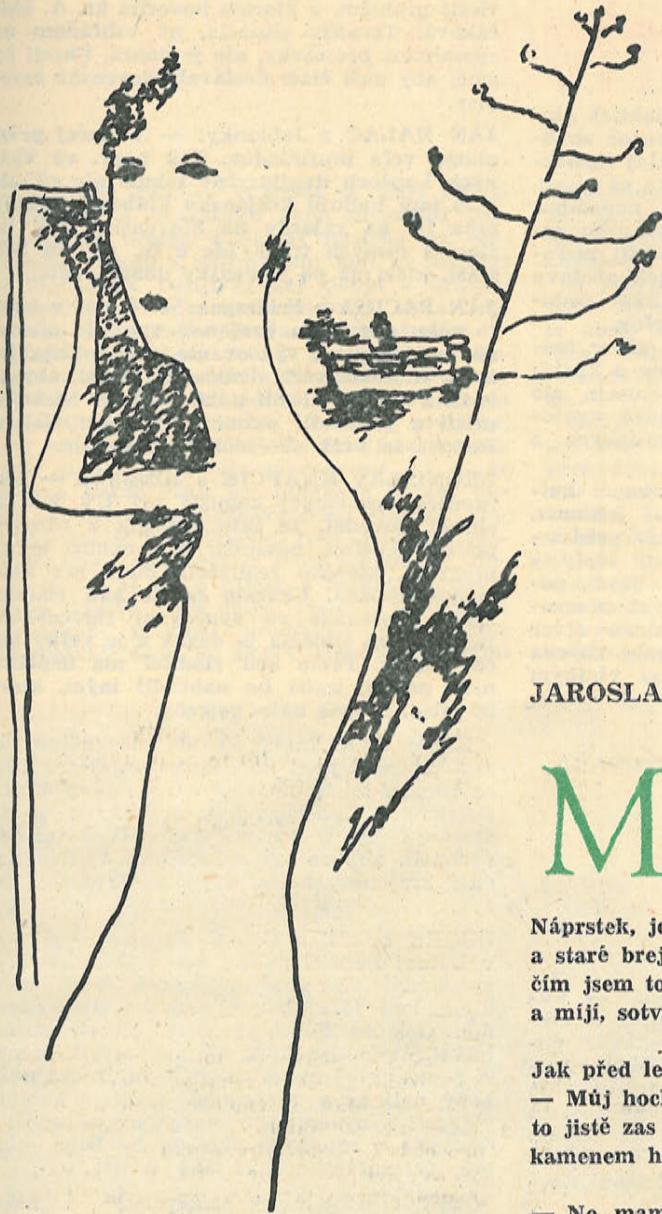
naději. Pokračoval v tom i po osvobození, kdy vznikly jeho vynikající „Píseň o Viktorce“, „Maminka“ ... Jenomže, básník dokáže být někdy nevyzpytatelný. V době, kdy už nikdo neočekával jakoukoliv změnu, dokázal se Jaroslav Seifert náhle zříci své kultivované písňové formy a začal psát prosté, hluboce poeticky procítěné verše. A ty vlastně píše dodneška. „Odlévání zvonů“, „Koncert na ostrově“, „Halleyova kometa“, „Deštník z Piccadilly“, „Morový sloup“, „Býti básníkem“ ... Překrásné básně o lásce, o životě a smrti, o své milované Praze.

Co zbývá ještě dodat? Snad jen to, že dnes třiaosmdesátiletý básník, dvojnásobný laureát státní ceny Klementa Gottwalda, národní umělec a čerstvý laureát Nobelovy ceny za více než 60 let své tvůrce práce napsal přes 40 knih; kromě toho publikoval tisíce dalších básní v novinách a časopisech, překládal z francouzštiny a ruštiny, spolupodílel se na redigování četných antologií a sborníků, pracoval jako redaktor, novinář ... A spolu se známým českým básníkem a překladatelem polské poezie Janem Pilařem vyjádřil také radost a uspokojení nad tím, že Nobelovu cenu za literaturu pro rok 1984 dostal právě spisovatel z Československa. Básník, jehož celý život i tvorba jsou spjaty s osudy českého a slovenského národa a který svým dílem tak hluboce ovlivnil vývoj moderní české literatury. Za to mu patří nejen náš obdiv, ale i poděkování a blahopřání k udělené poctě. K čemuž se připojuje nejen redakce ŽIVOTA, ale jejím prostřednictvím také „Kulturní společnost Čechů a Slováků v Polsku“.

Na závěr pak dejme slovo samotnému autori: „Mám radost z udělení Nobelovy ceny, i když se zdravotně necitím dobré“ — řekl v rozhovoru s novináři Jaroslav Seifert. „Zpráva mne překvapila, nečekal jsem ji. Vzpomněl jsem při tom na básníky, kteří tuto poctu nedostali, ač by si ji rovněž zasloužili, na Vítězslava Nezvala, Josefa Horu, Františka Halase, Vladimíra Holana a další.“ (čtk — Praha, 13. října 1984)

JIŘÍ F. PILOUS

JAROSLAV SEIFERT

JOSEF ŠIMA — ilustrace k Seifertově sbírce „Slavík zpívá špatně“ (1926)

Vánoční píseň

Jak ptáci zimořiví
v tom teskném příběhu,
ti, které neužíví
trpty hvězdic na sněhu,

jsme sešli se zas sníci
nad lžičkou olova,
kéž by nám mohlo říci
nás osud doslova,

když už se řítí v spěchu
ten žaluplný děj.
Svíčičko na ořechu,
hoř pro nás pomalej.

At zvučí trouby hlásné
a zpěvy andělů,
než přijde smrt a zhasne
náš dech v svém pocelu.

A těm u sukni matek
dej úsměv do oček,
klín plný cukrlátek
a hodně vánoček.

(JARO SBOHEM, 1944)

JAROSLAV SEIFERT

Maminčino zátiší

Náprstek, jehly, kolikero nití
a staré brejle světlem protkané,
čím jsem to měřil čas, jenž svítí
a mijí, sotva nastane.

Jak před lety mi šeptáš jako sníci:

— Můj hochu rozmilý,
to jistě zas ti někde uličníci
kamenem hlavu rozbili.

— Ne, maminko, má hlava je dnes celá
a ani koleno dnes nemám odřené.

— Ach, bože, já již zapomněla,
jak je to všechno jiné, změněné.

Jak jindy přišel jsem a tiše pláču
v tvé jemné dlaně, měkké, soucitné,
a slza krvácí jak do heboučkých fáčů,
když stará spící bolest procitne.

Za všechny knoflíky, jež jsi mi přišivala,
za všechny stehy, jež tvá šila nit,
za polibky, když jsi mne líbávala
— ne, tak jsem se ti nechtěl odměnit.
Buď sbohem, dobo roztrhaných gati,
dny ztracené jsem marně hledat chtěl,
čas, který se už nikdy nenavrátí,
— ach bože, já jsem zapomněl!

(JABLKO Z KLÍNA, 1933)

SLOVNÍK ŽIVOTA (II8)

Spomenieme napokon, že vzťah k pôvodnému pomenovaniu príslušníka národa sa zachováva vo vedomí hovoriacich aj v ustáleňých konštrukciach typu: zmiznút po anglicky, španielska dedina, atď. Podobné spojenia sú rovnako výsledkom procesu zovšeobecňovania takýchto mien v slovenčine.

V slovnej zásobe každého jazyka je veľké množstvo slov, ktoré majú nie jeden, ale niekoľko rozličných významov. Medzi takéto slová patrí aj sloveso „prispieť“ a od neho utvorené podstatné meno „príspevok“. Sloveso prispieť (prispievať) má štyri významy:
1. poskytnúť, poskytovať pomoc, pomoc, pomáhať nejakým spôsobom, napr. prispieť, prispievať dobrú radou, pomocou,
2. dopomôcť, dopomáhať k niečomu, napomôcť, napomáhať uskutočneniu niečoho, napr. prispieť, prispievať k zvýšeniu životnej úrovne ľudu, prispieť, prispievať k uvoľneniu medzinárodného napätia,
3. dať, dávať, poskytnúť, poskytovať finančnú alebo inú hmotnú pomoc na nejaký cieľ, napr. prispieť, prispievať na výživu rodiny, na spoločnú domácnosť,
4. napisať príspevok, písat príspevky do novín alebo časopisu.

POĽSKY

lelek
lemiesz
lemoniada

SLOVENSKY

lelek
lemeš, radlica
limonáda

ČESKY

lelek
radlice
limonáda

len	fan	len
leniť się	byť lenivým; pŕznuť	být lenivý
leniwo	lenivost	lenost
leniuch	leňoch, lenivec	lenoch
leniwy	lenivý	liný; pomalý
leniwe	tvarohové	tvarohové
pierogi	knedle, halušky	knedličky
lennictwo	lénne právo	lenní právo
lennik	lénny pán, vazal	leník, vasal
lenno	léno	léno
lep	lep	lep
lep na muchy	mucholapka	mucholapka
lepianka	chatrč (z hliny)	chatrč z hliny
lepić	lepiť	lepit, slepovat
lepíej	lepšie	lépe
lepkí	lepkavý	lepkavý; vazký
lepszy	lepší	lepší
lesisty	lesnatý	lesnatý
less	spraš	spraš
leszcz	pleskáč (ryba)	pražma
leszczyna	lieska; lieština	liska, liskovi
leśnictwo	lesnictvo, horárstvo	lesnictví
leśniczówka	horáreň, hájovňa	hájovna, myslivna
leśniczy	lesník; lesníky	lesník
letni	letný; vlažný	letní; vlažný
letniaki	letný byt	letní byt
letnisko	letovisko	letovisko

Krajanská porada v Novej Belej

V nedeľu 14. októbra t.r. sa v Novej Belej konala výročná porada dopisovateľov a spolu pracovníkov Života a aktívnu Kultúrnej spoločnosti Čechov a a Slovákov v Poľsku. Zúčastnilo sa jej vyššie sto krajánov zo Spiša, Oravy a Sliezska, teda veľké a reprezentatívne fórum, ktoré mohlo riešiť a vyjadriť sa k všetkým najzávažnejším otázkam naše Spoločnosti a krajanského mesačníka.

Porada, ktorú viedol predseda ÚV a šéfre-daktor Života Adam Chalupec, mala tradične pracovný charakter a bola venovaná hlavne problematike nášho časopisu, jeho ďalšej propagácií a zabezpečeniu predplatiteľov na budúci rok. Ako je známe, zaoberá sa tým, nežišne a obetavo, aktív miestnych skupín a v niektorých prípadoch doručovateľia. Krajania aj tentoraz, podobne ako v predošlých rokoch, preukázali svoju vysokú spoľahlivosť a podujali sa skoro v každej miestnej skupine zvýšiť počet predplatiteľov v pomere k predchádzajúcemu roku priemerne o 10 percent. V tomto kontexte hodno poznamenať, že najaktívnejší z nich, ktorí sa zúčastnili súťaže a ziskali najviac čitateľov Života na tento rok, dostali hodnotné odmeny. Všetkým však za ich obetavosť a iniciatívu patriu uznanie a srdiečná vdaka.

Veľký význam pre náš časopis má práca dopisovateľov z miestnych skupín. Preto nie div, že sa ich úlohe a zodpovednému plneniu tejto zverenej im funkcie venovalo na porade veľa pozornosti. Učastníci sa zhodili v tom, že dopisovatelia sú povinní pohotovo reagovať na všetko krajanské dianie a pravidelne informovať o nom redakciu Života. Príspevky z miestnych skupín patria totiž k najhodnotnejším materiálom určujúcim profil časopisu, ktorý plne zodpovedá celej čitatelskej obci. Práca dopisovateľov je rôzna — jedni píšu pravidelne, iní však zanedbávajú svoje povinnosti. Najaktívnejší sú každoročne odmenovaní v súťaži O zlaté pero (zoznam tohtoročných laureátov na str. 20).

Hodne pripomienok účastníkov porady sa týkalo hlavne oneskoreného vychádzania Života. Sice v poslednom čase — ako sa zdôrazňovalo — sa toto oneskorenie trochu zmenšilo, ale aj tak je ešte stále veľké a treba urobiť všetko, aby bolo odstránené.

V ten istý deň sa uskutočnilo taktiež plenárne zasadanie ÚV KSCaS, venované zhodnoteniu priprav na VII. zjazd našej Spoločnosti. Učastníci zasadania, ako sme už písali, určili termín zjazdu na 17.—18. novembra t.r. a súčasne schválili text zjazdového referátu ÚV KSCaS. Zároveň vyjadrili podávanie učiteľom slovenčiny za ich obetavú prácu, ako aj blahoželania všetkým pedagógom k ich sviatku — dňu učiteľov.

V širokej diskusii, ktorá sa na záver rozprúdila, sa ujalo slova 16 krajanov a krajaniek. Hovorili o rôznych problémoch, ale najväčšiu pozornosť venovali otázkam vyučovania slovenského jazyka na spišských a oravských základných školách.

Je už tradičiou, že porada sa koná kultúrnym programom. Tak bolo aj tentoraz. Zhrubaždeným krajanom sa najprv predstavili žiačky z miestnej základnej školy s peknými recitáciami slovenských básni, potom s krátkym spevácko-tanečným programom vystúpil folklórny súbor a na záver niekoľko rezkých pochodov zahrala chýrna novobel'ská dychovka. Program sa všetkým páčil a odmenou zaň boli dlhotrvajúce ovácie.

JÁN ŠPERNOGA

HLASY Z PORADY A ZASADANIA ÚV

ANGELA SKIČÁKOVÁ z Podsrnia: — Naši žiaci, ktorí sa tento rok začali učiť slovenčinu, majú dvojhodinovú prestávku medzi hodinami slovenského jazyka a ostatnými predmetami. Teda deti prichádzajú po vyučovaní na dve hodiny domov a potom sa musia vrátiť do školy na hodinu slovenčiny. Neviem ako to bude s dochádzkou v zime, keďže niektoré deti bývajú ďaleko od hlavných cest.

JOZEF BONK z Podsrnia: — Priali by sme si, aby tuná prítomný školský inšpektor nás častejšie navštívil. Mohli by sme vtedy vy-

rilešiť problém, o ktorom hovorila kr. A. Skičáková. Terajšia situácia, už vzhľadom na spomínané prestávky, nie je dobrá. Chceli by sme, aby naši žiaci dostávali slovenské časopisy.

JÁN HALAČ z Jablonky: — V našej práci máme veľa protikladov. Tak napr. vo Vyšných Lapsoch dvojjazyčné tabule nie sú, ale zato tam budujú krajanskú klubovňu. Podľa mňa by na zájazdy na Slovensko mali ísť žiaci z ôsmych tried. Ide o to, aby to boli žiaci, ktorí už po slovensky dobre vedia.

JÁN PACIGA z Fridmana: — U nás v tomto roku dosť veľa krajanov vyplnilo písomné prihlášky na vyučovanie slovenského jazyka. Riaditeľ však dodatočne žadal, aby sa rodičia osobne hlásili uňho v škole. Niekoľki prišli a prihlásili požadovaný počet žiakov. Dnes sa však slovenčinu nevyučuje.

BRONISLAV KNAPČÍK z Mikołowa — Ako predseda osvetovej komisie pri ÚV KSCaS chcem povedať, že táto komisia z rôznych príčin neveľmi pôsobila, ale máme určité program, ktorého realizácia bude pre Spoločnosť osozna. Ukázalo sa, že keď riaditeľ školy neprekáža vo vyučovaní slovenského jazyka, tam situácia je dobrá a je veľký počet žiakov. Preto keď riaditeľ má nepriaznivý postoj, treba ho nahradit iným, ktorý by viac chápal naše potreby.

Každý žiak, ktorý sa učí slovenčinu, by mal ísť na zájazd na Slovensko. Organizujú sa predsa letné medzinárodné tábory medzi Poľskom a Československom, ktorých sa zúčastňujú deti z celého Poľska. Treba sa vynasnažiť, aby sa ich zúčastňovali aj deti našich krajanov, ktoré sa učia slovenský jazyk.

EUGEN KOTT z Dolnej Zubrice — U nás v Dolnej Zubriči máme dobré skúsenosti vo vyučovaní slovenského jazyka. Ved' nevie dieťa, keď je dieťatom, kam ho život povedie. Ostatne kolko jazykov človek pozná, tolikokrát je človekom, ale predovšetkým musí poznáť svoj materinský jazyk. Podľa mňa, keby učitelia v niektorých školach nerobili fažkostí s vyučovaním slovenčiny, situácia a ovzdušie v mnohých školách by bolo uplné iné, príaznivejšie také ako u nás.

JOZEF GRONSKÝ z Nedeca: — V našej škole sa slovenčinu učí spolu 23 detí. Podľa učiteľky by veľmi potrebovali k vyučovaniu

POKRAČOVANIE NA STR. 20

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

LEDEN – JANUÁR

31.XII.1943.—1.I.1944. V okupované Varšavě v Twardé ulici 22 (dnes ul. KRN) na plenárnom zasedaní delegátov socialistických a demokratických skupín z iniciatívy PDS vznikla Zemská národná rada (KRN), ktorá se stala vedoucím politickým orgánom boje o národní a sociální osvobození Poľska. Clejny KRN byli predstaviteľ Polské dělnické strany, socialistické levice, levice Lidové strany a Selských praporů, Lidové gardy, Svazu boje mladých a kruhu pokrokové inteligencie. Prvým predsedom a pozdĺj prezidentom KRN bol Bolesław Bierut. Po osvobození až do prvých voleb do Sejmu (19.I. 1947) byla KRN nejvyšším zákonodárným orgánom, prozatímnim parlamentom lidového Poľska.

21. července 1944 KRN povolala Poľský výbor národného osvobození (PKWN), prozatímní výkonný orgán, riadici osvobozenec k boju národa, znovuzískání nezávislosti a obnovenia poľskej státnosti. O den pozdĺj PKWN formuloval zásady své politiky v historickém manifeste k poľskému národu. Pod politickým vedením KRN bojovaly: Lidová armáda (od 1.I.1944), Poľská armáda v

SSSR (od kvľta 1944) a Poľská armáda (od 24.VII.1944). 31. prosince 1944 KRN ustanovila Prozatímní vládu Poľskej republiky skladajúcej se z pěti predstaviteľů Poľské dělnické strany, pěti Poľské socialistické strany, pěti Lidové strany a dvou predstaviteľů Demokratickej strany. 3. ledna 1945 KRN schválila usnesení o znovuvýstavbe Varšavy ako hlavného mesta. 1. úmora 1945 se poľská vláda natrvalo pustila z Lublina do Varšavy. 21.VI. 1945 KRN povolala Vládu národní jednoty.

3.I.1795. Po pádu kościuszkovského povstania došlo k III. dělení Poľska mezi Rusko, Rakousko a Prusko a k likvidaci poľského štátu.

3.I.1955. V Bratislavě zemrel Fraňo Kráľ, slovenský spisovateľ a básnik, národní umělec (nar. 9.III.1903 v Bartonu v Ohio, USA).

4.I.1944. Vítězný boj 1. čsl. brigády v SSSR o Bílou Cerkev na Urajině.

5.I.1942. Ve Varšavě v Krasinského ulici 18 se konala zakladateľská schůze Poľské dělnické strany, ktoré se zúčastnili polští komunisté a predstaviteľ iniciatívnej skupiny z SSSR s Marcelim Nowotkem a zástupcami levicových skupin dělníků, inteligencie a rolníků, působiacich v Poľsku. V čele PDS stál Marceli Nowotko a po jeho smrti v listopadu 1942 se tajemníkem ÚV stal Paweł Finder. O rok pozdĺj ho zaťko a zavraždilo ge-

stapo. Jeho nástupcem bol Władysław Gomułka. V usneseních a dalších prohlášeních PDS predložila celonárodní program společenského prestavby Poľska a ozbrojeného národného osvobozenec k boju s hitlerovskými okupantmi na základě národní fronty a spolejeneckví, přátelství a spolupráce se Sovětským svazem. PDS povolala v lednu 1942 vojenskou organizaci — Lidovou gardu, ktorá sa na začiatku roku 1944 stala složkou Lidové armády. Byla iniciátorom vytvorenia Slezského boja mladých (12.I.1943), ideové politické levicové mládežnické organizace. Po osvobození se PDS stala vedoucím silou politických, společenských a hospodárských zmien v lidovém Poľsku. 15. prosince 1948 se slúčila s Poľskou socialistickou stranou v jednotnej strane poľské dělnické trídy — Poľskou sjednocenou dělnickou stranou.

5.I.1944. V Jefremově u Orla v SSSR bola vytvorená 2. československá paradesantní brigáda. Mezi jejimi píslišníky boli i Slováci z Oravy a Spiše v Poľsku.

6.I.1785. Poprvé v dějinách se konal let balónem nad Lamanškým průlivem. Aeronaute byli Francouz Jean P. Blanchard a Američan John Jeffries, kteří letěli z Doveru a přistáli v Calais.

6.I.1850. Narodil se Ladislav Stroupežnický, český dramatický spisovateľ, první dramaturg Národního divadla v Praze.

BOLI TO RADOSTNÉ DNI

V dňoch 29.7. — 11.8.1984 sa žiaci našich spišských a oravských škôl zúčastnili pionierskeho tábora v Staréj Bystrici na Slovensku. Spolu s našimi tam boli aj pionieri z Maďarska. Dvojtýždňový pobyt v krásnej kysuckej prírode sprievianovala vohna čerstvého smrekového dreva našich chatiek. Vďaka riaditeľovi Domu pionierov a mládeže v Staréj Bystrici s. Štefanovi Stevičovi sme sa tu cítili ako doma. Pohotovo a rýchlo vyriešil každý problém. Pravdu povediac, my sme ich ani nemali. Od riaditeľa Števiča sme sa dozvedeli veľa zajímavostí, o.i. to, že ešte v tomto roku pri tunajšom DPAM bude otvorená drobnochovateľská stanica. Momentálne je vo výstavbe. Tam si tunajší pionieri budú môcť overiť svoje schopnosti. Budú sa starat o.i. o zajace a bažanty. Raritou tejto stanice budú opice. Viete si v surovom kysuckom podnebi predstaviť tieto južné zvieratká? Znie to ako v rozprávke, veľmi

nepravdopodobne a predsa je to reálne. Možno, že už na budúce prázdniny niektorí z našich žiakov, čo sem prídu, budú ich môcť obdivovať.

O program sme mali vždy dopredu postarané. Ak si počasie náhodou z nás vystrelilo alebo sa nevedelo podriadiť našim plánom, vždy nám „svoju pohotovosť“ a rozhodným slovom slúžil vedúci skupiny Miroslav Števič.

Kedže žiadnen pionier nesmie byť lenivý, tak sme skoro každý deň boli na nejakej vychádzke, túre, výlete alebo zájazde. Taktôľ sme spoznali, podľa nás, najkrajší kus Slovenska. Navštívili sme tak tiež Dolný Kubín, mesto, kde žil a pôsobil najväčší slovenský básnik P.O. Hviezdoslav a sídlo Matice slovenskej v Martine, ktorá nám každoročne umožňuje pobyt na Slovensku.

Prostredníctvom Života chceme preto srdiečne podakovať Matice slovenskej a

KSCaS za umožnenie tohto príjemného pobytu v Staréj Bystrici a obohatenie našich znalostí o Slovensku.

Väčšina z nás bola po prvýkrát na dlhší čas vzdialená od rodičov. Keď sme odchádzali z rodinného prostredia, plakali sme za svojimi blízkymi. Keď sme sa však lúčili s tábrom, s maďarskými pioniermi, vedúcimi a so Starou Bystricou, ronili sme slzy za krásne strávenými chvíľami. Rozlúčka bola o to smutnejšia, že sa tu na budúce prázdniny opäť všetci nestretнемe. Ale našim spolužiakom, ktorí sem prídu na budúce prázdniny, prajeme, aby sa tu cítili aspoň tak dobre, ako my.

Medzinárodné pionierské tábory sú a budú veľmi dobrou jazykovou školou. Ak sme sa chceli dorozumieť s maďarskými pioniermi, mohli sme to urobiť práve v slovenskom jazyku. Takéto konverzácie nám výdatne pomohli zdokonať si znalosť zo slovenčiny. Nemusíme zdôrazňovať, že pionierske tábory, ako aj každoročné exkurzie na Slovensko veľmi oživili a zvýšili záujem žiakov o slovenčinu na našich spišských a oravských školách. Škoda len, že sa ich môže zúčastňovať len nepatrny počet žiakov.

Text a foto: ZOFIA CHALUPKOVÁ

Cestou na Oravský zámok

Na výlete v Nízkych Tatrách

ze; zakladatel nového proudu v české dramatice, nazvaného českým divadelním rea- lismem (zemřel 11.VII.1892).

8.I.1855. V Krupině se narodila Elena Ma- róthy — Soltészová, slovenská realistická spisovatelka, organizátorka ženského hnutí na Slovensku (zemřela 11.II.1939 v Martině).

9.I.1890. V Malých Svatoňovicích v severních Čechách se narodil Karel Čapek, český spisovatel, básník, dramatik a jeden z nejpopulárnejších českých novinářů. Mnoho ce- stoval a ve své tvorbě vyslovoval hlubokou víru v člověka, soužití lidí různých jazyků, povolání a světových názorů. Psal pohádky, cestopisy, povídky, romány a divadelní hry. K nejvýznamnějším patří Povídky z jedné a druhé kapsy, románová triologie Hordubal, Povětroň a Obyčejný život, romány Továrna na absolutno, Válka s mloky a další, divadelní hry Ze života hmyzu (spolu s bratrem Josefem, malířem, s nímž od roku 1916 psali společně jako Bratři Čapkovi) a Matka. Světovou slávu přinesla K. Čapkovi hra R.U.R. s podtitulem Rossum's Universal Robots, přeložená do mnoha jazyků a hrána v Evropě, Americe a Austrálii. Čapkův vynález, slovo „robot“, se začalo užívat ve všech jazyčích. Světovou slávu si získal i román Krakatit, přeložený do mnoha řečí, hrany ve světových divadlech a filmovaný. Všechny tyto hry a romány byly obrazem budoucnosti a ostrou kritikou na současné společenské po-

měry a vztahy mezi lidmi. Ukazovaly tehdejší svět v jeho rozporech, které zaneduho dovelely ke druhé světové válce a prvnímu použití atomové bomby, o niž K. Čapek psal v Krakatitu už v roce 1924 (zemřel 25.XII. 1938 v Praze).

10.I.1913. V Dubravce (část Bratislav) se narodil dr. Gustáv Husák, významný slovenský činitel komunistického hnutí a národně osvobozenec boje; generální tajemník Komunistické strany Československa a prezident Československé socialistické republiky.

12.I.1945. Na východní frontě v Evropě začala velká zimní ofenzíva Sovětské armády, jedna z posledních ve druhé světové válce. V předevečer ofenzívy se sovětsko-německá fronta táhla od Baltu přes dolní Němen k Biebrzi a Narwi a dále podél Visly k sandomierskemu předměstí, na západ od Jasla, přes Karpaty, Československo, Maďarsko a končila v Jugoslávii u soutoku Savy a Dunaje. Tato ofenzíva přinesla osvobození většiny polského území. Třetí říše se ocitla ve strategickém obklíčení spojeneckých armád, které od východu, západu a jihu směřovaly na Berlin. Stále více sovětských vojsk a po jejich boku i polských vojsk se soustředilo nad Odrou, asi 70 km od Berlina, kde se připravovaly k závěrečnému útoku proti fašismu a ukončení války v Evropě.

14.I.1949. Vznikla Sjednocená lidová strana (ZSL).

15.I.1945. V rámci sovětské lednové ofenzívy začala v prostoru Jasla vojenská operační 38. armády 4. ukrajinského frontu za účasti pěti dělostřeleckých pluků 1. čsl armádního sboru a československých tankistů.

21.I.1924. V Gorkách zemřel Vladimír Iljič Lenin, vůdce světového proletariátu, zakladatel prvního socialistického státu na světě — SSSR, nejvýznamnější teoretik marxismu a tvůrce leninismu, jehož učení tvorí základ výstavby nové socialistické společnosti (nar. 22.IV.1870 v Simbirsku, dnes Uljanovsk).

22.I.1863. V Polsku vypuklo lednové povstání. Manifest Národní rady vzýval polský národ do boje proti carismu a současně sliboval společenské reformy a předání půdy rolníkům.

23.I.1905. Ve Varšavě se narodil Konstanty Ildefons Gałczyński, jeden z nejvýznamnejších a nejoriginálnějších polských současných básníků; tvůrce novodobé grotesky, literární satiry a absurdity, která je vzpourou proti mýtům, autor cyklu milostné lyriky a poetických intimních Písni, jež patří k jeho nejkrásnejším básním (zemřel 6.XII.1953 ve Varšavě).

25.I.1945. V Przemyśli vznikla 1. československá divize.

ZASTAVENÍ OSMÉ

STŘEDOČESKÝ KRAJ

Rozlohou 11 004 km² je tato oblast na pátem místě v České socialistické republice a devátá v ČSSR.

Stejně pořadí zůstává zachováno i v počtu obyvatelstva (včetně hlavních měst Prahy a Bratislav). Celkem tady žije 1 151 065 lidí.

Administrativní středisko se nachází v hlavním městě PRAHA, jež k roku 1980 mělo 1 193 345 obyvatel.

Organizačně se kraj dělí na dvanáct menších správních jednotek — okresů: Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutnou Horu, Mělník, Mladou Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram a Rakovník. Nejmenší je okres Praha-východ (597 km²), největší Příbram (1628 km²); nejvíce obyvatel žije na Kladensku — 154 684, nejméně v okrese Rakovník — 56 686 lidí.

Průměrná hustota na 1 km² je 105 obyvatel, čímž se střední Čechy řadí na třetí místo od konce v ČSR a na osmé v Československu (včetně Prahy a Bratislav). Nejlépe je na tom pochopitelně okres Kladno s 224 a nejhůře opět Rakovnicko se 61 obyvateli na 1 km².

TROCHU ZE ZEMĚPISU A EKONOMIKY

V severní části Středočeského kraje se rozprostírá Polabská nížina, střed a západ vyplňují plošiny, na jihu dominují Brdy a Středočeská pahorkatina. Hlavní říční síť tvoří Vltava a Labe s přítoky Sázavou, Berounkou a Jizerou. Mezi chráněně krajinné oblasti patří Český kras, Kokořínsko a většina Českého ráje.

Hospodářsky můžeme střední Čechy zařadit mezi vyspělé průmyslové kraje se zvláště silně vyvinutou zemědělskou produkcí. Což je celkem pochopitelné: Polabí má totiž charakter jednoho z nejúrodnějších území ČSR. Popravu proto bývá už od pradávna nazýváno „zlatým pruhem Země české“. A co se zde všechno pěstuje? Především pšenice, cukrová řepa, brambory, sladovnický

ječmen, zelenina a ovoce, na Rakovnicku výborný chmel, na Mělnicku a v okolí Prahy i kvalitní vinná réva. Své uplatnění tady nachází také živočišná velkovýroba: důraz se klade zejména na chov skotu a drůbežářství.

Z nerostných surovin se těží na Kladensku a Rakovnicku kamenné uhlí, dále pak rudy olova, zinku a stříbra, stavební hmoty a keramické jíly. Jinak je Středočeský kraj ekonomicky velmi těsně spjat s hlavním městem Prahou; vytváří jeho široké zázemí, je zdrojem pracovních sil a částečně Prahu zásobuje i potravinami. V městech těžby kamenného uhlí dominují hutnické železa a průmysl energetiky. V ostatních oblastech je zastoupeno hlavně strojírenství — průmysl automobilový, elektrotechnický a dopravního strojírenství, v Polabí a Povltaví se rozvíjí chemie a farmakologie, v Polabské nížině převládá potravinářství se zaměřením na cukrovary a pivovary. Velký význam mají také cementárny, vápenky a panelárny a pochopitelně i průmysl kožedělný, sklářský a keramický. Mezi známější a důležitá průmyslová centra patří hlavně Kladno, Mladá Boleslav, Kolín, Kutná Hora, Beroun, Kralupy nad Vltavou, Neratovice...

MALÉ OHLEDNUTÍ DO HISTORIE

To, co platí ve středních Čechách pro ekonomiku, lze vztáhnout i na historický vývoj. Totíž, že blízkost hlavního města ovlivňovala dějiny okolního kraje.

Úrodnost labské nížiny a její snadná dostupnost vedly k tomu, že se zde už od pravěku usazoval člověk. Podle dávné mytologie právě sem kdysi přišli Čechové, vedeni bájným praotcem Čechem: svědčí o tom například pověst o hoře Ríp a další památná místa v okolí Prahy; Levý Hradec, snad nejstarší sídlo Přemyslovců, Budec, jedno z center počátků českého státu a prý i první škola v Čechách, Tetín a Kazín, v nichž mě-

ly žít Krokovy dcery Teta a Kazi. (Jejich sestra Libuše byla českou kněžnou a údajně „zakladatelkou“ jak Prahy, tak i rodu Přemyslovců.) ... O tomhle všem se ale podrobne píše v Jiráskových „Starých pověstech českých“ ...

Byla to vskutku krajina bohatá a slavná. A nedaleká Kutná Hora se svými stříbrnými doly a mincovnou, či později Příbram, její velikost ještě více zvětšovaly. Avšak prostý lid měl z toho užitek pramalý. Naopak. O to víc byl vysáván královským majestátem a mocnými feudály. Z útlaku se pak rodila i lidová povstání: vzpomeňme třeba jen na známý boj u Chlumce nad Cidlinou z roku 1775. Díky Praze bylo okolní území také často dějištěm mnoha válečných střetů a s nimi spojeného pustošení. Namátkou jmenujme bratrovražedné přemyslovské boje z 10. až 13. století, křížácké výpravy proti husitům, neblaze proslulou bitvu u Lipan z roku 1434, bitvu na Bílé Hoře v roce 1620, rádění švédských a rakouských vojsk v období třicetileté války, rakousko-pruské bitvy u Chotusic (1743), Stěrbohol či Kolína (1757) itd.

Je symbolické, že v tomto kraji byla na psána také nejchmurnější kapitola novodobé historie českého národa: 9. června 1942 němečtí fašisté vypálili a téměř vyvrázdili obec Lidice na Kladensku. Lidice byly postaveny znova, ale jejich osud navždy varuje ...

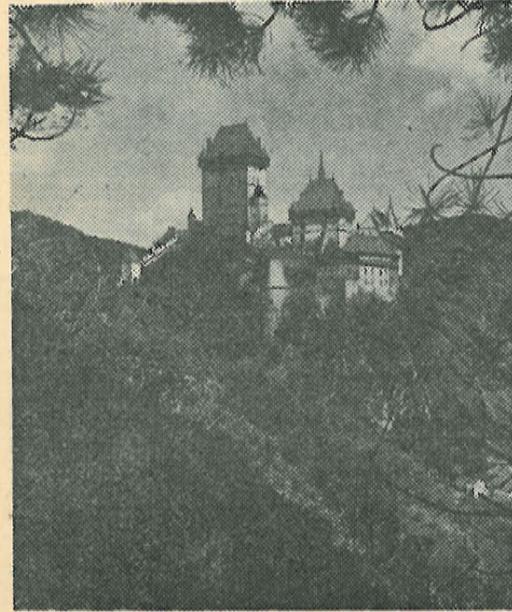
UMĚLECKÉ PAMÁTKY

Je to s nimi stejně jako s historií: jejich množství a krása jsou přímo či nepřímo ovlivňovány blízkostí Prahy. Hrady, zámky, města, kláštery ...

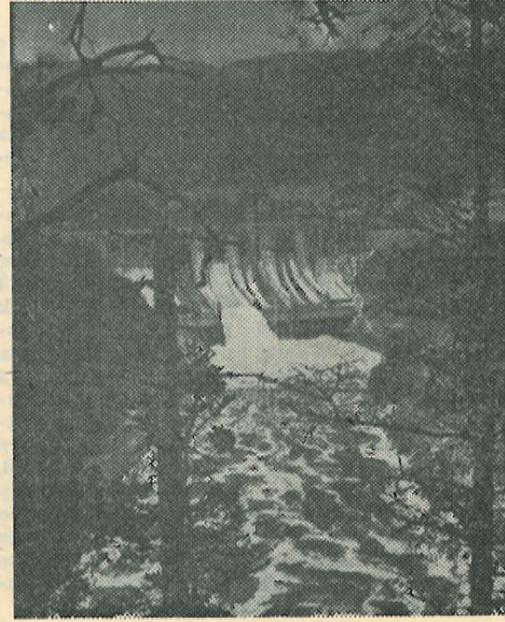
Mezi nejznámější a nejnavštěvovanější z nich patří bezesporu hrady Křivoklát a Karlštejn. O prvním máme zprávy už z roku 1109 a v první polovině 14. století často sloužil jako sídlo císaře Karla IV.; dnes je tady expozice raně gotické plastiky a malby a muzeum historie hradu a okolí. Karlštejn byl založen Karlem IV. v letech 1348 — 1367 jako jakési „císařská pokladnice“, určená k úschově korunovačních klenotů; v obytném paláci je v současné době muzeum; za zmínu stojí například obkládaná ložnice Karla IV., kaple Panny Marie vyzdobená souborem gotických maleb, kaple sv. Kateřiny se stěnami osázenými polodrahokamy, kaple sv. Kříže se zdmi vykládanými rovněž polodrahokamy a souborem 127 obrazů světců od mistra Theodorika (1357 — 1365) atd.

Z dalších památek nemůžeme pominout zejména zámek Konopiště s rozsáhlými sbírkami zbraní a nádhernými anglickými parky, Dobříš, kde je dnes Domov spisovatelů, zámek v Mělníku, jenž se rozkládá nad soutokem Labe a Vltavy ... a Zbraslav;

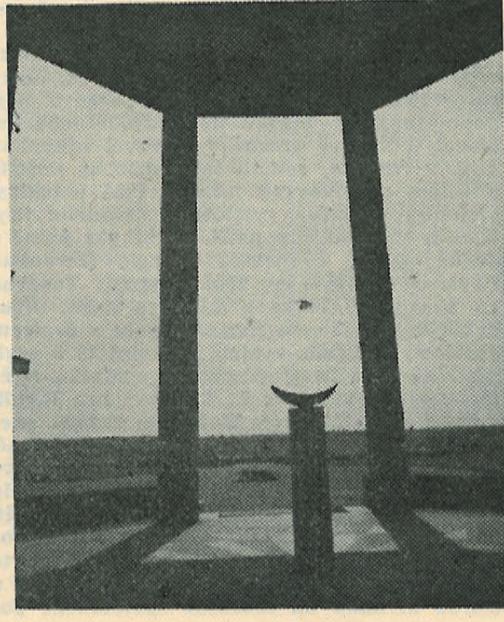
Hrad Karlštejn

Pohled na přehradní nádrž Slapy (součást vltavské kaskády)

Část památníku obětem německého fašismu Lidicích

zde byl původně klášter, v němž v první polovině 14. století vznikla tzv. „Zbraslavská kronika“ a v současné době je tady umístěna galérie soch, jakou najdete jen málokde.

Z historických měst pak jako perla září Kutná Hora, někdejší královské horní město z konce 13. století, dnes městská památková rezervace. Najdeme tu vskutku hodně: původní gotické opevnění, gotické stavby — chrám sv. Barbory ze 14. až 15. století, starou mincovnu Vlašský dvůr (národní kulturní památka) z doby kolem roku 1400, tzv. Kamenný dům z roku 1480 — a mnoho jiných renesančních a barokních památek ...

VÍKEND PRO JEDEN A ČTVRT MILIONU LIDÍ

Zhruba tølik obyvatel má v současnosti Praha. A ti všichni chtejí čas od času z města ven. Na čerstvý vzduch — do přírody. Někteří na několik hodin či jeden den, jiní na víkend nebo dovolenou. Okolí Prahy, a vlastně celý Středočeský kraj jim k tomu dávají ideální možnosti. Povodí Berounky či Sázavy, rybníky na Jevanech s nádhernou scenérií, přehrada na Slapech, pohoří Brdy, Křivoklátské lesy, Český kras poblíž Karlštejna a podhůří Českomoravské vysočiny k rekreati a odpočinku přímo lákají. Takže nejen ekonomikou, dějinami a kulturou je Praha spjata s okolní krajinou či střední Čechy s hlavním městem republiky.

Je to svým zpùsobem symbolické: statisice občanů z venkova jezdí denně za prací do pražských podniků a továren, a statisice Pražanů jezdí každý týden zase na venkov;

Kolín — pohled na starou radnici

Snímky archív a Ladislav Chmel

na své chaty, zahrádky a chalupy, nebo jen tak do přírody, provétrat si plíce, podívat se na Křivoklát, Karlštejn, Konopiště, zaspoutovat si. A když je potřeba, tak taky na brigády. Pomáhat v létě sklízet obilí, na

podzim dobývat brambory či řepu, trhat chmel ... Prostě, jeden bez druhého nemůže být, jedno je závislé na druhém. A tak je to správné.

JIŘÍ F. PILOUS

MORAVANÉ ZA ŘEKOU PSINOU

Historie velkopetrovických požárníků

Dějiny moravské obce Velké Petrovice jsem se pokusil ukázat v č. 2/83 Života. Dnešní článek je věnován petrovickému požárnímu sboru, který před rokem slavil své sté výroèí. Vznikl v roce 1883 a pùsobí dodnes. Neomezuje se jen na hašení požárù, ale plní také hospodářskou a kulturní úlohu. V požárním sboru spolu shodně pracovali lidé, kteří se cítili jak Moravany, tak i Poláky. Říčka protékající vesnicí sice formálně tyto dvì národnosti oddìlovala, ale v praxi spolu vždy shodně žili a pracovali a právě požární sbor byl organizací, která je sdružovala při plnìní spoleèných úkolù. Jediným cizím prvkem byly pruské úřady, jimž překáželo všechno: moravský a polský jazyk, obřady a zvyky. Proto se snažily, aby místní obyvatelstvo poněmily. Nepodařilo se jim to. Tyrické moravské místní náreèí, obřady a zvyky tu zůstaly dodnes.

* * *

Potřebu organizace bojující s požáry si lidé uvìdomovali už v 18. století. Ve Velkých Petrovicích a v okolí došlo k několika velkým požárùm. V roce 1717 zahynuly v ohni dvé dìti. V roce 1768 shořela polovina vesnice. O sedm let dříve v sousední vesnici Cyprzanové požár zničil starý kostel z roku 1368. Ohni podlehla tehdy i škola a všechny domy u cesty do Velkých Petrovic. V roce 1836 v Petrovicích shořely dva domy a stodola a v plamenech zahynuly dvé osoby.

Požární sbor však vznikl teprve v 19. století. První zakládací schùze se konala 1. března 1883. Cleny výboru byli mj. Rozlag (předseda), Albert Grania (zástupce předsedy), Walenty Zaruba (tajemník) a Henryk Klosel. Náčelníkem sboru se stal Jan Glania a jeho zástupcem Antoni Newerla. Správcem byl zvolen Karol Waclawczyk. Schùze schválila také stanovy. O tři roky později pak sbor koupil stříkaèku. Všechno zařízení bylo uloženo v kulině, teprve v roce 1896 si sbor postavil první hasičskou zbrojnici. Za první svìtové války mnoho členù hasičského sboru narukovalo do vojska; ve vesnici zůstali jen staří lidé a ti, kteří nebyli schopni vojenské

služby. První okresní a pak obvodní sjed požárníkù v Raciborzi se konal teprve po válce, v roce 1920. V té dobì rádila inflace. Odškodné za spálené budovy bylo nízké, ale pojistné vysoké. Někteří hospodáři se proto nepojistili, takže během tří let shořelo mnoho nepojištěných hospodářství. Všeobecné se soudilo, že je podpálili pojíšovaci agenti.

V roce 1931 hasičský sbor dostal první motorovou stříkaèku s výkonem 600 litrù. Zaplatila ji obec. Pro zvýšení bezpeènosti Petropavice postavili také tři protipožární nádrže na 60 m³ vody. O pět let později hasičský sbor obdržel osobní auto Mercedes; posádku tvořilo šest hasičù a mohl se připojit také přívesný vůz.

Nejvìtší požár propukl v roce 1936 v týrné lnu. V nebezpeèí byla celá vesnice. Na pomoc přijeli hasiči z širokého okolí — z Kožlala, Opolu, Gubczyc a z požárnícké školy v Nyse. Válka z ohněm trvala celé vánocní svátky.

Za druhé svìtové války znovu hasičù ubyl. Proto byl založen ženský hasičský oddil a pomocný oddíl mládeže, v nichž bylo 26 žen a 28 chlapcù.

Po válce ležela vesnice v troskách. Na dvere zaklepaly hlad, bída a nemoci.

Úřady ustanovily 21členný požární sbor. Chyběli však lidé a nezbytné zařízení. Situace se zlepšila poté, když se do Petrovic začali vracet někdejší členové hasičského sboru. Vytvořili nový výbor, jehož předsedou se stal Jan Newerla a náčelníkem Jan Mladek. Z té doby se také datuje velký požár, který zpùsobil v okolních lesích nevybuchlé náboje. Shořelo 1500 hektarù lesa a hašení trvalo tři dny.

Požárníci začali sbírat a opravovat nářadí a zařízení; některé jeho části našli až u československé hranice. V roce 1947 dostali první uniformy a přemalované vojenské helmy. První motorovou pumpu obdrželi o dva roky později. Auto koupili za vlastní prostředky.

V roce 1973 se v Petrovicích slavilo 90.

výroèí požárního sboru. V této souvislosti se při hodnocení výsledkù sboru ukázalo, že jen za dva roky (1971—1973) činila hodnota brigádnických prací 40 tisíc zlatých (pochopitelně v tehdejších relacích). V rámci svých základních povinností se požárníci zúčastnili např. hašení lesního požáru v polích Rudy. Doslovně zkouškou ohněm prošli během požáru v rafinerii Czechowice-Dziedzice, který propukl 27.VI.1971 a trval tři dny. Sami potom říkali, že se „vrátili z pekla“. Petrovickou jednotku v této akci vedl Alfons Marcinek, vyznamenaný zlatou medailí za zásluhy z požárnictví. Další účastníci Wiktor Klobuczek, Józef Osanik a Franciszek Wieder obdrželi broncové medaile.

Ve Velkých Petrovicích díky preventivním akcím nebyl v posledních pěti letech ani jeden větší požár. Požárníci jsou dobře vybaveni a vyškoleni, např. na závodech o putovní pohár v Kornici obsadili podobně jako před šesti lety první místo. Požárník sbor postavil po válce nové protipožární nádrže a v roce 1974 byla otevřena vesnická klubovna. U příležitosti XXX. výroèí založení Státních orgánů protipožární ochrany veitil požárnictví gen. Zygmunt Jarosz předal místnímu požárnímu sboru obraz Jana Zygmuntowicze „K požáru“.

V roce 1976 obec Velké Petrovice dostala milion zlatých za první místo ve vojvodství v soutìži „Obec — mistr hospodářnosti“ a 3 milióny zlatých za třetí místo v celostátní soutìži. Část tého penž byla věnována na stavbu nové zbrojnice. Práce zahájené v roce 1979 vedli Berthold Mienopust, Jerzy Bulok a Eryk Materla. Stavební materiály přiváželi zadarmo vlastními vozy obyvatel obce. Členové požárního sboru přispěli jak finanèními prostředky, tak i brigádnickou prací, v jejímž rámci postavili betonovou cestu od asfaltové silnice ke zbrojovnì.

Na valné schùzi dobrovolného požárního sboru 12. února 1978 bylo rozhodnuto o přípravách na oslavy 100. výroèí místního sboru. Oslavy probìhly 11. července 1983, kdy požárníci dostali od místních obyvatel nový prapor, který Hlavní správa požárnictví vyznamenala Zlatým odznakem svazu.

ZBIGNIEW TOBJAÑSKI
(Podle kroniky Dobrovolného požárního sboru ve Velkých Petrovicích)

KAREL ČAPEK

PÁD RODU VOTICKÝCH

Jednoho dne přišel do kanceláře policejního úředníka dr. Mejzlíka takový pomenší člověk se zlatými brejlemi a ustaranou tváří. „Archivář Divišek,” zamumlal. „Pane doktore, já k vám jdu na poradu... jako k vynikajícímu kriminalistovi; mně totiž řekli, že vy ráchte být... jaksi... zvláště pokud jde o složitější případy — Totiž to je neobyčejně záhadný případ,” prohlásil důklivě.

„Jenom řekněte, oč jde,” pravil dr. Mejzlík, bera do ruky tužku a poznamkový blok.

„Mělo by se vyšetřit,” vyhrkl archivář Divišek, „kdo zavraždil toho pana Petra Berkovce, jak zemřel jeho bratr Jindřich a co se stalo s jeho chotí Kateřinou.”

„Berkovec Petr,” vzpominal dr. Mejzlík, „pokud vím, nemáme tady o jeho smrti žádné hlášení. Vy chcete podat udání, že?”

„Ale ne,” řekl pan archivář. „Totiž já se k vám obracím jenom o radu, víte? Muselo se stát něco strašného.”

„Kdy to bylo?” pomáhal mu dr. Mejzlík. „Prosím, nejdřív datum.”

„Nu přece roku čtrnáct set šedesát pět,” pravil pan Divišek, kárvavé pohlížeje přes brýle na policejního úředníka. „To byste měl vědět, pane: za požehnané vlády krále Jiříka z Poděbrad.”

„Aha,” řekl dr. Mejzlík a odhodil blok a tužku. „Tak, milý pane,” mluvil s nápadnou přivítostí, „na tentle případ je spíš doktor Knobloch.” Abyste věděli, to je policejní lekar. „Já vám ho zavolám, ano?”

Pan archivář se zasmušil. „To je škoda,” řekl, „mně tak doporučovali vás. Víte, já právě chystám historické dílo o vládě Jiříka z Poděbrad, a přitom jsem klepátl, ano, klepátl, o takovou věc, se kterou si nevím rady.”

Neškodný, rozhodl se dr. Mejzlík. „Milý pane,” řekl honem, „já se obávám, že vám nebudu mnoho platen. Abych se vám přiznal, v dějinách jsem příliš slabý.”

„To je chyba,” mínil přísně pan Divišek. „Dějiny byste měl znát. Ale i když, pane, vám příslušný historický materiál není znám z první ruky, já vám uvedu všechny zjištěné okolnosti; bohužel je jich málo. V první řadě je tu ten dopis pana Ladislava Pcháče z Olešné panu Janu Boršovskému z Čerčan. Ten dopis je vám ovšem znám.”

„Prosím, není,” přiznával dr. Mejzlík se zkroušeností špatného žáka.

„Ale člověče,” vybucchl pan Divišek po horšen, „ten dopis přece publikoval už před sedmnácti lety historik Šebek ve svých Regestech, aspoň to byste mohli vědět! Jenže,” dodával, narovnávaje si brýle, „ani Šebek, ani Pekař, ani Novotný, ani nikdo jiný nevěnoval tomu dopisu patřičné pozornosti. A právě ten dopis, který byste ovšem měl znát, mne uvedl na stopu toho případu.”

„Aha,” řekl dr. Mejzlík. „Tak dál.”

„Nejdřív ten dopis,” pravil pan archivář. „Já tu jeho text bohužel nemám, ale jenom jedna zmínka se týká našeho případu; on tam totiž pan Ladislav Pcháč píše panu Boršovskému, že jeho, totiž pana Jana strýce, pan Ješka Skalický ze Skalice, toho léta Páne 1465 není čekán na dvoře v Praze, jelikož Jeho Milost královská vlastní rukou panu Ješkovi „po těch neblahých skutích ve Votici Velenově”, jak praví korespondent, uložila na dvůr královský nadále nechodi

a prchlivosti své Pánu Bohu želeti a spravedlivosti boží čekati. Tedy rozumíte,” vykládal pan archivář, „my bychom řekli, že Jeho Milost král pana Ješka konfinoval na jeho zboží a statech. Pane, není vám něco nápadné?”

„Zatím ještě ne,” řekl dr. Mejzlík, kresle přitom na papíře podivuhodnou spirálu.

„Aha,” zvolal pan Divišek vitézně. „Vidíte, Šebek si toho také nevšiml. Tedy velmi nápadná, pane, je ta okolnost, že Jeho Milost král nevolá pana Ješka — ať už pro jakékoli neblahé skutky — na rádný světský soud, nýbrž doporučuje ho boží spravedlnosti. Jeho Milost tím dává zřejmě najevo,” děl archivář s patrnou úctou, „že ty neblahé skutky jsou takového rázu, že je sám panovník vyjmá ze světské spravedlnosti. Kdybyste Jeho Milost znal, pane, viděl byste, že to je naprostě nevšední případ; král Jiří blahé paměti tuze držel na rádné a přísné konání spravedlnosti.”

„Snad se pana Ješka bál,” mínil dr. Mejzlík. „Prosím vás, za těch jeho časů —”

Archivář Divišek pobouřeně vyskočil. „Panene,” koktal, „co to říkáte? Král Jiří že by se někoho bál? A dokonce někoho z pouhých rytiřů?”

„Tak to byla nějaká protekce,” řekl dr. Mejzlík. „To víte u nás —”

„Zádná protekce,” křikl pan Divišek celý rudy. „Za krále Vladislava byste snad mohli mluvit o protekci, ale za krále Jiříka, to ne, pane, na toho byste si s protekci nepřišel! Ten by vás hnál!” Pan archivář se poněkud uklidnil. „Zádná protekce. Pane, tady zřejmě muselo být něco zvláštního na těch neblahých skutkách, že Jeho Milost král je ponechal boží spravedlnosti.”

„A jaké to byly skutky?” vzdychl dr. Mejzlík.

Pan archivář Divišek se podivil. „To přece vy mně máte nalézt,” povídal užasle. „Načpak jste kriminalista? Proto právě k vám jdu!”

„Pro pána krále,” bránil se dr. Mejzlík, ale archivář ho nenechal domluvit. „Nejdřív musíte znát faktu,” řekl poučně. „Když tedy jsem si všiml té nejasné narázky, začal jsem pátrat po těch neblahých skutkách na Votici Velenově. Bohužel se nezachoval žádný zápis; ale zato jsem v kostele na Votici Velenově našel náhrobní kámen pana Petra Berkovce, a ten kámen, pane, je právě z roku 1465! Vite, on pan Petr Berkovec byl zeté panu Ješka Skalického; pojď totiž za manželku jeho dcery Kateřinu. Tady je fotografie toho náhrobu — aha, nepozorujete nic zvláštního?”

„Ne,” řekl dr. Mejzlík, prohlížeje z obou stran fotografii náhrobního kamene, na němž byl vytlesán nějaký rytíř s rukama složenýma na prsou a dokola nápis gotickou fraktúrou. „Počkejte, tady v rohu je otisk prstu.”

„To je snad od mého prstu,” pravil archivář; „ale všimněte si tady toho nápisu!”

„Anno Domini MCCCLXV,” četl s námahou dr. Mejzlík. „Léta Páně 1465. To je letopeč smrti toho pána, ne?”

„To se rozumí, ale nevidíte nic? Některá písmena jsou zřejmě větší, koukejte se!” A rychle napsal tužkou: ANNO DOMINI MCCCLXV. „Ten sochař vytěsal schválně písmeny O, C a C větší; to je kryptogram,

rozumíte? Napište si ta písmena OCC — nenapadá vás nic?”

„OCC, OCC,” bručel dr. Mejzlík, „to by mohlo být — aha, zkratka za OCCISUS, že? To znamená zavražděn!”

„Ahoj,” zvolal slavnostně archivář. „Sochař tím naznačil potomstvu, že urozený pán, pan Petr Berkovec de Wotice Welenova byl úkladně zavražděn. Tady to máme!”

„A zavraždil ho jeho tchán, ten Ješek Skalický,” prohlásil dr. Mejzlík v náhlém historickém osvícení.

„Nesmysl,” řekl pan Divišek s opovržením. „Kdyby pan Ješek zavraždil pana Berkovce, volala by ho Jeho Milost na hrdejnou soud. Ale to není všechno, pane: Hned vedle toho náhrobu je druhý, pod kterým spočívá Henricus Berkovec de Wotice Welenova, bratr pana Petra; a na tom náhrobu je týž letopečet 1465, jenže bez kryptogramu! A pan Jindřich má na tom náhrobu v rukou meč; sochař chtěl patrně naznačit, že zemřel v čestném boji. A teď mně, proboha, povězte, jak ty dvě smrti spolu souvisí!”

„Snad je to jen náhoda,” mínil dr. Mejzlík nejistě, „že ten Jindřich přišel o život téhož roku —”

„Náhoda,” zařval archivář podrážděně. „Pan, my, historikové, žádnou náhodu neužíváme! Kam bychom přišli, kdybychom připustili, že se něco stalo náhodou? Tady musí být nějaký příčinný vztah! Ale to pořád ještě není všechno. Rok nato, 1466, zemřel v Pánu pam Ješek Skalický: a prosím, jeho zboží Skalice a Hrádek připadly dědictvím jeho sestřenci, řečenému panu Janu Boršovskému z Čerčan. Vite, co to znamená? To znamená, že jeho dcera Kateřina, kterou, jak v každé dítě, pojď roku 1464 týž pan Petr Berkovec za ženu, už také nebyla naživu! A tahle paní Katuše, prosím, nemá nikde žádný náhrobek! Račte dovolit, že je také náhoda, že paní Katuše nám naprostě mizí hned po smrti svého manžela? Co? Tomu, pane, říkáte náhoda? A proč nemá náhrobek, co? Náhoda? Nebo právě to jsou ty neblahé skutky, pro které Jeho Milost král doporučoval panu Ješkovi spravedlnost boží?”

„To je docela možné,” mínil dr. Mejzlík s poněkud větším zájmem.

„To je docela jisté,” pohlásil pan Divišek, nepřipouštěj žádných pochyb. „A teď jde, rozumíte, o to, kdo koho zabil a jak to všechno souvisí. Smrt pana Ješka nás nezajímá, protože ty „neblahé skutky“ přežil; jinak by mu král Jiří neukládal, aby jich Pánu Bohu želet. My máme zjistit, kdo zabil pana Petra, jak přišel o život pan Jindřich, kam se poděla paní Kateřina a co s tím všem měl co dělat pan Ješek Skalický.”

„Počkejte,” řekl dr. Mejzlík, „napišeme si osoby:

1. Petr Berkovec — zavražděn;
2. Jindřich Berkovec — zahynul v boji, že ano?
3. Katuše — zmizela bez stopy;
4. Ješek Skalický — ponechán spravedlnosti boží. Je to tak?”

„Je,” řekl archivář, pozorně mrkaje. „Ale měl byste říkat pan Petr Berkovec, pan Ješek a podobně. Tak dál.”

„Přítom vylučujete,” přemýšlel dr. Mejzlík, „že by ten Ješek zavraždil svého zetě Petra Berkovce, protože v tom případě by byl postaven před porotu.”

„Pohnán před královským soudem,” opravoval archivář. „Jinak je to správně.”

„Tak počkejte: pak nám zbývá jenom Petruv bratr Jindřich. Nejsí s Jindřich zavraždil svého bratra —”

„To není možné,” bručel archivář. „Kdyby zavraždil svého bratra, neposíavili by mu v kostele náhrobek — alespoň ne hned vedle.”

„Aha. Tedy Jindřich zjednal vraha na svého bratra a sám pak zahynul v nějakém boji, ne?”

„Proč by potom pan Ješek dostal od krále důtku za svou prehliost?” mínil archivář, nespokojeně sebou vrtě. „A kam se nám poděla Kateřina?”

„To je pravda,” bručel dr. Mejzlík. „Poslouchejte, to je složitý případ. Tak dejme tomu, že ten Petr zastihl Kateřinu in flagranti s Jindřichem a zabil ji. To se dozvěděl

její otec a v hněvu zavraždil svého zetě —

„To taky nejde,” namítl pan Divišek. „Kdyby pan Petr zabil Kateřinou pro cizoložství, pak by s tím její otec jenom souhlasil. Panečku, tehdy na to byli přísní.”

„Tak počkejte,” přemýšlel dr. Mejzlík. „Rekněme, že ji zabil jenom tak; třeba se s ní pohádal —”

„Pak by ji přece jen postavili náhrobek,” vrčel hlavou archivář. „To nejde. Pane, já si s tím lámu hlavu už rok, a nejde mi to dohromady.”

„Hm,” řekl dr. Mejzlík, dívaje se povážlivě na ten malý seznam osob. „To je zatrápená věc. Možná, že nám schází někdo páť.”

„Co byste chtěl s tím páťm?” pravil výčitavě pan Divišek. „Vždyť si ani s těmi čtyřmi nevít rady!”

„Pak tedy to musel být někdo z těch dvou, kdo zabil Berkovce: buď jeho tchán nebo jeho bratr — Ale safra,” vykřikl náhle, „poslouchejte, že ona to udělala ta Kateřina!”

„Pro pána,” vyhrkl archivář stisněně, „na to jsem ani nechtěl myslit! Ježíšmarjá, že by to provedla ona? A co by s ní bylo dál?”

Doktoru Mejzlíkovi zrudly uši od přemýšlení. „Okamžik,” řekl a vyskočil, aby vzrušeně přecházel. „Aha, aha,” volal, „už do toho začínám vidět! Hrom do toho, to je případ! Ano, to se shoduje. — Pan Ješek v tom má hlavní roli! Aha, kruh se uzavírá! A proto on Jiří — teď tomu rozumím! Poslouchejte, to byl číman, ten král Jiří!”

„To byl,” pravil pan Divišek zbožně. „Paněčku, to byl moudrý panovník.”

„Tak koukajte se,” spustil dr. Mejzlík, usedaje na svůj vlastní kalamář na stole, „nejspíš to mohlo být takhle; a já na to vezmu jed, že to tak bylo! Tedy především hypotéza, kterou přijmeme, musí vztít v počet všechna daná fakta; žádná, ani sbímenší okolnost jí nesmí odpovarat. Za druhé musí je vřádat do jediného souvislého děje; čím jednodušší, uzavřenější a souvislejší je děj, tím je pravděpodobnější, že se věci staly tak a ne jinak. Tomu my říkáme rekonstrukce činu, víme? Hypothéza, která všechna zjištěná fakta zařadí do nejsouvislejšího a nej-

přehlednějšího dějového pásmá, ta pro nás bezpodmínečně platí, rozumíte?” pravil dr. Mejzlík, pohlížeje přísně na archiváře. „To je naše metodické pravidlo.”

„Ano,” pravil archivář poslušně.

„Tedy fakta, na která musíme vztít zřetel, jsou v pravděpodobném pořádku:

1. Petr Berkovec pojal za chot Kateřinu;
2. byl zavražděn;
3. Kateřina mizí bez náhrobnku;
4. Jindřich bere za své v nějakém boji;
5. král vytýká Ješkovi Skalickému jeho prchlivost;
6. ale nepohání ho na soud; tedy Ješek Skalický byl nějakým způsobem v právu. Jsou to všechna daná fakta? Zajisté. Tedy dál: Ze srovnání těchto faktů plyne, že Petra nezavraždil Jindřich, ani Ješek; kdo ho tedy mohl zavraždit? Patrně Kateřina. Ten dohad se nám potvrzuje i tim, že nemáme po Kateřině žádný náhrobnek; byla nejspíš někde zahrabána jako pes. A proč vůbec nebyla pohmána na řádný soud? Patrně proto, že ji nějaký prchlivý mstitele bezmála na místě zabil. Byl to Jindřich? Patrně ne; kdyby Jindřich trestal Kateřinu smrtí, byl by s tím starý Ješek asi souhlasil; a proč by ho potom král káral za jeho prchlivost? Tedy z toho plyne, že Kateřinu utratil její rozlučený otec. A teď je otázka, kdo zabil v boji Jindřicha. Pane, kdo to udělal?”

„Nevím,” vydechl archivář zdrceně.

„No přece Ješek,” vykřikl dr. Mejzlík. „Člověče, vždy už tu nikoho jiného nemáme! Teprve tím se nám celý příběh zaokrouhluje, chápete to? Tedy podívejte se: Kateřina, žena Petra Berkovce, za — hm, jak se říká, zahořela hříšnou láskou k jeho mladšímu bratu Jindřichovi.”

„Máte na to doklady, pane?” ptal se Divišek s ohromným zájmem.

„To plyne z logiky děje,” řekl s určitostí dr. Mejzlík. „Poslouchejte, buď jde o peníze nebo o ženskou; to my známe. Jak dalece Jindřich tu všechn opětoval, to nevím; ale tady musíme hledat motiv, proč by Katuše zavraždila svého muže; a já vám říkám do očí,” prohlásil dr. Mejzlík mocným hlasem, „že ona to udělala!”

„Já jsem to tušil,” vzdychl archivář chmurně.

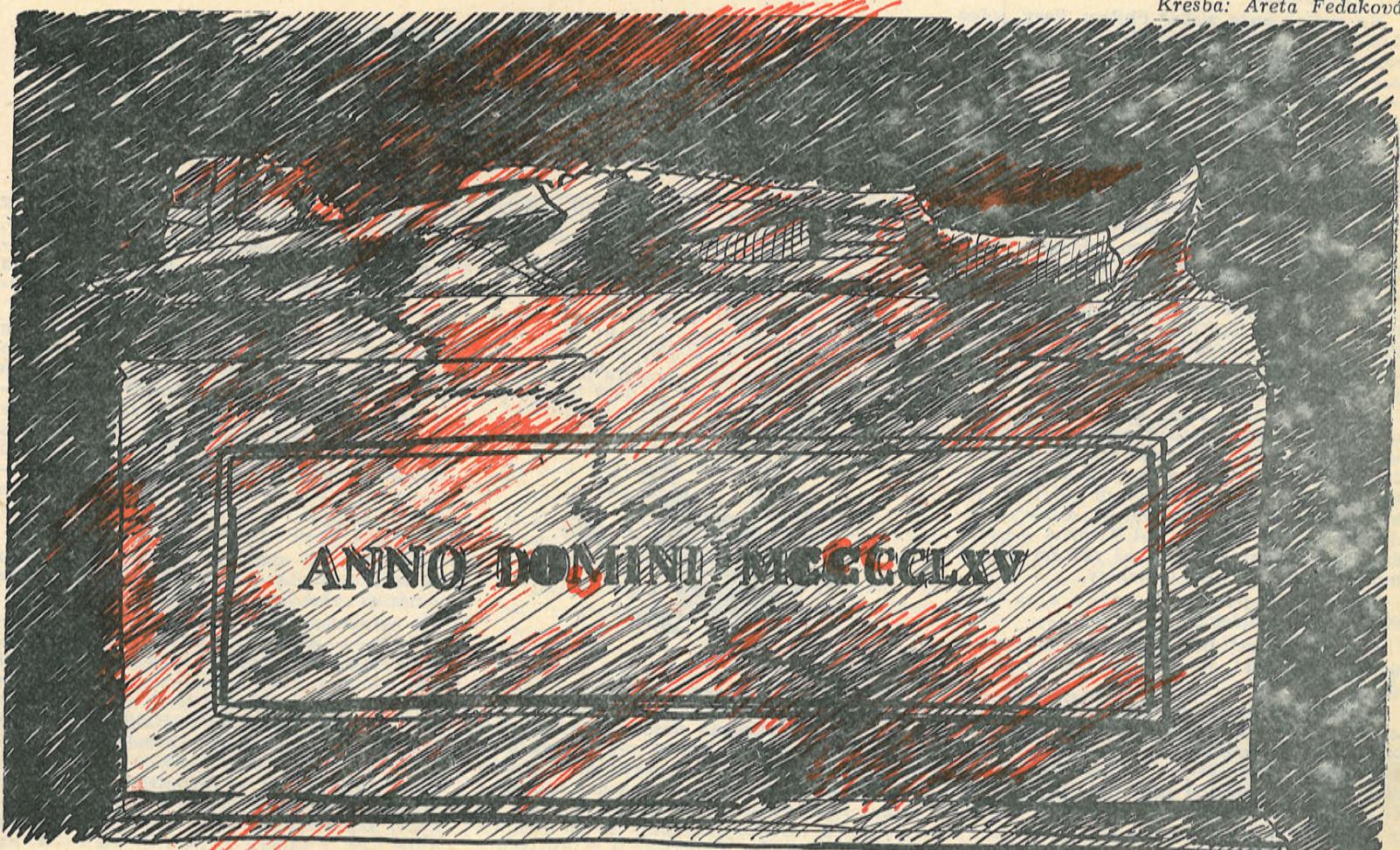
„A nyní se objeví na scéně její otec, Ješek Skalický, jako rodinný mstitel. Zabije svou dceru, protože ji nechce odevzdat katovi; a pak vyzve na souboj Jindřicha, protože ten nešťastný mládik je jaksí spoluvinem ze zločinu a zatracení jeho jediné dcery. V tom souboji Jindřich padne s mečem v ruce. Ovšem je tu druhá alternativa: Jindřich chrání Kateřinu vlastním tělem před rozlučeným otcem a v souboji padne. Ale ta první alternativa je lepší. Tady máte ty neblahé skutky. A král Jiří, protože cítí, jak málo je lidský soud povolán soudit čin tak divoce spravedlivý, ponechává docela rozumně toho strašlivého otce, toho prchlivého mstitele spravedlnosti boží. Slušná porota by to taky tak udělala. Do roka pak starý Ješek umírá žalem a samotou; nejspíš srdeční mrtvice.”

„Amen,” řekl archivář Divišek, spinaje ruce. „Tak to bylo. Král Jiří, jak ho znám, nemohl jednat jinak. Poslouchejte, ten Ješek, to je skvostná a dřsná postava, že? Ted je ten případ dokonale jasné; člověk to zrovna vidi před sebou. A jak to všechno souvisí,” divil se pan archivář. „Pane, prokázel jste cennou službu naší historické vědě; to vrhá tak dramatické světlo na tehdejší lidi, a vůbec —” Pan Divišek mávl rukou, překonán vděčností. „Až vyjdou mé Dějiny vlády krále Jiříka z Poděbrad, dovolím si vám je, pane poslat; to budete koukat, jak tam ten případ vědecky zpracuju!”

Po čase opravdu dostal dr. Mejzlík možný svazek Dějin vlády krále Jiříka z Poděbrad s výškovým věnováním archiváře Diviška. Pročetl celou knihu od A až do Z, neboť — přiznaje to — byl velmi hrd, že má podíl na vědeckém díle; ale nenašel nikde nic, až teprve na stránce 471 v bibliografických poznámkách četl toto:

„Sebek Jaroslav, Regesta XIV. a XV. století, str. 213, dopis pana Ladislava Pcháče z Olešné panu Janu Boršovskému z Čerčan. Zajimavá, vědecky dosud nezpracovaná poznámka o Ješku Skalickém ze Skalice zasluhuje zvláštní pozornost.”

Kresba: Areta Fedaková

NA OSTROVE TAVEUNI

Ked' sa roku 1522 vracala do Španielska Magalháesova výprava, ktorá prvá oboplávala zemegúlu, všetci námorníci boli veľmi prekvapení: podľa ich presného palubného denníka bola streda, no na Kapverdských ostrovoch každý tvrdil, že je štvrtok...

Kto z nás nečítal pútavý román Julia Verneho Cesta okolo sveta za osemdesať dní? Ktorého chlapca, dievča, ale aj dospelého muža a ženu nevzrušili dobrodružstvá Phileasa Fogga?

Pripomeňme si časť z konca románu:

„Pretože zajtra... je nedela!“

„Pondelok“, odpovedal pán Fogg.

„Nie... dnes je... sobota!“

„Sobota? To je nemožné!“

„Áno, áno, áno!“ kričal Prešmyk. „Zmýlili ste sa o deň! Prišli sme o dvadsaťtýri hodín prv! Ale máme už iba desať minút.“

A Prešmyk chytil pána za golier a ukrutne silou ho vliekol za sebou.

Takto unášaný Phileas Fogg nemal ani kedy rozmýšľať, vybehol z izby aj z domu, naskočil do drožky, slúbil kočišovi sto libier, rozmliaždili dvoch psov, vrazili do piatich povozov, a tak prišiel do Reformného klubu.

Ked' sa zjavil vo veľkom salóne, hodiny ukazovali osem hodín štyridsať päť minút.

Phileas Fogg vykonal cestu okolo sveta za osemdesať dní!

Phileas Fogg vyhral stávkou o dvadsaťtisíc libier!

Ako sa mohol taký presný a taký úzkostlivý človek zmýliť o deň? Ako si mohol myslieť, keď v Londýne vysadol z vlaku, že je sobota dvadsiateho prvého decembra večer, hoci bol ešte len piatok dvadsiateho decembra, len sedemdesiaty deviaty deň od jeho odchodu?

Pozrime sa na príčinu jeho omylu. Je veľmi jednoduchá.

Na svojej ceste získal Phileas Fogg jeden deň, hoci o tom nevedel. Cestoval totiž smerom na východ. Keby bol cestoval na západ, bol by ten deň stratil.

Pretože cestoval na východ, išiel oproti slnku, a tak sa preňho dni kracovali toľko ráz o štyri minuty, kolko stupňov týmto smerom pokročil. Obvod zemegule má tristo šesťdesiat stupňov, a keď týchto tristo šesťdesiat stupňov násobíme štyrmi minútami, dostaneme dvadsaťtýri hodín — teda jeden deň, ktorý Phileas Fogg nevedomky získal. Inými slovami, kým Phileas Fogg, uberajúci sa na východ, videl osiemdesiatkrát prechádzať slnko opodop poludník, jeho kolegovia, ktorí ostali v Londýne, videli ho prechádzať iba sedemdesiatdevätkrát. Nuž preto bola tento deň sobota, a nie nedela, ako sa nazdával pán Fogg.

Slávny a múdry Jules Verne týmto románom zabavil, ale aj poučil milióny o dátumovej hranici, ktorá prechádza cez celú zemegúlu, od severu na juh, medzi Áziou a Amerikou. Začína sa v Beringovom prieplave, vyzkrijuje sa, obchádza Aleutské ostrovy (oddelujú Beringovo more od Tichého oceána), tahá sa Tichým oceánom až celkom dole k náužnejcej časti našej planéty.

Na jej pravej strane je nedela a na ľavej strane už pondelok...!

Američania pri Beringovom prieplave majú nedelu, sovietski občania na druhej strane pondelok.

Každý, kto pri cestovaní lietadlom či loďou „prekročí“ túto dátumovú hranicu, neposunie si hodinky o hodinu ako pri vstupe do iného časového pásma. Musí si uvedomiť, že je starší alebo mladší o celý deň, podľa toho, či cestuje z východu na západ alebo naopak.

Jules Verne neboli jediný spisovateľ, ktorý využil skutočnosť, že Zem sa otáča, a že teda

JE V NEDEL'U A

nie všade môže byť v jednu chvíľu ten istý čas a ten istý deň, na vymyslenie zaujímavého dejha.

Edgar A. Poe v poviedke Tri nedele v týždni opísal stretnutie troch priateľov. Prví dva boli námorníci a obaja oboplávali zemegúlu, prvý z východu a druhý zo západu. Prvý tvrdil, keď sa streli, že nedela bola včera, druhý prisahal, že nedela bude zajtra, ale ich priateľ sa usmial a uistil ich, že nedela je celkom určite dnes...

KEĎ JE U NÁS DVANÁST HODÍN...

Dátumová hranica nevyhnutne vytvára zaujímavé situácie. Podľa nej oslavujú 1. január každý rok najprv obyvatelia Čukotky a Chathamských ostrovov (nachádzajú sa v južnej časti Tichého oceána, asi 700 km na východ od Nového Zélandu). Až po nich viatujú Nový rok na Kamčatke a v Austrálii...

O desať hodín po Čukotčanoch sa tešia z prvého dňa nového roku obyvatelia Moskvy, o 17 hodín Newyorčania, o 20 hodín Američanov v San Franciscu a v iných mestách na západnom pobreží USA, o 23 hodín na Aljaške...

Vo chvíli, keď Maori na Chathamských ostrovoch už prežívajú prvé chvíle nového roka, u nás Československu (a v mnohých iných krajinách strednej Európy) je ešte posledný deň starého roka. A keď my sme v prvých sekundách začínajúceho sa 1. januára na Chathamských ostrovoch sa už chystajú na slávnostný novoročný obed, ktorý obyvatelia amerického mesta Philadelphia sa ešte len tešia na silvestrovskú večeru, lebo vtedy je u nich 31. december 18.00 hodín.

Všimnime si aspoň stručný prehľad, kolko je hodín v niektorých iných štátach, keď je u nás dvanásť hodín:

V Afganistane je 15.30 hodín, v Argentíne 7.00, v Austrálii 21.00, v Barme 17.30, v Belgicku 12.00 hodín ako u nás, v Bolívii 7.00 hodín, v Číne 18.00, v Egypte 13.00, vo Švédsku 12.00, vo Fínsku 13.00, vo Francúzsku 11.00, vo Guatemale 5.00, na Haiti 6.00, v Indii 16.30, v Indonézii 18.30, v Iráne 14.30, v Iraku 14.00, v Taliansku 12.00, v Izraeli 13.00, v Japonsku 20.00, v Juhoafrickej republike 13.00, v Kolumbii 6.00, v Kórejskej demokratickej republike 19.30, v Kostarike 5.00, na Kubi 6.00, v Libérii 10.15, v Mexiku 5.00, na

Novom Zélande 23.00, v Pakistane 16.00, v Paname 5.30, v Paraguaji 7.00, v Peru 6.00, v Portugalsku 11.00, v Rumunsku 13.00, v Sovietskom zväze 14.00 (keďže jeho obrovské územie sa rozkladá na šestine sveta a delí sa na 11 rozličných časových pásem, v doprave na území celého ZSRR platí moskovský čas), v Španielsku 11.00 v Turecku 13.00, vo Veľkej Británii 11.00 atď.

GREENWICHSKÝ ČAS PRE CELÝ SVET

Rozdielny čas v jednotlivých štátach by v medzinárodnom dopravnom styku a aj v iných súvislostiach narobil veľa šarapaty, keby neexistoval svetový čas, teda čas platný pre celú zemeguľu.

Svetový čas je vlastne miestny čas. Bez neho by sa nezobrali lietadla na medzinárodných linkách, zaoceánske lode...

Za jeho začiatok sa pokladá mosadzny pásek široký 25,4 mm vsadený do dlažky anglickej hvezdárni Greenwich (už súčasť Londýna), kde prechádza nultý poludník.

Greenwich udáva čas celému svetu. Hodiny na moskovskom Kremlí, hodiny na štadióne v Buenos Aires, naše i vaše kuchynské hodiny — všetky nadvádzajú na vytrvalý tikot greenwichských. Loď, ktorá sa nachádza v Tichom oceáne, posielala svoje SOS nie v miestnom čase, ale v čase určenom nenápadným mosadznným pásiom na druhej strane zemegule. Nenápadný, no nesmierne dôležitý, pretože greenwichský čas hrá čoraz väčšiu úlohu v širokej škále ľudskej činnosti.

mali nachádzať. Tisice plachetníci stroskotali na skalnatých útesoch a pri pobrežiach. Vyhnutú sa takýmto nešťastiam mohlo umožniť odhalenie presného spôsobu určovania zemepisnej dĺžky.

Roku 1593 španielsky kráľ Filip III vypísal vysokú finančnú odmenu tomu, kto rozrieší túto úlohu. Holanďania pridali 10 000 guldenov a Angliačania 20 000 libier šterlingov. A na rozlúštenie problému zemepisnej dĺžky založil kráľ Karol II. roku 1675 Královské observatórium w Greenwichi. Učenci si uvedomovali, že zisťovanie zemepisnej dĺžky v skutočnosti spočíva iba presnom meraním času. Ak sa totiž Zem odchýli za 24 hodín o 360 stupňov, za hodinu sa potočí o 15 stupňov. Predpokladajme, že loď vyplavala z Lisabonu na západ, keď Slnko bolo v nadhlavníku a na palube boli presné hodiny s lisabonským časom. Keď na tretí deň kapitán zamieril sextantom na Slnko v nadhlavníku, zistil práve hodinový rozdiel medzi lisabonským časom a časom na lodi. Z toho usúdil, že preplával 15 stupňov. Takto určoval zemepisnú dĺžku. Moreplavci teda nevyhnutne potrebovali presné hodiny. Najlepšie hodiny tých čias — kyvadlové — boli na kolišúcej sa plachetnici nespôsahlivé.

Túto fažku úlohu sa podarilo vyriešiť človeku, od ktorého sa to vôbec neočakávalo.

John Harrison bol mladý vidiecky stolár, ktorý vo voľnom čase zostrojoval hodiny. Roku 1726 sa mu podarilo zhotoviť také, čo určovali čas s chybou niekoľkých sekúnd za mesiac. Veril, že zostrojí hodiny, čo by pracovali s rovnakou presnosťou i na lodiach. Aby získal vypísanú odmenu, musel zhotoviť prístroj, čo by vydržal morskú plavbu z Anglicka do Západnej Indie a späť, doštatočne by odolával zmenám teplôt a vlhkosti. Výsledkom jeho prvého pokusu bol masívny chronometr väžiaci vyše 33 kilogramov. Pracoval dobre, no nie celkom presne. Až koncom roku 1761 sa mu podarilo vyrobti hodiny s priemerom asi 125 mm. Vtedy však mal už 68 rokov a bol prisláby na to, aby podnikol s nimi skúšobnú plavbu. Na palubu

ne, aby sa dohodli, kde sa umiesti svetový časomer. Navrhli Greenwich, pretože Veľká Británia jednak mala najväčšie lodstvo, jehož poskytla prvý presný chronometr. Väčšina zástupcov s týmto návrhom súhlasila a podpísala zmluvu o rozdeľení sveta na časové pásmá, na západ a východ od Greenwicha. Podľa nej má New York o 5 hodín menej než Greenwich, Moskva o 3 hodiny viac, Tokio o 9 hodín viac. Časové plusy a minúsy sa stretávajú v strede Tichého oceána, na medzinárodnej dátumovej hranici.

Za začiatku sledovali prechod určitých hviezd nad greenwichským poludníkom dalekohľadom. Roku 1957 praktické práce presunuli do Herstmonceux — starého zámku v Sussexe, d'aleko od londýnskeho smogu. Tam sa každej jasnej noci vyfotografujú asi 30 stáličiek v momente ich prechodu ponad poludník. Z priemeru všetkých pozorovaní určujú presný čas.

Od nultého poludníka na východ sa po 15 stupňoch priratíva hodina a smerom na západ je to opačne: odrážame hodinu. Ak však rozloha niektoréj krajiny presahuje niekoľko poludníkov (15, 30, 45...), čas v nej upravujú tak, aby bol rovnaký na celej rozlohe, v celom štáte. Na obrovskom území Sovietskeho zväzu to však nie je možné, preto majú až 11 časových pásem, pričom časový rozdiel medzi dvoma krajnými pásmami je 10 hodín.

Priprávanie a odrážanie hodín od nultého poludníka úplne pochopíme, keď si uvedomíme, že Zem sa obracia okolo svojej osi o 360 stupňov za 24 hodiny, čiže každú hodinu sa otočí o 15 stupňov.

PREŠIBANÍ OBCHODNÍCI

Celosvetová dátumová hranica prechádza napr. aj cez ostrov Taveuni (patrí do súostrovia Fidži, nachádza sa pri ostrove Vanua Levu). Deli ho na dva dni. Obyvatelia ostrova pochopili výnimočnosť svojej zemepisnej polohy a využili ju. Začiatkom tohto storočia istý miestny statkár zrušil robotníkom nedelňy odpočinok. Koncom týždňa ich poslal pracovať na inú plantáž, ktorá bola už na druhej pologuli a kde ešte bol pracovný deň.

Anglickí misionári sa na Taveuni pokúšali zabrániť miestnym obchodníkom predávať v nedeľu. Obchodníci však našli východisko: vyhľásili, že ich obchod stojí presne na poludníku a zriadili doň dva vchody. Ak jeden bol pre sviatek zatvorený, druhým sa mohlo vojsť v „pracovný deň“. Taká istá historka sa viaže na zakaz hrať karty v nedeľu. Komplikácie sa hromadili najmä tým, že presná poloha poludníka nebola známa a každý si ju „vytyčoval“ tak, ako mu to vyhovovalo. V úsili odstrániť tieto komplikácie Angličania v päťdesiatych rokoch po presnom geodetickej meraní stanovili líniu poludníka a označili ju. Tá línia tam je, a teda ak si obyvateľ Taveuni kúpi čerstvé číslo novín Fiji Times na západ od dátumovej hranice a vzápäť prejde na východnú stranu, tam sú „zajtrajším“. Fiji Times majú v hlavičke hrdý nápis: „Najčerstvnejšie noviny na svete.“

Aby sa skoncovalo so všeljakými nedozumeniami, Angliačania sa už roku 1879 rozhodli posunúť dátumovú hranicu na východ od odtrova. Vydarili o tom aj zákonomodarnú úpravu. Ale obyvatelia toho rozhodnutia dodnes ignorujú. Tým väčšimi, že táto pozoruhodnosť láka na Taveuni turistov...

plachetnice Deptford, plaviaci sa z Portsmouth na Jamajku, poslal teda svojho syna Williama. Keď loď po dvoch mesiacoch priplávala do cieľa, Harrisonove hodiny měškali len päť sekúnd a určili polohu Jamajky s chybou iba 1,25 námornej mile, čo bol na ten čas obrovský úspech.

Výbor pre udelenie ceny však vyslovil názor, že tu išlo o šťastnú náhodu. Harrison preto uskutočnil ďalšie pokusy s podobnými výsledkami. Napriek tomu výbor s udelením odmeny stále otáčal. Urobil tak až po 12 rokoch na základ kráľa Juraja III. Vtedy mal Harrison už osemesať rokov.

Odvtedy moreplavci na celom svete používali jeho druh chronometra. Pôvodné Harrisonove chronometre udávajú čas ešte i dnes v Britskom národnom múzeu.

Hoci na mori zavráadol pri určovaní času istý systém, na pevnine bol naďalej časový chaos. Určení ľudia zameriaval Slnko v nadhlavníku, a podľa toho si občania nastavovali hodiny. A tak každé mesto malo vlastný čas. Ešte koncom minulého storočia mal svet trinásť rozdielnych poludníkov. Iba v Spojených štátach amerických bolo 70 rozdielnych časov. Keď sa začala rozvíjať železnica a doprava, rozdielny čas sa stal neúnosným.

Tento problém rozriešili až roku 1884, keď sa zástupcovia 24 štátov zišli vo Washington-

J PONDELOK

Presné merania času, za ktoré seismické vlny prejdú cez zemskú kôru, umožňujú určiť epicentrum zemetrasenia.

Prečo práve greenwichský čas určili za svetový čas? Odpoveď nájdeme v histórii najbežnejšej otázky:

„Koľko je hodín?“

Pračlovek získaval dostatočnú odpoveď pohľadom na Slnko. Jeho vynachádzavý potomok dostał presnejšiu údaj približným meraním dĺžky tieňa stromu. Nasledoval objav slnečných hodín. Na meranie nočného času slúžili sviečky. Neskôr sa objavili pieskové hodiny, ktoré určovali čas oveľa presnejšie. Asi roku 1300 zostrojili v Taliansku prvé mechanické hodiny, ktoré však neboli veľmi presné. Nepresné meranie času bolo dostačujúce dovtedy, kým sa prívačne moreplavci nedovážili vyplávať na šíry oceán. Dlhé storočia sa totiž plavili obchodné lode len blízko pobrežia vtedy známeho sveta. Keď sa dostali do nepreskúmaných vôd, mimo dohľadu zeme, mali problémy.

Lodní kapitáni určením smeru a odhadnutím preplávanej vzdialenosťi za každý deň zisťovali svoju polohu, ale neboli schopní zistiť, do akej miery odklonil vietor a morské prúdy loď od plánovaného kurzu. Preto sa veľmi často dostali do miest vzdialenosťí stovky kilometrov od miesta, na ktorom sa

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ VČELA

(18)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Vo vyhni u dedinského kováča, Julovho brata Ondra Mitrona, bolo teplo a štipľavo. Brat Ondro kúl žeravé podkovy s takou vervou, že iskry lietali ďaleko okolo neho. Pootočil hlavu a usmial sa na Julia. (...)

Julo sklonil hlavu a pohol sa k mechom. Pichanda vykročil k dverám. Bol od nich na tri kroky, keď do vyhne veselo vhupal sedliak, kupec a dobrý slovenský maďarón Pál Szokolik. Alkoholový rumenec mu zalieval tvár. Spod drahého kožúška mu vykukoval stofový kabát a spod toho vyšívana farebná vesta. Vo veste tikali na zlatej retiazke švajčiarske hodinky. Bolo práve šest.

— Pejló, péntek, pecsenye, pecsét, — začíňal Szokolik v opitosti po maďarsky, ale potom už pokračoval po slovensky: — Tak ako. Ondro, už je tých tisíc podkov pre mňa hotových? ...

Kováč Ondro Mitron vyšiel Szokolikovi v ústrety, naširoko sa na neho usmieval a na koniec ho usadil na stoličku pri okne.

— Robím posledných tridsať, zajtra skončím! — povedal kováč.

— Dobre, pošiem kočia!

Samo Pichanda si opäť sadol. Julio Mitron od mechov naňho s údivom pozrel. Samo sa pousmial, dvoma prstami prvej ruky si hľadal fúziku a z ničoho nič zabídal do Szokolika.

— A načože ti bude tisíc podkov, veď to do smrti nezoderieš, aj keby si si po dve pribíjal... A nielen na nohy, ale aj na ruky!

— Chce podkovať tisícročné Uhorsko, — zasmial sa Julio Mitron. — Na každý rok podkovu, lebo Uhorsko už začína krívať.

Sedliak Ján Drevák sa nezdržal a vyprskol smiechom. Kováč Ondro Mitron naňho mrzko zazrel a hned sa nevľúdne podíval na brata aj na kamaráta Sama. Akoby mu všetci traja chceli odohnať a pokaziť zárobkovú príležitosť. Ale Szokolikovi ani na um neprišlo vziať sa podkov. Chvíľku mu sice trvalo, kým sa mu v opitej hľave rozležali výsmešné poznámky, ale potom odpovedal ostro:

— Nebojte sa, zostane mi po podkove aj na vaše papule!

— Nechcem ju, ani keby bola zlatá! — zasmial sa Pichanda.

— A keď budes musieť? — vstal Pál Szokolik, ale hned si aj sadol.

— Vari ma ty primusíš? Nikdy a nikto! — zatvrdil sa Samo. Naoko, alebo sa nebadane usmial na počívajúcich.

— Nikto?! — zrúkol prekvapene Szokolik a potom zúrivo štekol. — Uhorský snem ľa primusí, alebo hoci sám cisár Franc Jozef, nech mu dá pánbob dobreho zdravia! A všetkých takých panslavov a socialistov, ako si ty, dajú čoskoro do parády! Veru, čoskoro vám odzvenia, — vykrioval Szokolik, — vlastizradcom, neznabohom!

— Co je to vlast, keď mi zakazuje hovoriť materinským jazykom?! Kašlem na takú vlast, — odpľul si Samo.

— Ach ták, Rakúsko-Uhorsko sa ľa zne- păčilo! A možno by si ho najradšej zakázal, alebo do rána rozpustil...?!

— Rozpadne sa samo, — povedal Julio Mitron.

— Nikdy! — vykrioval Szokolik. — Nikdy! Eudia ako ja ho zachránia pred záhubou!

— Ty už naozaj nič nezachrániš, bratku! Z teba sa Maďari smejú, Slováci si ľa nevážia a Nemci nemajú za nič. Samého seba by si mal zachraňovať, — povedal Samo.

— Ak neprestanete takto tárať pošlem na vás žandárov!

— A vari by si nás udal? — spýtal sa Julio Mitron.

— Z neho to vystane! — prikývol Drevák.

— Čušiš?! — zreval Pál Szokolik. — Žlie bude, zle!

— Len skús! — povedal Julio Mitron.

Samo a Julio krátko pozreli na seba.

— Nič neurobí, — mudroval Drevák. — Veď sme spolu husi páslí!

Samo Pichanda sa odrazu veselo rozosmial.

— Máš pravdu, husi sme voľakedy spolu páslí, ale jeho vedia dnes aj cudzie reči! (...)

Pál Szokolik prišiel ku kováčovi Ondrovi Mitronovi s povožom. Zatiaľ čo najatý sedliak nakladal na voz podkovy, Szokolik si vo vyhni zapálil hrubú cigaru. S potešením vŕhal a vypúšťal hustý dym. Sledoval ho zrakom tak dlho, kým sa nerozplynul. Kováč poškuľoval od ohňa na Szokolika, ale ten sa k plateniu nemal. Nakoniec predsa len siahol do bočného vrecka, vytiahol pudilár a odrátal na stôl dohodnutú sumu. Ondro peniaze ešte raz prepočítal a spokojne prikývol.

— So mnou nikdy neprerobiš, — povedal hrdo Szokolik. — Teraz si aj ty budeš môcť kúpiť také fajšivo, aké mám ja. Alebo ľa ponúknut zo svojich?

— Nebudem! — odmiel kováč.

— Ej, nevieš ty ešte, čo je dobré!

— Nechutí mi.

— Nuž čo, pán z ľeba nikdy nebude, — povedal znechutene Szokolik a beznádejne kúvol rukou. — Pozri na mňa, aký som ja človek a ako si žijem! Chýba mi volať? Nechýba! A prečo? Lebo viem žiť. Ale čo ty, ľavo brat Julio, či ten prchý Pichanda, alebo ľen posero Drevák? Len nadávate na štát, ťilete a ubližujete Maďarom, ako som ja...

— Akýže si ty Maďar? — začudoval sa kováč.

— Som Maďar! Narodil som sa v Uhorsku a chcem byť Maďar, — zvýšil hlas Szokolik.

— To je už iná vec, — povedal kováč. — Veď ti nik nebráni...

— Ani mi nesmie! — buchol päťsto po stole. — Nech len ktosi sprobuj! Podkovy si mi urobil dobré, ale ani teba by som nešanoval. Preto mnou nebude nikto na Maďarov nadávať. Vrávite, že vás tisíc rokov utláčajú? Ale veď to je nezmysel. A na Turkov ste zabudli? Dvesto rokov utláčali Maďarov, a vy Slováci v Hornom Uhorsku ste si zatiaľ vypásali bruchá! A predtým Tatári? To je nič? Kto vás zachránil pred

Kristína Sroková po rozhovore s bratom o opäťovnom vydaji, navštívila vdovca Franca Kuliša a oznamila mu, že začína nikdy nejde. Keď sa vrátila domov, našla za stolom sedieť Jula Mitrona, ktorý ju opäť uistoval o svojej láske. Prosil ju, aby sa mu stala nielen frajerkou, ale aj matkou jeho detí, ktorých mu nedala jeho žena Matilda. Počas pobytu v rodnej obci Valent Pichanda viedol zásadné rozhovory so Samom o živote, práci a politike v Uhorsku. Obidva však mali rozdielne názory na tieto otázky. Onedlho sa zišla celá rodina Pichandovcov, aby urobili poriadok s majetkom. Matka si ponechala dom a dvor, pole a statok si súrodenci Samo, Valent a Kristína rozdelili medzi sebou. Valent svoju časť poľa odovzdal Samovi do prenájmu a kravu i teľa mu predal. S deľbou majetku nebola spokojná len Samova žena Mária, ktorá si chcela ponechať dom.

Tatárm? Maďari! Boli by ste už všetci lojali? Lebo keď tu neboli Turci či Tatári, žili si všetky národy Uhorska ako jedna rodinka. Nik nikomu nič nebral! A na latinčinu ste zabudli? Pár storočí lepší páni iba po latinsky hovorili a tak aj knihy pisali. Nuž ale rozumie obyčajný človek latinčine?! Cesta starého rozumie! Tak prečo sa potom vy Slováci čudujete, že sme pustili latinčinu k vode a začali hovoriť zrozumiteľne, po maďarsky?!

— Máme aj svoj jazyk, svoju reč! — ohradil sa kováč.

— A načože nám je v Uhorsku toľko jazykov? Iba zmätok a neporiadok nastane. Veď už by len bolo lepšie, keby sme všetci hovorili jedným jazykom a všetci si rozumeli. To by sa obchodovalo! Ale vy sa brániť mûdre veci. Božetimi, posledných pár rokov Maďari trocha strmšie šíria osvetu a kultúru, a už koľko je okolo toho krik! Ech, škoda reči, ty si tiež taký ako všetci! Tvrdá dubová hlava! Ech, ech!

Pál Szokolik sa znechutene zvrtol a bez pozdravu sa poberal. Kováč Ondro Mitron začal zúrivo trieskať na nákovu. Koval tak hnevlivo, že celkom pokazil motyku. Odrazu prestal a zreval na Szokolika:

— Mat i otec sa ti v hrobe obrátila, že si ich zaprie! Ty svíňa!

Szokolikom škľblo a hned zastal. Obzrel sa. Stisol zuby. Tvar mu zmeravela. Preglgol. Pomaly sa odvratil od kováča a rýchlo vysiela.

— Odo mňa už nedostaneš nikdy nijakú podkovu! — zreval opäť kováč a potom si ustalo sadol. Do zástry si utrel spotené čelo a ľažko si vzdychoval.

Na tretí deň prišiel do obce strážamešter a s ním ďalší dvaja žandári. Vystúpili z koča a kráčali obcou v malom útvare: strážamešter vpredu, žandári vedľa seba a krok za ním. Novičičk uniformy príhľadovali oči. V okamihu bolo okolo nich plno detí a muži i ženy vyšli na priedomia.

— Prišli zavrierť Kekera! — povedal Cyprich.

— Akurát toho! — zapochybovala jeho žena. — A prečo práve jeho?

— Vie on dobre prečo, — povedal Cyprich.

— Opil sa s Kokavcami u Gerscha a tam im predal tri jarky. Mysleli si, že kupujú mladé ovce, a vyplatiili mu preddavok desať zlatých. Keď si ich chcel odohnať, ukázal im jarok pod Brezím, na Staréj púti a za Hôrkou.

Strážamešter zástal pri obecnom dome, vošiel dovnútra, a keď sa o chvíľu vrátil, obskakoval okolo neho obecný sluha Krochák. Vykročili do stredu obce a zastali pred kováčskou výhľadou. Krochák do nej nákukol a prikývol.

Kováč Ondro Mitron prekvapene vyvaloval oči, keď pred ním uprostred výhľady zastali strážamešter a žandári.

— Ste Ondro Mitron? — spýtal sa strážamešter.

— Som! — povedal Mitron.

— Mám rozkaz vás zaistiť a urobiť domovu prehliadku. Neodporujte a ukážte sám

Kresba: Areta Fedaková

všetko, čo prechovávate proti rakúsko-uhorskému štátu. Zbrane, ruské panské letáky a knihy, protištátnu peticiu! Všetko, čo máte!

— Všetko tak narýchlo nebudem môcť! — poškrabal sa kováč Ondro Mitron za uchom.

— Ako to? Ty vagabund! — okríkhol ho strážamešter.

— Myši tažko pozvolávam! — usmial sa Mitron.

— Nerob si srandu, panské hovádo! — zrúkol jeden zo žandárov a silne buchol Ondrejovi do pfs pažbou pušky.

Ondro ani nemukol.

Žandári prehliadli dom a Ondra Mitrona zaistili. Rovnako pochodziť aj jeho brat Julo Mitron, rolník Ján Drevák a murár Samo Pichanda. Nič protištátnu však u nich ne-našli, oni sami neodporovali a dali sa zaistiti. Pod puškami ich žandári šikovali do Hrádku. Strážamešter podriemkával za nimi v koči.

Pred žandárskou stanicou v Hrádku stretli Pála Szokoliku.

— Co ste pokradli, holubkovia? — prihovoril sa im a lútostivo zalomil rukami.

— To by si mal ty lepšie vedieť! — odvrkol mu Samo a odpľul si. Slna sa rozprskla na Szokolikovej koženej čižme.

— Škoda slín, Samko, ešte ich budeš potrebovať! — rozosmial na Szokolik, šepol čosi strážamešterovi a zmizol.

V Hrádku ich držali dva dni a na treti previezli do Ružomberka. Vo vlaku si zaspievali a potom zosmutneli. Pesnička ich rozclivila, aj keď žandár spieval s nimi.

Podvečer sa k nim do cely dostali na prie-pustku Valent Pichanda a Ján Slabič.

— Nebojte sa, chlapi, vysekáme vás z toho, — povedal Valent. — Zisil som si, aké je na vás udanie. Podozrivajú vás, že sa stretávate tuto u Ondra Mitrona a kujete protištátnu pikkle. Vraj prechovávate doma zbrane a ruskú, srbskú, českú a slovenskú panské literatúru a letáky. Vraj ste napísali protištátnu peticiu. Dôkazy o tom sa však nenašli. A ešte vraj ste urazili cisára pána, Viedeň i Budapešť, jednoducho celý štát. Na toto je jediný svedok — Pál Szokolik.

— To on nás udal! — vybuchol Ján Drevák. — Radšej sme ho mali...

— Neskoro! — povedal lútostivo Julo Mitron.

— Szokolika sa nemusíte veľmi báť, keď sa proti nemu spojíte, — ozval sa Ján Slabič. — Pohádali ste sa s ním kvôli nejakej pleťke, možno ste ho aj urazili, a on vás zlomyselne udal...

— Za podkovy mi nechcel zaplatiť! — povedal kováč Mitron.

— Nechcel?

— Ani nie!

— Dobre, Ondro! Nechcel ti zaplatiť za podkovy, tak si sa s ním povadil.

— Moje želazo, moja robota a podkovy chcel odpoly zadarmo, — povedal kováč. — Ved' je aj pravda, že sme sa povadili! A nie raz. Aj vtedy, keď bol u mňa brat a tuto Samo s Janom. Riadne sme sa povadili ako sa patri, ale nič viac!

— Toho sa musíte všetci držať a všetko ostatné zapierať, — nástojl Valent Pichanda. — K ničomu inému sa nepriznajte. Szokolik je sám, druhého svedka proti vám nemá. A ty, Samo, — naklonil sa k bratovi, — o sociálnych demokratoch ani nemukni!

Samo prikývol.

Obidvaja právnicki odišli. O hodinu štyroch zaistených rozdelili, každého do inej cely. Hned na druhý deň ráno ich začali po jednom vypočúvať a rovnako po ďalšie dva dni. Všetci svorne zapierali a k ničomu sa nepriznali. Vyšetrovateľia sa im vyhrážali a čakali len na Pála Szokoliku, ktorý ich mal usvedčiť. Pozývali ho listovne, aj žandárov za ním poslali, ale Szokolika nikde. Hľadali ho doma, vypytovali sa na neho susedov. Pred dvoma dniami sa bol ešte opil u Gerscha, ale vtedy ho nikto nevidel. Akoby sa bol prepadol. Na štvrtý deň ho našli deti utopeného vo vlastnej studni. O ďalšie dva dni štyroch zaistených prepustili a Valent Pichanda s Jánom Slabičom ich hned zatiahli do krém. Keď Valent porozprával, čo sa stalo so Szokolikom, chlapi len na seba prekvapene pozreli.

— Sviniar jeden! — ozval sa po chvíli Samo Pichanda. — Ešte aj dobrú studňu pokazil, ktože bude z nej vodu piť?

Valent pozval všetkých k sebe na návštenu, ale chlapi sa drali len domov.

— Tak pod' aspoň ty! — oslovil Samo.

— Inokedy, — vyhováral sa Samo, —

chcem sa vrátiť s nimi... Keby si však vedel o nejakej robote...

— To je horšie!

— A v mikulášskych garbiarňach? Ved' si tam podielníkom!

— Aj odtiaľ ľudí prepustiajú, — zosmutnel Valent. — A ja tam zatiaľ nemám nijaké slovo...

Pozreli útrpne na seba, objali sa a rozlúčili.

— Pozdrav mater, všetkých svojich a Kristinu! — kričal ešte Valent za pohybujúcim sa vlakom. — Dajednu nedelu skočíme hore aj so ženou!

Samo Pichanda zatvoril okno a prisadol si k Julovi Mitronovi.

— Môžem? — spýtal sa.

— Sadaj! — súhlasil Julo. — Ale neurázaj!

— Bojiš sa?

— Nebojím!

— Tak ti musím povedať, že si mi sestru pokazil, — povedal Samo potichu a dôrazne. — Kristina sa mohla ešte vydať!

— Mohla sa, ale sa nevydať! Nebránil som jej!

— To by si musel prestať k nej chodiť!

— Nuž a keď neprestanem?

— Vravim, celkom si ju pokazil! — zduplikoval Samo.

— Vieš ty čo, Samo, — chytil ho Mitron za ruku. — Nechaj nás a daj nám pokoj! Prosím ťa, nechaj nás dvoch na pokoji! My si najlepšie rozumieme!

Samo pozrel na Mitrona, potom však uhol zrakom. Sklonil hlavu, poddal sa. Iba vtedy povolila Mitronova ruka. Sedeli naďalej vedľa seba, ale až domov neprehovorili medzi sebou ani slova.

Doma ich vitali, ako keby sa vracali z počitej vojny. Sama ovešali deti a Mária sa mu rozplakala v náruči.

— Toľko nešťastia a mŕtvych už v januári! — šepkala mu na hrudi. — Toto bude zlý rok...

— Netáraj, moja! — zahriakol ju s úsmievom. — Kedy má svet mrieť, keď nie v zime?

Privinul si ženu, deti k sebe a všetci vošli do domu.

Naši odbojári na oslavách SNP

Cítim sa povinný podať správu našim krajanom a odbojárom, účastníkom Slovenského národného povstania zo zájazdu po Slovensku, ktorý zorganizovala Matica slovenská pri priležitosti osláv 40. výročia SNP a pozvala na tieto slávnosti zaslúžilých krajánov-odbojárov z Európy a Ameriky. V dňoch od 25.VIII. do 1.IX.1984 sa zájazdu zúčastnilo 9 našich odbojárov zo Spiša a Oravy. Spiš reprezentovali: Alojz Galuš a Valent Paciga z Kremníc, František Soltýs z Novej Belej, Ján Blachut z Kacviná a Jozef Krišák z Vyšného Lapša, zase Oravu: Eugen Kott a Karol Kulák z Dolnej Zubrince, Ferdinand Diurčák z Hornej Zubrince a Alojz Šperlák z Jablonky — vedúci našej skupiny. Zájazdu sa taktiež zúčastnili odbojári z Maďarska, Juhoslávie, Francúzska a Kanady.

A teraz pár slov o programe, ktorý nám pripravila Matica slovenská. V sobotu sme precestovali do Bratislavu. V Matici slovenskej nás milo privítal a prijal vedúci Útvaru pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákm Ing. Ondrej Karkuš v spoločnosti Martina Čemana, ako aj PhDr. Jana Siráckeho z Útvaru pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov. Tu sme sa stretli so Slovákm z iných štátov, ktorí taktiež bojovali v Pov-

staní. Bolo to milé stretnutie. Po obede sme odcestovali do Lučenec, kde sme sa ubytovali.

V nedel'u sme navštívili novú budovu Matice slovenskej v Martine, kde nás prijal vedecký tajomník Matice slovenskej V. Mrušovič, ktorý nám podrobne predstavil prípravy SNP a účasť Matice slovenskej v Povstani. Po krátkom prejave sa konala beseda s účastníkmi SNP. Beseda bola veľmi zaujímavá a dojímavá. Zúčastnili sa jej aktívne aj naši odbojári — E. Kott, F. Diurčák, K. Kulák, A. Galuš, ktorí hovorili o svojej účasti v Povstani, konkrétno, kde bojovali a o svojich trpkých zážitkoch z boja. Mali sme taktiež možnosť navštíviť múzeum Ondreja Kmeťa, v ktorom bola výstava venovaná SNP. Potom sme položili kyticu kvetov pri pomníku Hrdinov SNP vo Vrútkach a takto sme uctili padlých bojovníkov povstania.

V pondelok sme cestovali do Liptovského Mikuláša, kde sme mali prehliadku kožiariských závodov. V závode sme si so zaujímavosťou pozreli všetky oddeľenia spracovania kože. Kožiariske závody nám pripravili milé prekvapenie, prehliadku najnovších módnich modelov kožuchov a kožušín. V Liptovskom Mikuláši okrem závodov sme tiež navštívili Oblastnú galériu, kde sme

pozreli stále exponáty starého umenia so vzácnymi exponáti gotického umenia a pôvodné ľudové umenie z oblasti severného Slovenska. Taktiež sme mali možnosť obdivovať výstavy slovenského maliarstva z 19. a 20. stor. tzn. zbierky P.M. Bohuňa, J.B. Klemensa, G. Mallého, M. Medveckej a iných, ktoré predstavujú krásu liptovskej prírody. Nezabudli sme ani na vojenský cintorín v Liptovskom Mikuláši, na ktorom spočíva 1.067 padlých účastníkov bojov o L. Mikuláš. V doline Liptovského Mikuláša bojovali spolu s inými našimi krajanmi Karol Kulák, Ján Blachut a František Soltýs. Zase krajania z Francúzska položili kyticu kvetov pri pamätníku padlých Francúzov v Strečne. Na tomto úseku bojoval aj nás kraján Alojz Galuš. Večer sa konalo kultúrne podujatie, literárno-hudobné pásmo povstaleckej poézie, ktoré predniesol národný umelec Ladislav Chudík.

UTOROK, 28. augusta sme precestovali do Banskej Bystrice, kde sa konali ústredné oslavy 40. výročia SNP. Boli sme svedkami 100-tisícovej manifestácie, ktorej sa zúčastnil generálny tajomník ÚV KSC a prezident ČSSR Gustáv Husák, československé a iné štátne delegácie, delegácie bojovníkov v SNP, v tom Sovietska delegácia na čele s mini-

strom národnej obrany ZSRR maršálom Dmitrijom Ustinovom. Po manifestácii sa amfiteátri v Banskej Bystrici konal kultúrny program venovaný 40. výročiu SNP. V rámci tohto programu vystúpili slovenské vojenské súbory s piesňami a tancami, ako aj súbor Námorníci zo Sovietskeho zväzu. Na tieto slávnosti bude dlhú spomínať.

Na nasledujúci deň sme z Lučenca odchádzali do Bratislavu. Cestou sme navštívili Jankov vrak, kde sa dodnes zachovali partizánske bunkre. V Bratislave sme boli ubytovaní v hoteli Kyjev.

Vo štvrtok sa opäť konala beseda s priamymi účastníkmi SNP. Po obede sme mali voľný čas na nákup a krátku prehliadku hlavného mesta Slovenska. Hostitelia usporiadali vo Filmoveom klube slávnostnú večeru, kde nás privítal a prijal Ladislav Kouba, zástupca vedúceho tajomníka ČUZ v Prahe a PhDr. František Bielik, vedúci Útvaru pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave. Rozprádla sa beseda, v ktorej predstavili jednotlivých štátov hovorili o živote Slovákov, činnosti a práci svojich organizácií, zároveň ďakovali za pomoc, ktorú poskytuje Matica slovenská a ČUZ. Prejav o našej Spoločnosti mal kraján Alojz Šperlák. Môžem vám milí krajania povedať, že sme Vás reprezentovali dobre. Na záver večierka predniesol svoju báseň vystúpovatec

POKRAČOVANIE ZO STR. 10

slovenského jazyka poľsko-slovenské slovníky a iné učebné pomôcky. Ak ste by to pomohlo vo vyučovaní.

FRANTIŠEK KURNÁT z Novej Belej: — Všetci dobre vieme, že budúcnosť našej Spoločnosti je v škole. Problém školstva poznám veľmi dobre a preto musím povedať, že veľa záleží od nás samých — od rodičov, najmä zvýšenie počtu žiakov. Učiteľ môže veľa dobrého urobiť, ale aj pokaziť — máme rôzne príklady. Krajania dajte si na školstvo zvlášť záležať. Pozorne sledujte jeho vývinu a v prípade potreby informujte.

HELENA KULAKOVÁ z Hornej Zubrince: — Keď sa raz zapíše dieťa na vyučovanie slovenského jazyka, tak nech sa potom učí do skončenia školy. Podľa mňa najlepšie by bol, aby sa všetky deti vyučovali slovenčinu povinne, tak ako sa vyučuje ruštinu.

JÁN MOLITORIS z Kacviná: — Naša Spoločnosť potrebuje vyškolené kádri. Preto sa musíme snažiť, aby sa slovenčina učila vo všetkých školách, teda vo Fridmane, Nižných Lapšoch a ďalších školách. Treba najmä spôsobiť, aby sa vo Fridmane a Tribši zmениl nepriaznivý postoj riaditeľov voči Slovákom.

LÝDIA MŠALOVÁ z Hornej Zubrince: — Dostávame do školy slovenské platne s nahrávkami ľudových piesní z východného Slovenska, ktoré sa spisovnou slovenčinou nemajú nič spoločné. Nie je to dobre pre deti, ktoré sa iba začinajú učiť po slovensky. Keď ide o učitelské kurzy, podľa mňa, riaditeľia sa ich nemusia zúčastňovať, lebo hospitovať vyučovanie môžu aj keď jazyk nepoznajú. Dobre by bolo organizovať aj kurz pre dospelých. Je to pekná myšlienka, ale domnievam sa, že by boli s tým problémy, lebo naši rolníci pracujú od svitu do mrku a po druhé starších sa tažie učiť ako mládež. Preto treba vynaložiť všetko úsilie, aby sa na školách učili všetky krajanské deti, s

ktorými v budúcnosti by sa mohlo kultúrne pracovať.

AUGUSTÍN ANDRAŠÁK z Jablonky: — Veľmi dôležitým problémom je to, že väčšina učiteľov slovenčiny bude o pár rokov odchádzať do dôchodku. Teraz máme problém v jednej, dvoch školách. O tri roky bude vo vysoké škole. Takisto dôležitým problémom je program vyučovania slovenčiny. Zatiaľ to nie je program, ktorý učitelia môžu realizovať, keďže je to program pre desaťročnú školu a my predsa učíme v osiemročnej. Ďalej, keď ide o učebnice, ani tie sa nezhodujú s programom, horšie, väčšinou sú zastarané.

K školstvu musíme ísť skutočne s veľkým srdcom. Ani riaditeľ školy, ani učiteľ a školské orgány nevybavia všetko sami, keď my, rodičia, nebudem presvedčení o tom, že každý Slovák mal by poznat svoj rodnyj jazyk.

JOZEF KRIŠÁK z Vyšného Lapša: — Chcel by som pri priležitosti Dňa učiteľov zablahoželať všetkým učiteľom najmä prítomným medzi nami, a poďakovať im za ich ľahkú prácu dobrý vzťah k vyučovaniu slovenského jazyka. Zároveň sa obrátiť na tých, ktorí doposiaľ nie sú presvedčení o potrebe vyučovania slovenčiny, aby sa zavili tohto nepriaznivého vzťahu voči Slovákom a výuke materíny.

ALOJZ ŠPERLÁK z Jablonky: — Naše školstvo sa sice rozvíja na Orave a Spiši, ale sú aj ľahkosti, najmä keď chýbajú učitelia. Preto musíme čo najviac detí posielat na pedagogické školy na Slovensko. Dúfame, že Matica slovenská a školské orgány na Slovensku nám v tom pomôžu.

V školstve veľa záleží od rodičov, učiteľov, ale aj od našej organizácie a všetkých, či sa materinský jazyk bude vyučovať v danej škole, či nie. Viem, že je veľa ochotnej mládeže, ktorá sa chce učiť slovenčinu. Stačí však, že učiteľ povie slovo proti a potom naše úsilie môže vyjsť nazmar. Tre-

ba však naďalej robiť všetko, aby sa naše školstvo rozvíjalo v súlade s potrebami a právami prisluchajúcimi našej národnostnej menšine.

JAN JAGLA zástupca Kuratória osvety a výchovy v Nowom Sączi — Pamäťate sa, že pred rokom sme sa tu na porade rozprávali o školských otázkach, vtedy sme si povedali, že sa spolu, teda Kuratórium a Spoločnosť, do toho vozíka zapriahneme. To čo sme tuná spolu prijali, sme do značnej miery vyriešili, pochopiteľne nie všetko a určite príliš málo, ako by sme si to boli želali. Ale často možnosti sú neúmerné s našou voľou.

Čo sme mohli snažiť sme sa opravovať, zlepšiť. Dobre vieme o tom, čo je ešte pred nami, ale problémy sú na to, aby sme ich riešili. Musíme povedať, že spoločnými silami, tam kde je to možné, sa snažime tie bežné problémy riešiť hned. Zasa na tie, ktoré sa môžu vyskytnúť o niekoľko rokov, myslíme už dnes, aby sme sa o štyri, päť rokov neocitli pred faktom, ktorý nás prekvapí. Myslíme na to.

ADAM CHALUPEC predseda ÚV KSČS — Ja osobne hodnotím výsledky v školstve, dosiahnuté v priebehu roka, veľmi vysoko. Som si vedomý toho, že nie všetko sme vybavili, ale nemôžeme iba odsudzovať. Musíme vidieť aj to, čo je kladné. Myslím, že na úseku školstva sa podstatne zmenilo, najmä to, že sme značne zvýšili stav žiakov na vyučovaní slovenčiny. Priomeňme si, že na poslednom zjazde sme s obavou hovorili: urobme všetko pre udržanie slovenského jazyka. Teraz nám ide aj o to, že chceme pozdvihnuť jeho výuku na vyššiu úroveň, zabezpečiť viac učební a vôbec chceme, aby v každej obci, kde žijú naši krajania, sa vyučovala slovenčina. A to je podstatný rozdiel. Napokon od programu výuky materinských jazykov načrtnutých v r. 1982 nesmieme odstúpiť ani na krok v celej Spoločnosti.

Spr. D.S.

krajan Andrej Pružina z Paříža. Takto s dobrým pocitom sme sa rozširovali.

Piatok bol predposledným dňom nášho pobytu na Slovensku a presnejšie v Bratislave. Do programu bola zahrnutá návštěva Slavína, kde sme položili veniec pri pamätníku hrdinov sovietskej armády. Ďalej nasledovala prehliadka mesta. Odpoludnia sme učili pamiatku tých bojovníkov, ktorí padli za mier a kyticu kvetov sme položili pri pamätníku Hrdinov SNP na námestí SNP.

Nás pobyt sa chýlil ku koncu. Zájazd bol plný zážitkov a máme sa nad čím zamyslieť a uvažovať. Všade, či to v meste, či na dedine, bola svätočná náladu. Slobodu o ktorú bojovalo tisice ľudí v SNP, si slovenský národ veľmi väzí a je im za to vdľačný.

V sobotu sme sa podčakovali Matici slovenskej za pozvanie a prijemne stravené chvíle v starej vlasti, zároveň sme sa lúčili so všetkými účastníkmi zájazdu. A každý cestoval do svojich domovov.

EUGEN KOTT

Pod'akovanie

Chcel by som v mene odbojárov zo Spiša a Oravy srdečne podčakovať Matici slovenskej za pozvanie na oslavu 40. výročia Slovenského národného povstania a starostlivosť o nás počas celého pobytu na Slovensku. Hlbočkou vďaka patrí takiež ústrednému výboru KSČaS a redakcii Života za pomoc pre uskutočnenie tejto cesty. Účasť na oslavách v sídle SNP Banskej Bystrici a celý program nášho pobytu, v tom i zájazd po Slovensku, nám priniesli množstvo nezabudnuteľných zážitkov, na ktoré budeme dlho a s vďakou spomínať.

ALOJZ GALUŠ

SÚŤAŽ O ZLATÉ PERO

V tradičnej súťaži Života O zlaté pero, organizovanej pre najlepších dopisovateľov nášho časopisu, boli na porade v Novej Belej rozdelené ceny za rok 1984. Vítanom súťaže sa tentoraz stal kr. Eugen Kott z Dolnej Zubrince pred Eudomírom Molitorisom z Kacviny. Päť rovnocenných treťatých cien ziskali: Bronislav Knapčík z Mikolowa, Helena Strončeková z Nedeca, Jozef Mirga z Novej Belej, Zenon Jersák z Zelova a Ján Halač z Jablonky.

Laureátom súťaže srdečne blažoželáme a všetkých pozývame do ďalšej súťaže O zlaté pero v roku 1985.

REDAKCIJA

NEDECA

Folklórny súbor Veselica z Miestnej skupiny KSČaS z Nedeca sa zúčastnil v dňoch 10. —

11. augusta t.r. Týždňa beskydské kultúry v Žywci, kde predviedol úspešný program z r. 1982 na Podpolianskych slávnostach v Detve — Ohrávanie májov. Za vystúpenia vo Wisle a Maďarskom okrem aplauzu obecenstva, Nedečenia získali vecné odmeny a diplomy, ktoré obohatia doterajšiu zbierku v klubovni MS. V Žywci vystúpila Veselica v rámci súťaže a vybojovala si peňažnú odmenu.

Najväčšie problémy však mali nedeči očotníci s prenájomom autobusu. S pomocou im však príšiel bývalý riaditeľ školy z Nedeca Stanislaw Stec. Pomohol im totiž nadviazať kontakt z vedením letnej rekreácie nedečkej školy a vybaviť u nich autobus. V Nedeci medzinárodnú rekreáciu organizovali Sádeckie elektrohoľné závody, na ktorej sa zotavovali poľské a slovenské deti. Vďaka pochopeniu vedenia rekreácie sme si mohli autobus vypožičať a potom úspešne vystúpiť v Žywci.

Z vďačnosti za prenájom autobusu Veselica vystúpila 19. augusta zvlášť pre účastníkov rekreácie. Ich vystúpenie veľmi milo prijali poľské deti a vďaka slovenským pesničkám obrovský dojem spravili aj na slovenských detoch. Dostalo sa im nielen búrlivého potlesku, ale aj poďakovania od vedenia rekreácie. Vedúci zo Slovenska zasrdečne pozývali Veselicu predviesť svoj program v ich liptovskej oblasti.

V tomto roku krajanke Katarína Neupauerová z Nedeca oslávila deväťdesiate štvrté narodeniny. Vychovala 10 detí, obetavých členov našej Spoločnosti. Jedným z nich je jej syn Michal Neupauer, ktorý pôsobí v miestnej skupine od jej založenia ako tajomník a dnes podpredseda. Ďalší dva synovia a dve dcéry sa vystahovali na Slovensko. Žiaľ, navždy sa rozlúčila už s dvoma dcérmi a štyrmi zaťmi. Dožila sa však 36 vnukov, 59 pravnukov a 14 prapraprnukov.

Vnuk Jozef Chmel', dnes tajomník MS KSČaS, je aktívny členom Spoločnosti a spolu so svojou ženou Annou účinkujú v našom folklórnom súbore Veselica.

Pravnučky kr. Kataríny Neupauerovej — absolventka Filozofickej fakulty UK v Bratislave Zofia Bogačíková a Helena Gvoždiová, rodená Bogačíková, pôsobia v súbore spolu so vojou mamkou, vedúcou našej Veselice takiež kr. Zofia Bogačíková. Zasa v divadelnom krúžku pôsobil ich otec, čiže vnuk kr. K. Neupauerovej Anton Bogačík. Kulturné činná je teda celá rodina.

K 94 narodeninám želala kr. Neupauerovej početná rodina, aby sa v dobrom zdraví dožila 100 rokov. Aj my, členovia Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku a členovia folklórneho súbora Veselica prajeme krajanke Neupauerovej hodne zdravia a veľa pokojných a šťastných dní života.

HELENA STRONČEKOVÁ

Ku gratuláciám rodiny a členov MS KSČaS v Nedeca sa prípája aj naša redakcia a želá južilantce mnoho zdravia do ďalších rokov života.

JABLONKA

Aj keď s veľkým oneskorením, lebo sme ešte nemali všetko oblie pozvávané, konali sa u nás, v Jablonke, dožinky. Práve preto, že ešte obilie bolo na poliach — dožinky sa totiž konali 7. septembra — nie všetci ich chceli usporiadať. Ale nakoniec všetko dobre dopadlo.

Naše gazzinky vystavovali dopestované plodiny zo všetkých obcí gminy Jablonky, roľníci zasa boli s dojnicami. Pestovatelia ovieč vystavovali ovce a barany z dvanásťich obcí o.i. aj ja som vystavoval barana, ktorého som prevzal vlnu od štátu. Všetci chovatelia dostali odmeny po 2000 zl. Jablončania za dojnice dostali odmeny vo výške 2000 až 5000 zl.

Počas dožiniek vystupovali detské súbory a hrala kapela.

Včas dožiniek sa konala aj výstava polnophodárskeho náradia a strojov, ktoré roľníci mohli ihneď kúpiť napr. brány, dojacie stroje, sudy na hnojovku, šrotovníky a ďalšie, ktoré normálne nie sú k dostaniu. Usportiadatelia sa postarali aj o občerstvenie. Dožinky sa všetkým veľmi páčili, aj keď ich bolo možné organizačne usporiadať ešte lepšie. Ale na budúci rok sa všetci vynasnažíme a dúfame, že budeme mať ešte viac vystavovateľov, ako tento rok. Organizátorm dožiniek srdečne ďakujeme.

EUGEN KOTT

ZLET MLÁDEŽE PKOZ

28. júla t.r. sa v Bystrici pri Českom Tešíne v Klube Poľského kultúrno-osvetového zväzu Groń konal zlet zväzovej mládeže, zoskupujúci početných členov z radov Poliakov, žijúcich v Severnej Morave. Zorganizovanie tohto veľmi zaujímavého podujatia, ktorého účelom bolo vzájomné zblíženie našich národov, bolo v hlavnej miere zásluhou dlhoročného predsedu PKOZ — Ryszarda Szarawského, a bystrického mládežníckeho činiteľa, Jana Starzyka plného smelých nápadov. Oficiálnu časť zväzového festivalu otvoril generálny konzul PIR v Ostrave Gerard Grabowicz a predseda MNV v Bystrici Josef Špiller.

Sympatické stretnutie spestril turnaj športových klubov PKOZ a umelecké vystúpenia, v ktorých — už tradične, ako každý rok — popri miestnych súboroch, predvádzajúcich hlavne rockovú hudbu, sa zúčastnili hostia z Poľska vďaka iniciatíve PAA „PAGART“.

Okrem iných, v Groni predstavili svoj program krakovský dielianový súbor Beale Street Band, ktorý dokázal, že dnešná — ako hovoria — „diskotéková“ mládež sa vie taktiež dobre zabávať pri zvukoch tradičného jazzu...

JMB

Z HISTÓRIE ORAVSKÉJ GS

Tento rok, keď sme oslavili 40. výročie vzniku Poľskej Ludovej republiky, všetky organizácie v našej gmine Jablonka usporiadali slávnostné zasadnutia. Jedno z takýchto zasadnutí usporiadala aj Rada družstva Roľnícka svojpomoc so sídlom v Jablonke. Zasadnutie sa konalo vo Veľkej Lipnici a zúčastnil som sa ho aj ja, ako člen tejto rady. Sme radi, že teraz máme vo funkciách v našom družstve Oravcov, voľnaky vo funkciách boli ľudia z Čierneho Dunajca, len kostolník a hrobár boli z Jablonky, ale kantor bol už z Čierneho Dunajca.

Teraz je predsedom družstva Roľnícka svojpomoc veľmi pružný, statočný človek, Tadeusz Pakos z Veľkej Lipnice, ktorý túto funkciu zastáva od zavedenia vajnového stavu v roku 1981 a bol vymenovaný vojenským komisárom. Napriek tomu, že do funkcie prišiel vo veľmi kritickom období, po celý čas riadil

družstvo tak, že malo zisky. Okrem neho pracujú podpredsedovia: Lichosyt pre otázky výkupu a kontraktácie, Emil Kozub pre otázky zásobovania a dopravy a ich pracovníci: zásobovateľ Ján Poláček a iní.

Ale vráime sa k zasadnutiu Rady. Slávnostné zasadnutie otvoril predseda družstvej Rady Pazdzior, riaditeľ školy v Malej Lipnici a príležitostný referát prednesol predseda T. Pakos, ktorý o.i. hovoril o hospodárskom rozvoji krajiny. Zdôraznil, že v sále sa nachádzajú svedkovia začiatku družstevného hnutia na Orave. Srdečne ich privítal a pri tejto príležitosti podčakoval za prácu v prospech rozvoja družstva, ako aj všetkým tým ktorí svojou prácou pozdvihujú a zná-

POKRAČOVANIE NA STR. 22

ODEŠLA OD NÁS

Dňa 22. októbra t.r. umrela vo veku 96 rokov najstaršia krajanke v Hornej Zubrice

AGNEŠA KOVALČÍKOVÁ

Zosnulá bola do posledných dní svojho života čulá a aktívna. Odišla od nás dobrá krajanke a vzorná mamička, babička a prababička.

Cest jej pamiatke!
MS KSČaS z Hornej Zubrice

GRATULUJEME

Na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave bola 20. októbra 1984 slávnostne promovaná ŽOFIA BOGACÍKOVÁ z Nedeca.

Pri tejto príležitosti srdečne blažoželame krajanke Bogačíkovej a do budúcnosti prajeme veľa pracovných a osobných úspechov.

REDAKCIJA ŽIVOT

Pol'nohospodárstvo vo Fínsku

Rozhodujúci vplyv na smery rozvoja poľnohospodárstva má v tejto krajine dresné podnebie. Až jedna tretina Fínska sa nachádza za polárnym kruhom. Poznamenajme, že tri štvrtiny plochy sú lesy a bahna a iba 8 percent krajiny tvorí orná pôda.

V posledných dvadsiatich rokoch zaznamenali vo Fínsku veľmi rýchly rast poľnohospodárstva, ktoré v celku uspokojuje požiadavky obyvateľstva na mäso, mlieko, vajcia, chlebové obilia. Dosiahli to vďaka veľkej pomoci štátu, výhodným úverom, zavedeniu tzv. záručných cien, a dotovaniu gazdovstiev pracujúcich v najnevýhodnejších podmienkach.

Fínske poľnohospodárstvo možno rozdeliť na dve oblasti: severnú a južnú. V severnej ob-

lasti sú poväčšine malé gazdovstvá, v ktorých najdôležitejšou rastlinou sú zemiaky. Zasa v južnej časti sa nachádza 35 percent gazdovstiev, ktorým patrí vyše polovica ornej pôdy. Tuná sa produkuje 90 percent konzumpčného obilia, 60 percent kŕmneho obilia a skoro tretina mlieka. Okrem toho na juhu 60 percent gazdovstiev sa zaobrá chovom ošípaných a 70 percent má veľké hydinárske farmy.

Za posledných desať rokov bolo možno spozorovať zaujímavý jav — rýchly pokles počtu gazdovstiev, ktoré majú menej ako 15 hektárov. Tak napr. v roku 1970 bolo ich 254 000 a v roku 1980 iba 180 000. Táto koncentrácia pôdy súvisí so stárnutím roľníkov, totiž asi štvrtina všetkých roľníkov má vyše 65 rokov.

Hlavným smerom poľnohospodárskej výroby je chov hospodárskych zvierat, najmä ošípaných. V súvislosti s tým sa zmenila štruktúra pestovaných rastlín: zmenil sa areál konzumptívneho obilia z 11 percent na 7 percent, trávy a dáteliny z 54 percent na 37 percent, zato zväčšil sa areál pestovania kŕmneho obilia. Podľa údajov z r. 1981 vo Fínsku konzumptívne obile zabezpečovalo 299 000 ha, kŕmne obile — 2 mil. 88 tis. ha, — zemiaky — 178 000 ha, cukrová repa — 681 000 ha. V posledných rokoch z jedného hektára dosahovali — 2,4 tony pšenice, 2 tony žita, 2,5 tony jačmeňa, 2,7 tony osvy, 23,7 tony cukrovej repy, 4 tony dáteliny.

Tak teda hospodárske zvieratá prinášajú 80 percent tovarovej hodnoty poľnohospodárskej produkcie. V tejto krajine vytvorili podmienky pre rozvoj chovu ošípaných a výsledky sú viditeľné. V poledních rokoch sa po-

čet ošípaných zvýšil zo 690 000 kusov na 1 500 000 kusov, zasa počet dobytka najmä dojnic po klesol zato stúpla priemerná dojnosť kráv z 3375 kg na 4623 kg mlieka ročne. Rozvoj chovu ošípaných a dobytka mohol byť tak rýchly vďaka širokej sieci závodov na výrobu miešaniek jadrových krmív. Priemyselné miešanky kryjú dve tretiny požiadaviek v chove ošípaných a hy-

din. V tom čase došlo aj k rýchlej mechanizácii poľnohospodárstva. Na vidieku sa nachádza 212 000 traktorov (jeden prípadá na 11 ha ornej pôdy), 45 000 kombajnov, (jeden ma 26 ha obilnín), 86 000 dojaci strojov atď.

Tak dobré výsledky v poľnohospodárstve za posledných dvadsať rokov bolo možné dosiahnuť vďaka dobrej pomoci štátu, využívaniu vedeckých poznatkov a experimentovaniu.

ZBIGNIEW RUTA

To sa iste vyplatí

Ústav pestovania a hnojenia pôdy dlhé roky robil výskumy v rôznych častiach krajiny, aj v horách, v pestovaní ozimých medzikultúr. Výskumy dokázali, že z ozimnej medzikultúry v našich klimatických podmienkach, sa dosahuje od 24 do 35 ton dodatočných zelených krmív z jedného hektára, obsahujúcich 3,5 až 4 000 ovocenných jednotiek a okolo 400 až 450 kg bielkovín.

Možno ich pestovať na celom území krajinu a dávajú vyššiu úrodu ako strniskové medzikultúry, alebo medziriadkové siatky. Dodatočnou výhodou ozimných medzikultúr je aj to, že dodávajú najskoršie zelené krmivo, lebo perko, ozimnú repku a ozimý repik (rzepik) možno zbierať už v prvých dňoch mája, žito okolo 10—20. mája a miešanku krmovinového žita alebo pšenice s vikou alebo inkarnatkou v polovici júna.

V ozimných medzikultúrach sa najčastejšie pestuje žito pre malé pôdno-klimatické požiadavky, rýchly rozvoj v jarnom období,

ako aj dobré možnosti obdržania materiálu na siatky.

Zásady pestovania žita na zelené krmivo sú také isté, ako na zrno. Rozdiel je len v množstve siateho zrna, ktoré treba zvýšiť na 160—180 kg na jeden hektár, ako aj vo výške používanych dávok dusíkatých hnojiv a maštaleňa hnoja. Pred siatím žita možno dať maštaleň hnoj, ak po zbere medzikultúry budeme pestovať rastliny, ktoré si využiadajú organické hnojenie.

Dobré výsledky dáva aj pestovanie žita s repkou, ozimým repikom alebo perkom pod podmienkou, že sú určené priamo na kŕmenie. Pestovanie tejto miešanky umožňuje ušetriť zrno žita. Normu siatia možno znížiť na 120—130 kg žita a pridať 8 kg semien niektoré zo spomenutých miešaniek.

Stále viacero roľníkov sejte do žita medzikultúrové trávy v jesennom období alebo na jar, keď polia vyschnú. Potom, po skosení žita, dostávajú 2 alebo 3 úrody zelených krmív pri malých pracovných nákladoch.

Stopniak prevzal funkciu hlavného účtovníka.

Nie je možné v jednom krátkom príspevku opísať rozvoj oboch družstiev na Orave, vymenujem tu aspoň predsedov, ktorí boli zvolení v Jablonke: Vladislav Olejník, Alojz Šperlák, Ján Jendrášák z Pekelnika, Tadeusz Skalka z Čierneho Dunajca, Marian Winnicki z Čierneho Dunajca, Apolináry Droždž zo Spytkowic a teraz Tadeusz Pakos.

Po celý čas vo výbere družstva bol pôsobiaci aj naši krajania, ktorí zastávali rôzne funkcie, o. i. ja som bol podpredsedom pre otázky obchodu — bol to v päťdesiatych rokoch. Teraz je podpredsedom pre otázky obchodu kr. Emil Kozub.

Obe družstvá pôsobili osve až v roku 1976 nariadením nadriadených orgánov boli spojené do jedného družstva Roľníckej svojpomoci so sídlom v Jablonke.

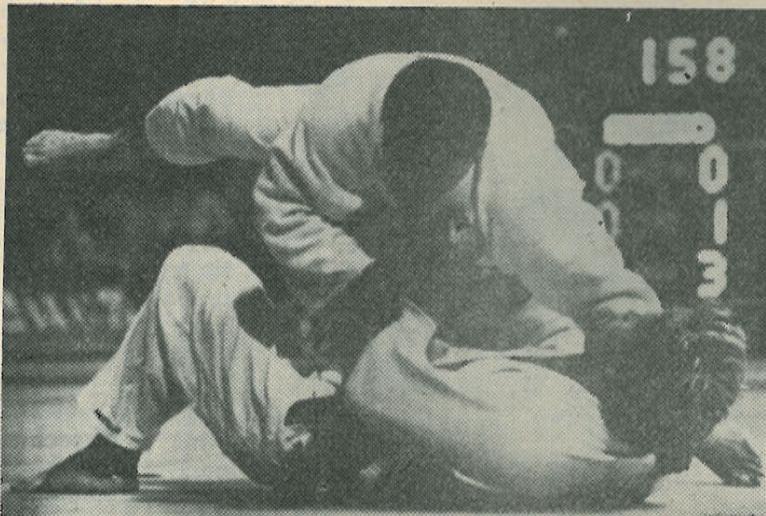
Tento rok vo výbere družstva RS sú: Apolináry Droždž — predseda, Izidor Osika — podpredseda pre poľnohospodárske otázky, Tadeusz Pakos — podpredseda pre otázky obchodu a

gastronómie, František Matanog — splnomocnenec výboru pre otázky výroby a služieb, Karol Stopniak — hlavný účtovník.

Po celé obdobie, od vzniku až podnes sa družstvo rozvíjalo, buďovalo obchodné základne, reštaurácie a jedálne, sklady, rozvíjalo dopravu atď. V súčasnosti máme 10 áut — 5 roburov, 4 žuky, 1 nysu a dva traktory. Máme okolo 2 800 členov a okolo 280 zamestnancov. V Nowotarskom vojvodstve sme ziskali tretie miesto v súťaži o Majstra hospodárnosti. O prácí družstva svedčí aj to, že v križovom roku 1983 sme mali ročné obraty vo výške 941 mil. zl. a čistý zisk 11 mil. zl. Majetok družstva v jubilejném roku PLR vynáša 65,7 mil. zl.

Celému výboru patria veľká vďaka za obetavú prácu: T. Pakosovi a Oravcom, ktorí s ním pracujú: Lihosytovi, Kozubovi, Poláčkovi z Oravky, A. Šperlákovi a všetkým, ktorí v družstve pracujú. V mene členov KSČS na Orave želám všetkým ďalšie úspechy z práci v osobnom živote.

EUGEN KOTT

NEPORAZITEĽNÝ

Keby sme chceli urobiť zoznam športovcov, ktorí sa pýšia takýmto prívlastkom, nenašli by sme ich veľa. Zriedkavo sa totiž stáva, aby pri dnešnej vysokej úrovni a veľkej výrovnanosti svetovej športovej špičky sa objavil ten najlepší, fenomén, ktorý by výrazne prevyšoval ostatných a toto postavenie si udržal dlhší čas. Jedným z tých, ktorí splňa všetky tieto podmienky, je vynikajúci japonský džudista JASUHIRO JAMASITA.

Na dokázanie tvrdenia o neporaziteľnosti Jemašity treba hneď uviesť, že už vyše osem rokov sa udržuje na prvom mieste medzi džudistami Japonska, ktoré je predsa pravlasťou tohto športu, a celých sedem rokov neprehral ani jeden zápas, pričom v tom čase zviedol vyše dvesto súbojov s najlepšími džudistami na svete. Je mnohonásobným majstrom Japonska vo všetkých vekových a niekoľkých hmotnostných kategóriach, štvornásobným majstrom sveta a absolútnym olympijským víťazom

(bez rozdielu hmotnosti) z Los Angeles. Poznamenajme, že v r. 1980 bol jediným stopercentným kandidátom na zlatú medailu na olympijských hrách v Moskve, ale neúčasť Japonska v týchto hrách mu zmarila šance na víťazstvo.

Najlepší džudista na svete sa narodil v r. 1957 v maličkej dedinke Jabe na ostrove Kjúsú. Od malička bol vychovávaný v tvrdých, dalo by sa povedať spartanských podmienkach, čo výdatne prospievalo jeho fyzickému rozvoju. Ako dvojročný vyhral súťaž na najzdravšie diéta v okoli. Keď mal 10 rokov, dostal sa do džudistickej škôlky, kde jeho prvým trénerom bol Reiske Siraiši, ktorý ho čoskoro dovedol k majstrovskému titulu v súťaži žiakov. Bol mimoriadne nadaný a usilovný a tak nie div, že robil obrovské pokroky. Rýchle prekonával stupne technickej vyspelosti a rok za rokom získával stále vyššie majstrovské stupne (dany). Dnes je jedným z mála džudistov, ktorí majú najviac danov na svete.

Džudo je šport, ktorý si vyžaduje mimoriadnu obratnosť, svižnosť, reflex a silu. Ktokolvek však uvidí Jemašitu nikdy by neuveril, že je to džudista, majster nad majstrami. Veď si len predstavte muža vysokého 180 cm, ktorý váži 126 kg. Je okrúhly ako sudok a zdánlivoturbavý ako medveď. Jeho dlanie a chodidlá sú hrubé, široké, stvrdenuté. Uši pripomínajú karfioly. Nečudo, veď má za sebou 17 rokov neustálych zápasov so súpermi, ktorí sa ho usilovali chytiť za kimono pri šiji. Tento vonkajší vzhľad vôbec neprezrádza priam mačiacu pružnosť, ľahkosť a rýchlosť, popri technike a sile jeho najväčšie atraktivity, ktorými ako blesk poráža súpera za súperom.

Povráva sa, že Jemašita má telo nosoročca, pohyby pumy a srdece leva. „Stretnutí sa s ním — hovorí jeho stály partner a priateľ, Juhoslovan Radomír Kováčevič — je ako narazit na tank, ale s raketovým pohonom. Pestujem džudo už mnoho rokov, ale podnes neviem, ako so mnou vy-

hráva. Je skrátka neopakovateľný a nevyspytateľný.“

Aby Jemašita udržal vysokú formu, trénuje každý deň najmenej päť hodín. Zároveň pracuje — učí džudo na Tokijskej univerzite. Na jeho hodiny sa usilujú dostať desaťtisíce Japoncov. Je tak slávny, že ho pozná skoro každý. Stal sa božtvom, idolem, priam polobhom mladých Japoncov. Napriek tomu je veľmi skromný, ako sa na učiteľa a vychovávateľa patrí. Mal už stovky ponúk prestúpiť k profesionálom, zarábať milióny, ale on zostáva pri skromnom plate učiteľa. Cíti sa ako bojovník samuraj. Pred každým zápasom si zavesí meno súpera na stenu a dlhú sa naň diva. Spieva rytierske piesne. Keď nastúpi k zápasu, je pokojný. Potom sa vrhne na súpera ako blesk. Máloktočí do konca stanoveného času...

Jemašita, živá legenda, mýtus Japonska, moderný samuraj, neporaziteľný...

JÁN KACVINSKÝ

Skok do výšky žien je disciplína, ktorá v posledných rokoch zaznamenala obrovský pokrok. Bolo to zásluhou o.i. takých pretekárov ako R. Ackermannová (najlepší výsledok 200 cm), S. Simeoniová (202 cm), U. Meyfarthová (203 cm), T. Bykovová — na snímke — (205 cm) a najmä Bulharka L. Andonovová-Žečevová, ktorá tento rok dosiahla závratnú výšku 207 cm. Je to výsledok o 3 cm lepší, aký dosiahol napr. olympijský víťaz v r. 1952 na OH v Helsinkach. Aj dnes sa ešte stáva, že niektorý z dobrých pretekárov máva zavše s takouto výškou problémy. Dvojmetrovú výšku prekonalo už viac skokánoch na svete a zanedlho to iste bude hranica, ktorú prekonanie ešte nemusí znamenáť víťazstvo na každých medzinárodných, stredne obsadených pretekoch.

Hviezdy svetovej estrády

ADRIANO CELENTANO

Meno a hlas tohto znameniteho talianskeho speváka sme po prvý raz počuli už pred 25-mi rokmi. Dlhý čas tento spevák z Milána zostával však v tieni svojich krajanov. Keď sa dostal na výslnie, jeho popularita už neklesla. Prežila všetkých talianskych spevákov a nielen jeho generáciu, ale aj podstatne mladších interpretov.

Začínať ako 12-ročný chlapec, ktorý si spevom a gitarou musel privyrábať v milánskych baroch. Ako 18-ročný začal skladovať prvé pesničky a po víťazstve v súťaži amatérskych spevákov v Ancone sa rozhodol pre profesionálnu dráhu. Bolo to obdobie, kedy Európu zachvátila vlna rock'n'rollu a všetci kopírovali americké vzory. Až Celentano, ako prvý, začal spievať rock'n'roll v rodnom jazyku.

Keď táto vlna ustúpila, Adriano, podobne ako iní speváci, hľadal spôsob interpretácie v rôznych žánroch. V r. 1966 vystupuje na festivale v San Reme s baladou Chlapec z ulice Gluká. V rozprávaní o živote chudoby v robotníckych štvrtiach pokračuje aj v druhej skladbe Život v siedmom obvode Milána. Tejto tematike venoval dokonca celý album s názvom Biedy nášho storočia, v ktorom spieval o takých problémoch ako

nezamestnanosť, korupcia a všemocnosť mafie.

Koncom 60-tych rokov sa vlastenecká línia v jeho textoch ešte prehľbuje. Vynikajúco stvárnil úlohu vo filme Serafino, ktorý v r. 1969 získal cenu na filmofestivale v Moskve. Vyvrcholením jeho tvorby v I. polovici 70-tych rokov boli skladby s výraznými lyricko-filozofickými motívmi ako napr. Zimná lyrika. Niektoré z nich boli prepracované i na javisko, kde sa Celentano predstavil aj ako talentovaný emociónálny herec.

V posledných rokoch Celentano menej spieva, zato viac sa venuje filmu. Vydáva ešte album s populárnu hudbou Osameli venovaný prostým Taliam, ale ďalšie tri albumy (z r. 1982) už predstavujú hudbu k filmom. Naďalej však zostáva jednou z najvýraznejších postáv talianskej populárnej hudby.

J.S.

VČELIA KRÁĽOVNÁ

Dvaja bratia kráľoviči sa raz vybrali do sveta za dobrodružstvami. Viedli sa veselo a rozpustilo, na domov ani nepomysleli. Najmladší, ktorého prezývali Hlupáčikom, vybral sa za nimi a našiel ich. Ale oni ho vysmiali, čo vraj chce vo svete dokázať so svojou hlúpostou, keď oni, múdrejší a skúsenejší, nepochodili.

Ako tak všetci traja putovali ďalej, prišli k jednému mravenisku. Dvaja starší ho chceli rozbúrať a prizerať sa, ako sa budú nastrašené mravce hemžiť a zachraňovať svoje vajíčka, ale Hlupáčik vraví:

„Dajte mravcom pokoj, nedovolím, aby ste im ubližovali.“

Neskoršie prišli k jazeru, po ktorom plávali kačky. Dvaja starší chceli nejakú chytiť a upiecť, ale Hlupáčik nedovolil.

„Nechajte kačky na pokoji, nedopustím, aby ste ich zabijali!“ zahriakol bratov.

Konečne prišli k včeliemu hniezdu, v ktorom bolo toľko medu, až sa lial po strome. Tí dvaja chceli naklásť pod strom ohňa, včely vydusiť a med vybrať. Hlupáčik ich zase zahriakol:

„Nechajte včely na pokoji, nedovolím, aby ste ich vydusili.“

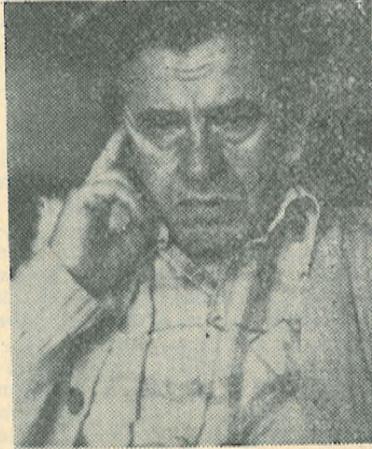
Po dlhom putovaní prišli bratia do zámku, kde boli v maštaliach samé kamenné kone a človeka nikde. Poprechodili celý zámok až nakoniec došli k dverám, na ktorých viseli tri zámky. Uprostred dvier bol oblôčik, dalo sa ním vidieť do izby. Sedel tam za stolom šedivý človečik. Zavolali naň prvý raz, nepočul, zavolali druhý raz, nepočul, zavolali tretí raz, a tu človečik vstal a odomkol dvere. Nepreriekol ani slova, len zaviedol bratov k bohatu prestretému stolu. Keď sa najedli a napili, ukázal každému izbu na spanie.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša sajmka predstavuje znamenitého slovenského divadelného a filmového herca, národného umelca. Hral o.i. v takých filmech ako Pole neorané, Drevená dedina, Posledná bosorka, Statočný zlodej, Polnočná omša, Pacho, hybský zbojník, Lidé z maringotek, Gelo Sebechlebský, Rysavá jalovica, Mŕtvi nespievajú a ďalšie. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie, pričom uveďte aj svoj vek.

Vyšných Lapšov, Eudka Krištofíková a František Lukáš z Krempach, Helena Michaláková z Kacviny, Bernadetta Varčiaková z Podsrnia a Miroslav Kurňát z Novej Belej.

V Živote č. 317/84 sme uviedli snímku Charlesa Bronsona. Knihy vyrebovali: Mária Grigáková a Božena Bižiaková z

Na druhý deň prišiel šedivý človečik k najstaršiemu kráľovičovi, zakýval naňho a viedol ho ku kamenej tabuli, do ktorej boli vyryté tri úlohy. Kto by tie tri úlohy splnil, ten by by zámok odkliaľ.

Prvá úloha bola: V lese pod mačom sú porozsýpané princeznine perly, dovedna tisíc, tie treba poz-

bierať. Keby pred západom slnka chýbala čo len jediná, ten, čo ich hľadal, na mieste skamenie.

Najstarší kráľovič siel do hory a hľadal perly celý deň, no keď sa zvečerialo, mal ich len sto. A tak, celkom podľa predpovede na kamenej tabuli, na mieste skamenel.

Na druhý deň skúsil šťastie prostredný, ale nevodilo sa mu oveľa lepšie. Našiel iba dvesto perál a tiež skamenel.

Konečne prišiel rad na najmladšieho. Hľadal on, prehľadával hustý mach, lenže práca to bola fažká, zdľháv. I sadol si na skalu a zaplakal. Ako tak sedí, príde k nemu mravec, kráľ toho mraveniska, ktoré zachránil pred záhubou, a s ním päťtisíc jeho poddaných. Čo nevidieť pozhladúvali perly a poznášali ich na hŕbku.

Druhou úlohou bolo vyloviť z jazera klúč od princeznej spálne. Hlupáčik prišiel k jazeru a zastal na brehu. Tu priplávali kačky, ktoré zachránil od smrti, potápal si pod vodu a klúč vylovili.

Tretia úloha bola najťažšia: Uhádnuť, ktorá z troch spiacich kráľovských dcér je najmladšia. Boli si navlas podobné a lišili sa iba tým, že pred spaním zjedli každá inakšiu maškrtu. Najstaršia kus cukru, stredná trochu malinovej šťavy a najmladšia za lyžičku medu.

Tu priletí včelia kráľovná, ktorej roj zachránil kráľič-sprostáčik pred vydusením a ochutnávala ústa princezien. Nakoniec ostala sedieť na ústach tej, čo jedla med, takže princ ľahko uhádol tú pravú.

Tak kliatba stratila moc. Všetko skamenené ožilo a došlo ľudskú podobu. Kráľič-sprostáčik sa oženil s najmladšou princeznou a po smrti jej otca zdelil celé kráľovstvo. A jeho dvaja bratia sa oženili so staršími princezna-mi.

JAKOB A WILHELM GRIMM

VESELO SO ŽIVOTOM

— Tak čo, Jožko, ako si sa mal pri mori?

— Výborne, ale doma sa mám lepšie.

— Prečo?

— Lebo sa nemusím každý deň kúpať.

— Ako poznávame vek kačice?

— Podľa zubov.

— Ved kačica nemá zuby.

— Zato my máme!

Olinka kresli kvety a okolo nich desiatky bodiek.

— To sú muchy?

— Nie. To je vôňa kvetov.

— Čo je to, mamička?

— Cervené slivky.

— A prečo sú žlté?

— Pretože sú ešte zelené.

— Čo robíš v tej záhrade?

— Robím ti radosť, mamička. Hľadám semienka, ktoré si predo mnou zahrabala do zeme...

— Mamička, prečo tá sliepka toľko kotkodáka?

— Pretože je hladná.

— Tak prečo si neznesie dve vajiečka?

— Mamička, Ďurko spáva v kuríne.

— Odkiaľ to vieš?

— Od jeho sestry. Vravela, že Ďurko chodi spať so sliepkami.

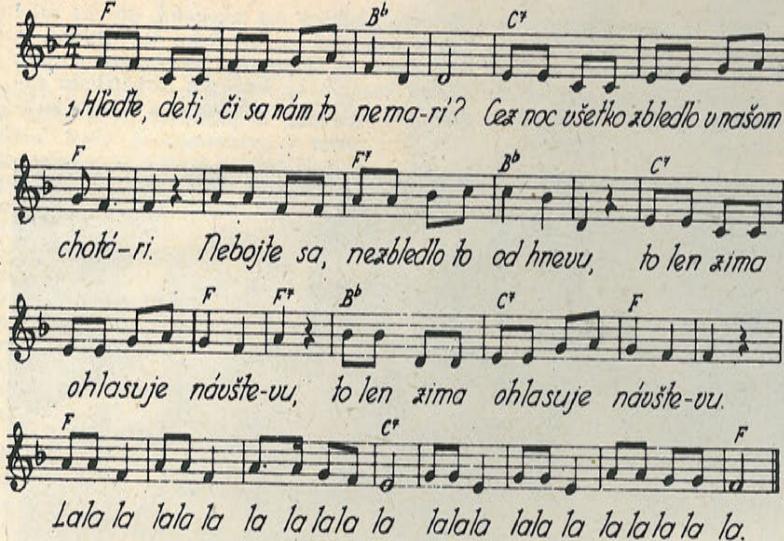
VIANOCE

Čo to v našej izbe vonia,
čo to vonia u nás dnes?
Štaby sa k nám prestáhoval
statných smrekov celý les.

Mýlil som sa. Iba jeden
mladý smrečok je tu sám,

**aby lásku, pokoj, šťastie
priniesol aj k vám, aj k nám.**

Veselo

Návšteva

Hľadte, deti, či sa nám to nemari?
Cez noc všetko zbledlo v našom chotári
Nebojte sa, nezbledlo to od hnevu,
to len zima ohlasuje návštevu.

Cítame jej zasnežený telegram:
Pripravte sa, veľa darov nesiem vám!
Snehu aspoň plné vagóny,
Padu, že ho ani medveď nezlomi.

Chystajme sa, bude zima, jak má byť,
ani chvíľku nesmieme z nej premárniť!
Ešte že to babku Zimu napadlo
ohlásiť to zasnežené divadlo!

TEXT: JURAJ KUNIÁK

HUDBA: ALOJZ ČOBEJ

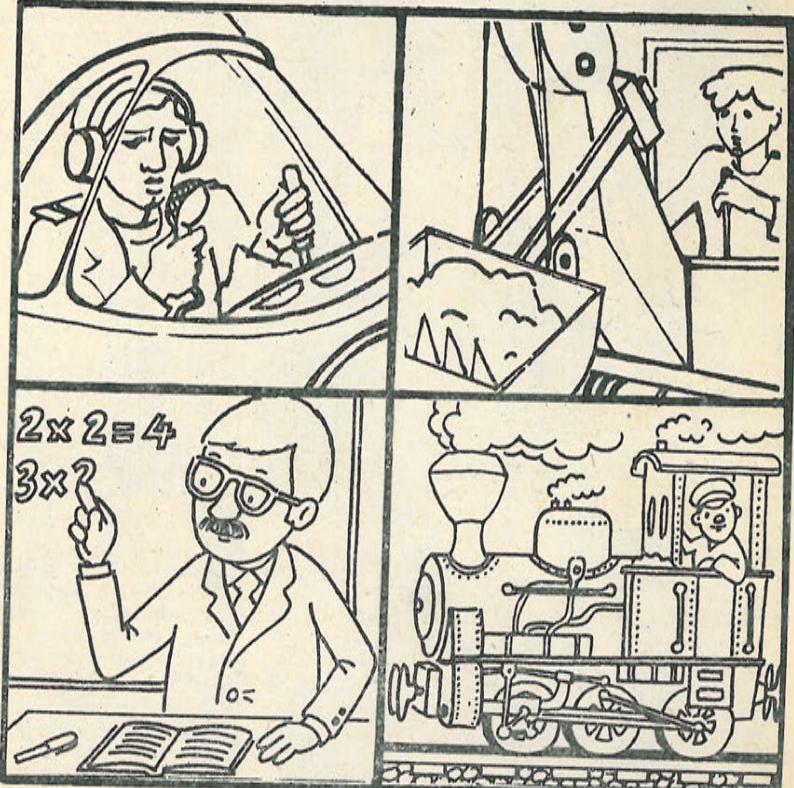

Novoroční příběh

Starý ježek seděl docela spokojeně nad svým šípkovým punčem, když začaly hodiny právě odbíjet poslední hodinu starého roku, náhle však vyskočil a vykřikl: „Jak jsem na to mohl zapomenout!“ „Na co?“ řekla jeho manželka, paní ježková. „Ach, rval bych si bodliny nad svou zapomnělivostí,“ řekl ježek, „slibil jsem plchovi, že ho k Novému roku zatahám za ucho, protože spí zimním spánkem a nikdy by mi neodpustil, kdybych ho nevzbudil. Přines mi boty, musím honem za ním.“ „Ale to je nerozum,“ řekla jeho manželka, paní ježková, „plch bydlí na druhém konci lesa a za hodinu se tam na svých nožičkách nedobatolíš.“ Měla samozřejmě pravdu, a tak přemýšleli, co by měli dělat. Tu kolem běžela myš. „O, má milá myško,“ řekl ji ježek, „udělej mi tu laskavost, běž rychle k plchovi a zatahej ho za ucho, slibil jsem mu, že ho před začátkem Nového roku probudím.“ Myš tedy utíkala, ale sníh byl vysoký a cesty byly zatařeny navážmi kopci závějí, a tak si myš řekla: „Kdepak, nestáčím dojít včas.“ Tu spatřila na stromě neverku. „Ach, milá neverko,“ řekla jí myš, „udělej mi tu laskavost, zaskoč honem k plchovi a zatahej ho za ucho, ježek mu slibil, že ho určitě před začátkem Nového roku probudí, a já to zase slíbila ježkovi.“ Neverka chtěla udělat, oč ji myš prosila, ale na větvích byla spousta sněhu a vršky jedlí se nechtylý ohýbat, jak byly zmrzlé, a tak si neverka řekla: „Kdepak, nestáčím dojít včas.“ Tu spatřila, že opodál dřepí sýček. „Ach, milý sýčku,“ řekla radostně neverka, „udělej mi tu laskavost, zalet honem k plchovi a zatahej ho za ucho, ježek mu slibil, že ho určitě před začátkem Nového roku probudí, a myš to slíbila ježkovi, a já myšce.“ Sýček tedy letěl, co mu síly stačily, a když byl úplně bez dechu, ale přesně ve dvacáté, doletěl k plchovu obydli, zatahal ho za ucho a zavolal: „Probud' se, plchu, probud' se, právě začal Nový rok!“ „To je krásné, to je překrásné,“ řekl plch šťastně a hned se obrátil na druhou stranu. „To tedy mohu ještě prospat celé dlouhé tři měsíce.“

KRESBA PRE VÁS

Na otázku — Kým budem — vám pomôžu odpovedať aj naše obrázky. Pekne ich vymaľujte a všetky uvedené povolania správne po slovensky pomenujte. Medzi autorov najkrajších kresieb vyžebujeme knižné odmeny. Prosíme uviesť svoj vek.

KÝM DIEŤA DOSPEJE

Už v prvom roku života dávame dieťaťu štavy zo surovej zeleniny a ovocia. Začíname jednu čajovou lyžičkou denne. Ak má dieťa normálnu stolicu, množstvo postupne zväčšujeme do 2 lyžičiek, v druhom mesiaci do 4 a postupne do 6 lyžičiek. V treťom mesiaci namiesto štiav možno dieťaťu dávať nastrúhané jablko, dôkladne obarenou lyžičkou priamo do úst.

Štavy pripravujeme z ovocia a zeleniny, akú možno v ročnom období kúpiť. V lete sú to ríbezle, jahody, maliny, paradajky, mladý keleráb, repa. Štavu z mrkve a jablka nechávame na obdobie, v ktorom nemáme iné ovocie a zeleninu.

Pri príprave štiav musíme úzkostlivo dodržiavať čistotu. Zeleninu musíme umývať pred a

po čistení dodatočne ju ešte môžeme obariť vriacou vodou skôr ako ju začneme prípravovať. Nádoby by mali byť vyvarené alebo obarené vriacou vodou.

NA VŠECHNO JE ZPŮSOB

Dřevěné stolní doplňky, jako různé misky nebo příbory s dřevěnými střenkami, myjte pod tekoucí vodou samotně a hned je dobře osušte. Kdybyste je poноřili do vody s ostatním nádobím, nasáklý by mastnotou a brzy by ztratily svůj původní vzhled.

S teflonovým nádobím musíte správně zacházet, aby se brzy nezničilo. Před prvním použitím je omyjte, osušte a do teflonového povlaku veteřte trochu stolního oleje. Při přípravě pokrmů v teflonových nádobách použijte výhradně dřevěné náčiní.

Tieto dvoje šaty môžete veľmi dobré využiť na spoločenské udalosti. Zlava šaty z vzorkovanej látky so širšími rukávmi a viazačkou s tej istej látky v pase. Sprava veľmi elegantné šaty s vzorkovanej látky kombinovanej s bielou. Všimnite si, že oba modely majú vypchávky na ramenach, čo je naposledy opäť módne.

Žehličku nejlépe vyčistíte (musí být studená) hadříkem navlhčeným octem. Potom ji pečlivě osušte a vyleštěte flanellem.

Každá nová tkanina, i hedvábí, má lehkou tovární apreturu, ktorá praním mizí. Pokud při praní přidáte do poslední vody na mачání jednu až dvě kostky cukru, vypraná látka bude opět jako nová.

O LÁSCHE

● Láska nezná omyly a necítí krvidy.

● Člověk, který se žení z lásky, je jako žába, která skočí do studny. Má dost vody, ale nemůže se z ní dostat.

● Když umíš nastavovat ruku, dá se žít z ruky do huby docela slušně.

(Z lidových a jiných průpovídek)

ANECDOTY

DOTYK. Proslulý pařížský Louvre, dávny palác francouzských kráľov, je dnes sídlem jednoho z největších muzeí na světě. Jsou tam shromážděna nejznámější díla starověkého umění, sochařství a malířství. Byl stavěn a přestavován sedm století. V galerii v prvním poschodí se pětkrát za rok scházela nemocná chudina, čekající na milostivý dotyk královské ruky. Král kráčel mezi špalíry chudáků a opakoval obřadní formulí: „Nechť tě Bůh uzdraví, král se tě dotýká.“

Opäť sú veľmi módne kostýmčeky, nie len tie klasické, ale aj také ako na našom obrázku. Sprava kostýmek so širokým kabátikom a sukňou nazberanou v pase. Všimnite si originálne zapínanie a šálu z tej istej látky, ako celok. Zľava kostým so širokým kabátikom zapínaným pri krku na jeden gombík, veľkými vreckami a úzkou sukňou.

VŠETKÝM KRAJANKÁM
A KRAJANOM K SVIATKOM VELA ZDRAVIA, RADOSTI A ŽIVOTNEJ POHODY ŽELÁ
UV KSČaS a REDAKCIA

TAKÝ JE ŽIVOT

MATERSTVO JE MÓDNE. Filmové hviezdy voľakedy nemávali často deti, dôležitejšia bola kariéra. Dnes je materstvo v umeleckom svete priam módou. Hviezdy jedna za druhou privádzajú na svet deti, bez ohľadu na to, či majú oficiálnych manželov, alebo nie. Sociológovia vidia v tom tendenciu návratu k dávnej, tradičnej ženskosti, k čistým a vznešeným citom. „Iba v materstve som našla zmysel života“ — povedala prednedávnom Nastassja Kinsky, jedna z tých mladých mamičiek.

Aj krásna Talianka, Ornella Mutinová, prednedávnom porodila druhé dieťa. Malíčka Karolina ju sprevádza v sade, aj vo filmových ateliéroch — lebo Ornella neprestala pracovať. Keď je nemluvňa hladné a začína plakať, prestane sa filmovať, po-

kial mladá mamička nenakojí dieťa. Aj to je módne, podobne, ako „prírodné“ pôrody bez akýchkoľvek prostriedkov proti bole-

sti. Na snímke: Ornella koji dieťa v ateliéri.

TENISKY, ktoré tak obľubuje mladá generácia, sú príčinou rastúceho množstva plochých nôh. Ortopédi, ktorí sa zaoberali športovcami konštatovali, že tenisku dokonca a pevne chodidlo a nepriepustné podošvy zapričinujú mykózy. Vtedy každý krok a každý skok je poznačený bolestou. Záver: tenisku možno nosiť iba počas športovania: na behanie po betóne a asfaltových cestách musí mať mládež normálne topánky...

VIEŠ, ŽE...?

ŽENATÍ ŽIJÚ DLHŠIE. V ZSSR v poslednom desaťročí značne vzrástol počet ľudí v pokročilom veku. Doteraz prevládal názor, že ľudia sa dožívajú dlhého veku prevažne na viedku. Vyškum však ukázal, že v jednej z hlavných štvrtí Jerevanu pripadá na 40 tis. dospelých ľudí až 354 ľudí vo veku od 90 do 100 rokov a 69 osôb vyše storočných.

Podľa mienky hlavného geriatra Ministerstva zdravotníctva Arménskej SSR dlhý vek podporuje aktívny spôsob života — a nie, ako by sa mohlo zdáť, šetrenie sa. Výživa, tvrdí odborník, nehrá rozdohodujúcu úlohu. Niektorí ľudia, ktorí sa dožili nadpriemerne vysokého veku, jedli vždy veľa mäsa, iní mali radšej mliečne výrobky, v jedálnom lístku jedných aj druhých nechýbala však nikdy čerstvá zelenina a ovocie. Dôležité, aj keď nie najvýznamnejšiu úlohu zohráva tiež dedičnosť, ale, čo je najzaujímavejšie, vysokého veku sa dožívajú ľudia, ktorí vedú usporiadany rodinný život. Z výskumov geriatrie — vedy, ktorá sa v poslednom období v ZSSR

intenzívne rozvíja vyplýva — že medzi sto a viac ročnými nie je ani jeden starý mládenec. Teda: kto chce dlho žiť, mal by sa očeniť...

ZO ŠÍREHO SVETA

SIATIE NAMIESTO SADENIA. Stále častejšie sa hovorí o možnosti siatia semien zemiakov namiesto sadenia hľúz. V Spojených štátach sa už ponúka semeňa zemiakov Explorer I. V Číne obsievajú týmto spôsobom už tisíce hektárov. Semená sa sejú v podobe granulátu pomocou sejacích strojov, ktoré slúžia na vykonávanie precizného siatia jednozrnných semien.

STROMKY AKO ZDROJ ENERGIE. Svätsko je prvou európskou krajinou, ktorá začala výskumy s rýchlo rastúcimi stromami, ktoré môžu byť náhradným zdrojom energie. Posadili stromy takých druhov na plode 500 hektárov v 20 rôznych mestach s odlišnými klimatickými podmienkami. Okrem toho sa skúmajú technické a ekonomicke možnosti rastlinnej masy s určením na spracovanie na etylén a oleje.

REKORDNÍ OMELETA. Slavná Guinessova kniha rekordov je pobídkou ke stále novým nápadům. Nedávno kuchaři z francouzskeho mestečka Lusigny usmažili nevidanou omeletu. Objednali u místního remeslníka obrovskou pánev, kterou pověsili nad ohněm na silných řetězech. Na páni usmažili omeletu z 25 tisíc vajec na 300 kg slaniny. Na snímku: pánev, na niž se smažila „rekordní omeleta“.

Nahí v sene

„Prosím vás,“ stená pacient, „odoženite mi tú muchu.“ Hned' je tu ošetrovateľ, odháňa dotieravý hmýz a osušuje spotenu tvár muža, ktorý po krk väzi v sene.

Sme v penzióne Heubad v Velzu, malej dedinke vzdialenej asi sedemnásť kilometrov od Bolzana v južnom Tirolsku. Od júla do septembra sa tu praktikuje zvláštny druh termálnej terapie proti artróze a ischiasu. Liečebná kúra v polosuchom kvasiacom sa sene má už tu dlhú tradíciu. Už na začiatku devätnásťteho storočia rolníci z Dolomitov vedeli, že keď sa nahí vyspia v senej tráve, zobudia sa ráno svieži a bez bolesti.

Prešlo však niekoľko desaťročí, než sa táto ľudová prax stala uznanou termálou terapiou. Je to hlavne zásluha vidieckeho lekára Josefa Clara, ktorý sa spolu s majiteľom miestneho hotela Antonom Kompatscherom rozhodol prestavať malú budovu vedľa penziónu na senové kúpele.

Pacient si ľahne do polosuchej trávy, ktorá sa kosí iba na niekoľkých lúkach v juž-

nom Tirolsku. V sene sa vytvorí teplota až 60 stupňov Celsia, čo spôsobuje, že sa pacient silne spotí. „Okrem toho sa z trávy uvoľňuje kyselina mliečna a čpavok,“ vysvetľuje doktor Giovanni Bergna, „tieto látky blahodarne pôsobia na krvný obeh. Ělinky týchto kúpeľov zväčšujú aj liečivé bylinky, také ako arnika alebo tymián, ktoré sú obsiahnuté v sene. Zmierňujú bolesti a rozširujú cievky.“

Senová kúra trvá dvanásť až dvadsať dní, podľa závažnosti onemocnenia. Prvý štyri dni je nemočný zahrabaný v sene asi pätnásť minút a potom sa čas terapie predĺžuje na pol hodiny. Pacienti majú na sebe asi štyridsaťcentimetrovú vrstvu suchej trávy. Nezakrytá je len hlava, ktorú chráni plátená šatka. Po skončení kúry si nemočný ľahne do posteľe a zabali sa do hrubých prikrývok. Potom nasleduje sprcha a výdatná masáž.

„Táto terapia,“ vysvetľuje doktor Bergna, „je určená pre ľudí, ktorí trpia artrózou, ischiasom, dnu obéznosťou a postreumatickými bolestami. Neodporúča sa ale pacientom so srdečovými chorobami, zápalom aorty a s arteriosklerózou.“

Liečba v sene sa doposaľ uskutočňovala len počas kosenia, to znamená od začiatku júla do polovice septembra. „V budúcnosti však chceme sene v mrazenom stave konzervovať a využívať aj v iných mesiacoch,“ hovorí majiteľ kúpeľov Hubert Kompatscher.

Tunajší pacienti sú veľmi spokojní s liečebnou kúrou. Georg Unterhofer z južného Tirolska sa po nej, vo veku 74 rokov, cíti oveľa pružnejší a celú zimu vraj nemá bo-

lesti. Pia Wolfsová z Innsbrucku sa sem chodí liečiť už dvadsať rokov a Giovanni Billitteri sem prišiel až zo Sicilie, aby si vylečil nemocnú chrbiticu.

Senové kúpele si samozrejme nemôžu dopriať ti, ktorí trpia na sennú nádchu. Takí pacienti tu stále kýchajú a namiesto blahoďarných účinkov ich čaká iba trápenie.

(BUNTE, Offenburg)

CZY ŚWINIE ZAPADAJĄ NA GRUŽLICE?

Wbrew utartym poglądom na gružlicę chorują nie tylko ludzie, ale także i wszystkie zwierzęta gospodarskie. Świnie zakażają się przez picie mleka pochodzącego od krów chorych na gružlicę lub przez zjadanie karmy zakażonej wydalinami ludzi lub zwierząt chorych. Za życia zwierzęcia objawy nie są wyraźne.

Za życia zwierzęcia, stwierdzić gružlicę można poprzez stosowanie zastrzyków z tuberkuliną w skórę ucha. Sposób ten jest szeroko stosowany przy rozpoznawaniu gružlicy u bydła. Gdy proces gružlicy zaostrasza się, obserwuje się następujące objawy: kaszel, ciągłe chudnięcie, matowy brudno-żółty wygląd sierści i skóry, duszność i zmienny apetyt. Aby zabezpieczyć świnie należy stosować następujące przed zakażeniem się gružlicą, środki:

- 1) trzymać świnie w widnych, czystych, suchych, dobrze wietrzonych chlewach z urządzonymi wybiegami,

- 2) nie pozwalać na chodzenie świń po podwórzu i gromadzenie odpadków w oborach, kurnikach i śmietnikach,
- 3) mleko oraz wszystkie produkty mleczarskie przed skarpieniem poddawać gotowaniu,
- 4) nie urządzać kurników w chlewie, oraz trzymać świnie jak najdalej od bydła.

CZY ZOLZY U KONI SĄ NAPRAWDĘ TAK NIEBEZPIECZNĄ CHOROBĄ?

Zolzy są jedną z najczęstszych zaraźliwych chorób koni. Najczęściej zakażają na nią i najczęściej chorują zrebięta i młode konie przeważnie na wiosnę i na jesień. Konie starsze chorują łagodniej. Choroba przenosi się przez zetknięcie z chorym zwierzęciem, to najczęściej są tzw. nosicie, konie pozornie zdrowe jednak mające w sobie zarazki.

Wpływ ma tu także niewłaściwe żywienie i brak świeżego powietrza w okresie chłodów. Po tygodniu od dostania się zarazków do organizmu, koń traci apetyt, a z nosa zaczyna spływać najpierw jasna, później gęsta, żółtawa wydzielina ropna. Temperatura ciała waha się koło 40–41°C. Pod żuchwami widoczne są powiększające się z każdym dniem guzy (węzły chłonne). Omacując je stwierdzamy, że są one gorące, twardie i bolesne. Po

kilku dniach choroby węzły te wypełniają się ropą, która następnie przebiją się przez skórę i wydostaje na zewnątrz. Czasem zajęte są i węzły zagardlowe co może doprowadzić do uduszenia konia. W miarę leczenia maleje wypływ ropy z węzłów i nosa, temperatura spada i wraca apetyt. Po dwóch tygodniach choroba najczęściej kończy się wyzdrowieniem. Czasem konie chorują dłużej i ciężej, zwykle bywa tak u koni źle żywionych. W nieodpowiednich warunkach utrzymania i żywienia, jak również w razie używania koni chorych do pracy, wytwarzają się ropnie również w innych narządach, np. w płucach. Z zolzów może się również wywiązać bardzo ciężka choroba — wybroczna, prowadząca do śmierci. Chórego konia należy odzielić, przeznaczając dla niego pomieszczenie suche i dobrze przewietrzne. Dotychczasowe pomieszczenie uprząta się i dokładnie dezynfekuje soda żrącą. Karmić trzeba świeżą zielonką, lub słodkim sianem. Paszę umieszcza się na podłodze, co ułatwia spływanie ropy z nosa. Przy trudnościach w polukaniu podaje się papkę z otrąb pszennych, nie wolno w takich wypadkach wlewać nie z butelek, gdyż powoduje to wlawanie płynu do płuc i ich zapalenie. Konie poi się tylko ciepłą wodą. Przy pierwszych objawach należy niezwłocznie wezwać lekarza. A więc — odpowiadając na pytanie — jest to chyba niebezpieczna choroba.

JAK RATOWAĆ WZDĘTĄ OWCE?

Wzdęcia wywołane są wytwarzaniem się nadmiernej ilości gazów w żwaczu. Mogą one wystąpić jednocześnie u większej ilości zwierząt. Przyczyną zwykłej jest skarmianie zbyt dużych ilości młodej konicy, lucerny lub mniej paszy zielonej, zwłaszcza jeżeli jest ona zmoczona rosą albo deszczem lub też przywiędnięta. Także skarmianie przegniętej zmarzniętej paszy oraz zatrucie różnymi roślinami powoduje powstanie wzdęcia. Napojenie zwierząt zaraz po nakarmieniu przyśpiesza tę chorobę.

Przy szybkim wytwarzaniu się gazów, owce padają po kilku godzinach. Przy nieznacznych wzdęciu, po 12–14 godzinach następuje samowyleczenie. Pierwsze objawy, to niechęć do jadzenia, ustaje przeżuwanie a doły głodowe wypełniają się — przed wzrostem z lewej strony: skóra w tym miejscu jest silnie napięta. Zwierzęta są bardzo niespokojne i oddychają z trudnością. Do ratowania zwierzęcia trzeba przystąpić natychmiast, gdyż może ono paść w skutek pęknięcia żwacza lub uduszenia. W tym celu wzdętą owcę ustawiamy przodem wyżej, lewy bok masujemy polewając zimną wodą. Do wewnętrz podajemy co 15 minut łyżkę stołową wody z amoniakiem (na 1 szklankę wody daje się łyżeczkę od herbaty amoniaku). Przy braku amoniaku podaje się wo-

ZUZKA VARÍ

NA SVIATOČNÝ STÔL

SALÁT Z KRÚTIHO MASA S MAJONÉZOU

Rozpočet: 500 g pečeného masa z krúty (indyczka), 2 křehká jablka, 5 lžíc sterilovaného hrášku, menší celer, 50 g mandlí nebo ořechů, citrónová šíava, 100 g majonézy, půl citrónu na ozdobu, lžička hořčice, sůl.

Krúti maso zbavené kůže a nakrájené na nudličky vložíme do salátové mísy, přidáme okapaný sterilovaný hrášek, nakrájený vařený celer, oloupaná, na nudličky nakrájená jablka, spaněná oloupaná, pokrájená mandle nebo ořechy. Vše mírně osolíme a promícháme s majonézou, ochucenou citrónovou šíavou a lžičkou hořčice. Upravíme na misu a ozdobíme na jemné plátky pokrájeným citrónem. Krúti salát podáváme po vychlazení jako slavnostní předkrm.

KAPR NA PAPRICE

Rozpočet: 1,5 kg kapra, sůl, 10 dkg másla, 5 dkg cibule, 1/2 kávové lžičky papriky, 2 rajská jablička nebo 1 lžice rajské pasty, 1/4 l polévky, 1/4 l kyselé smetany, 3 dkg mouky.

Očistěného, vypraného kapra nakrájíme na porce a osolíme. V kastrole rozpálíme máslo, přidáme drobně nakrájenou papriku, přidáme rajské jabličko nebo pastu a chvíli dusíme. Pak přilijeme polévku z kosti nebo jen

vařící vodu, přidáme připraveného kapra a vše povaříme 15 minut. Povařenou rybu vydáme, šťávu, ve které se vařila, nalijsme do kyselé smetany s umíchanou moukou a dobře povaříme. Omáčku procedíme na rybu a ještě v omáčce 5 minut povaříme. Hotovou rybu upravíme na misu. Podáváme s vařenými brambory.

ORÍSKOVÉ HVĚZDIČKY

Rozpočet: 25 dkg mouky, 10 dkg oříšků, 9 dkg cukru, citrónová kůra, vanilkový cukr, 12 dkg másla, 2 žloutky, 1 arch papíru, 10 dkg rybízové zavařeniny. Poleva: 25 dkg cukru, z 1/4 citrónu šíava, podle potřeby horké vody.

Na vár si připravíme mouku, neloupané strouhané oříšky, moučkový cukr, citrónovou kůru a vanilkový cukr. Do toho nožem rozsekáme máslo, přidáme žloutky a dobře propracujeme. Těsto vyláme na 1/4 cm silně, vykrájíme hvězdičky, složíme je na papírem vyložený plech a v mírné troubě je velmi zvolna upečeme do bledě růžová. Studené hvězdičky spojíme po dvou zavařenou a polijeme citrónovou polevou. Cukrovinky můžeme pověsit i na vánoční stromeček.

KAPUSTNICA

Rozpočet: 500 g kyslej kapusty, 10 g sušených húb, 100 g sušených sliviek, 2,5 dl kyslej smetany, 30 g hladkej múky, voda, sól.

Kyslu kapustu „pokrájame, zalejeme vodou, přidáme umyte

hubu a dáme variť. Neskôr vložíme umyte slivky. Keď je všetko mäkké, zahustíme smotanou, v ktorej sme rozmiestili múku a povaříme. Do kaputnice môžeme dať variť pokrájanú klobásku alebo udené mäso.

PEČENÝ MORIAK S PLNKOU

Rozpočet: 1 stredne veľký moriak, 50 g údené slaniny, 50 g masla, sól.

Plinka: 300 g žemli, 50 g slaniny, 50 g masla, 2 vajcia, sól, mleté čierne korenie, muškátový orech, 3 dl mlieka, zelená petržlenová vňat.

Slaninu pokrájame na drobné kocky, roztopíme a přidáme maslo. Keď sa tak rozkvarí, vlejeme ho do mléka, do kterého rozbitíme celé vajcia, přidáme sól, jemne posekanou zelenou petržlenovou vňat, mleté čierne korenie a muškátový orech. Potom všetko vlejeme do hlboké misky, v ktorej máme na kocky pokrájané žemle. Pripravenú plinku necháme pol hodiny stále, len občas ju obrátime. Ak sa mléko nevpilo, přidáme trochu strúhanky; ak je plinka suchá, rozpadáva sa, nedrží spolu, přidáme trochu mléka.

Očisteného moriaka naplníme a zašijeme. Na prsiach a stehnách ho popretáhujeme údenou slaninou, osolíme, potrieme maslem, dáme na pekáč, podlejeme vodou a pečieme v rúre. Počas pečenia ho polievame vlastnou štvavou a dolievame horúci vývar alebo vodu. Keďže moriak má sedem druhov mäs, na každý tanier dáme z každého druhu mäsa a k nemu kúsok plnky.

Podávame s dusenou ryžou a kompotom alebo so zemiakovou kašou.

CITRONOVÉ HVĚZDIČKY

Rozpočet: 100 g práškového cukru, 200 g margarinu, 300 g hladkej múky, 1 vajce, citrónová kôra.

Do preosiatej múky přidáme margarin, práškový cukor, posmrúhanú citrónovú kôru — ak ju nemáme — môžeme pridať iba citrónovú vôňu, a zarobíme cesto, ktoré na pomáčenej doske vyvalíme na hrubku 1 cm. Formičkou povykrájame hvězdičky, ktoré na suchom plechu v strede teplej rúre upečieme. Hvězdičky môžeme poliať citrónovou polevou a ozdobit kúskami ovocného želé.

VIANOČNÝ VENIEC

Rozpočet: 5 vajec, 180 g práškového cukru, 120 g zemiakovéj múčky, pol balíčka prášku do pečiva, citrónová štava.

Plinka: 2 žltky, 1 bílek, 130 g masla, 180 g práškového cukru, 80 g čokolády.

V šlaháči alebo rukou dobre vyplňáme žltky, práškový cukor, citrónovú štavu a ak máme posmrúhanú citrónovú kôru. Stredivo pridávame zemiakovú múčku s práškom do pečiva a tuhý sneh ušľahaný z bielkov. Cesto dáme do vymástenej a múku vysypanej tortovej formy a v vyhriatej rúre upečieme. Vyhladnuté vyklopíme a na druhý deň ostrým, najlepiej pilkovaným nožom prekrojíme na tri

dę mydlaną. Dobrze jest włożyć w poprzek pyska powrósto ze słomy, co ułatwia odbijanie się gązów. Jeżeli zabiegi te nie pomagają, wówczas trzeba przebić zwacz trójgranicem. Do zabiegu tego zwierzę ustawią się prawym bokiem do ściany i krótko uwijają, aby ograniczyć mu ruchy. Właściwym miejscem przebicia jest środek lewego dolu głodowego. Trójgranicie należy przed zabiegiem odkazić spirytusem a skórę w miejscu przebicia wystrzyc i również odkazić. Trójgranicie przykłada się w środku dolu głodowego, w miejscu najbardziej uwypuklonym i skośnie do przodu i w dół silnym pchnięciem przebijamy skórę, wyciągamy powoli sztylet a rurkę zostawiamy w ranie. Szybkość uchodzenia gazów regulujemy częściowo zatykając palcem otwór. Zbyt szybkie upuszczanie gazów może spowodować utratę przytomności zwierzęcia. Rurkę zatkana korkiem pozostawiamy w ranie na kilka godzin, nie uwalniając przy tym zwierzęcia. Wyciąga się ją dopiero, kiedy minie niebezpieczeństwo powtórnego wzdecia. Po wyjęciu rurki ranę jodynie się aż do wygojenia. Rana nie zabrudzona goi się stosunkowo szybko. Po zabiegu zwierzę głodzi się przez 24 godziny, a w następnych dniach karmi się je małymi dawkami lekko strawną paszą. W zapobieganiu należy wziąć pod uwagę przyczyny wywołujące tego typu schorzenie.

HENRYK MĄCZKA

platy. Potom každý plát pokvapíme rumom alebo punčom, naplníme, položíme na seba a polejeme čokoládovou polevou. Hotový veniec ozdobíme stuhou a vetyvičkou smrečiny.
Plinka: Žltky vymiešame s maslom, práškovým cukrom a zmäknutou čokoládou alebo kašom. Nakoniec zláhka zamiešame tuhý sneh ušľahaný z bielkov, do ktorého dáme 1 až 2 lyžice práškového cukru.

MEDOVNÍČKY

Rozpočet: 300 g hladkej múky, 150 g práškového cukru, 2 lyžice medu, 2 vajcia, pol balíčka prášku do pečiva, 1 lyžica rumu, mlieko, citrónova šťava, 5 klinčekov, pol lyžičky škorice.

Do misy preosejeme múku s práškom do pečiva, pridáme práškový cukor, posúrhanú citrónovú kôru, mletú škoricu, preosiaté tlčené klinčeky, med, vajcia, rum a všecko spolu zmiesime. Cesto necháme 2 až 3 hodiny odpočívať, potom ho rozvalíkame na hrubku 1 cm a formičkou povykrájame rôzne tvaru. Potrieme vajcom a na vymastenom a mukou vysypanom plechu upečieme. Upečené medovníčky môžeme ozdobiť cukrovou polevou a kandizovaným ovocím alebo orechami. Môžeme nimi ozdobiť aj vianočný stromček.

ODPOVED:

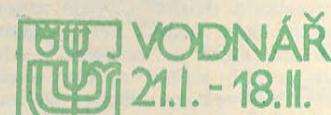
SPORTOVEC — A-3, B-4, C-1, D-2.

HVĚZDY O NÁS

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Měsíc bude důležitý pro ty Kozorožce, kteří mají vlastní byt nebo domek. Mnoho se v něm změní, přibudou noví lidé, budou nutné dost nákladné investice. Trochu potíží budou mit Kozorožci ve stých s okolím, které nevidí jejich ukryté přednosti. Chějí-li tuto zaujatost překonat, musí být srdečnější a chápavější.

VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Bude to doba usilovné práce, která skončí úspěchem, i když za cenu velkého úsilí a nervů. Koncem měsíce ti delší cesta umožní odpočinek a regeneraci tělesných i duševních sil.

RYBY
19.II.-20.III.

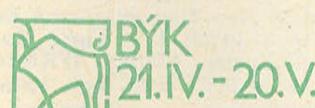
Nejdůležitější bude domov a rodina, problémy tvých nejbližších. Může dojít k malé domácí revoluci. Všechno si dobré rozmysli, než učiníš definitivní rozhodnutí. Dbej o zdraví — neuštálé napětí a nejistota mohou vést k únavě a zlhostejnění.

BERAN
21.III.-20.IV.

Osobní život bude plný velkých bouří a malých nedorozumění. Vyslechni i druhou stranu, možná že má také trochu pravdu? V práci se snaž zažehnat konflikt s šéfem, dokud můžeš situaci zvládnout. Koncem měsíce by ti jistě udělala dobré krátká dovolená.

Z NAŠEJ PORA-DY V NOVEJ BE-LEJ. Varila nám tam sice nie „Zuzka“ zo Života, ale skúse-né novobelšké gaz-diné. A tak nie div, že sa obed vydaril. Akoby aj nie, keď ho pripravovala ozajstná majsterka kuchárskeho remesla kr. Helena Zapalová (sprava), ktorej obe-tavo pomáhala akti-vistka MS, kr. Má-ria Majerčáková. Chutilo všetkým ú-častníkom porady, ktorí otvorené chvá-lili kuchársky kumšt novobelškých kraja-niek. Foto: J.S.

BÝK
21.IV.-20.V.

V práci se před tebou objeví široké možnosti, ale závistní spolupracovníci tě budou chít očernit. Vyhraješ, vyřešíš-li situaci klidně jako partii šachů. V osobním životě může dojít k rozhodujícímu střetu mezi tebou a tvým sokem, ale všechny trumfy máš v rukou.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Čeká tě změna prostředí. Nebudete to snadné, můžete se spolehat jen na sebe, tvoji nejbližtí nebudu schopni pomoci. Osud ti však přeje — objeví se nové problémy, které tě plně zaujmou a v nichž budeš moci ukázat všechny své dobré stránky.

RAK
22.VI.-22.VII.

Úspěch v povolání přinese možnost změny práce a značného zlepšení finanční situace. Nové zajímavé známosti budou přiležitostí k tomu, abys ukázal své společenské a intelektuální přednosti. Některé z těch známostí se mohou změnit v hluboké, opravdové přátelství.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Měsíc plný práce, důležitých setkání a rodinných záležitostí. Musíš oddělit to nejdůležitější od ostatních věcí, jinak se bezvýhodně zapleteš do vlastních i cizích problémů. V návalu práce

nezapomínaj na rodinu, v níž máš nejpevnější a nejspolohlivější oporu.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Nemáš rád, rozhodují-li o tvém životě jiní lidé nebo okolnosti, ale tentokrát se s tím buď muset smířit. Může to být věc zdánlivě malicherná, ale to bě na ni velmi záleží. Promarníš-li příležitost, využije ji někdo jiný.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Bude to měsíc životní stabilita. Všechno, co dosud bylo nejisté, vyřeší se ke tvé plné spokojenosti. Týká se to předešlých rodin a osobního života. Po bouřlivém období se vyjasní rovněž tvoje situace v zaměstnání. Tvoje nervy si konečně budou moci odpočinout.

ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Realizace tvých ctižádostivých plánů si vyžádá, abys se získal pohodlí a čelil nejednomu nebezpečí, ale sám víš, že to dokážeš. Nevracej se ke starým problémům, podej ruku na smířenou. Sám nejlépe víš, jak to všechno začalo.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Konečně si všimneš někoho, kdo už dálko krouží kolem tebe a nemá odvahu se přiblížit. Jednej opatrne a taktně, je to osoba nesmělá a citlivá. Získáš-li si její důvěru, vaše známost se může změnit v trvalý citový sva-zek.

BJÖRN BORG, švédská tenisová hviezda, se rozešel se svou ženou Marianou kvôli sotva sedmáctileté Jannicke Björlingové. Tato senzáčni zpráva oběhla tisk celého sveta. Zpočiatku sa soudilo, že je to len klípeč, ale na koniec zprávu oficiálne potvrdil menáč tenisového milionára. Mladičká Jannicke také není chudá, i její tatinek má milióny. Kromě toho je o 18 let mladší než opuštěná Mariana, a je také Švédskou jako Borg.

Manželství Björna Borga s rumuskou tenistkou bylo pred 4 rokmi senzáciou. Svatba bola nesmírně slavnostná a zdalo sa, že Borg je do své původné, ačkoliv značně starší ženy velmi zamilovaný. Tenisová dvojice však neměla děti, a to, jak tvrdí přátelé, bylo jednou z příčin, že Borg ženu opustil.

Rozvodové řízení ještě neskončilo, ale Borg už odjel s novou snoubenkou na Havaje a Mariana zůstala sama v luxusním bytě v Monaku, kam se Borg přestěhoval ze Švédské kvůli daní. Mariana žádá za souhlas s rozvodem 8 milionů dolarů jako odškodnění za to, že pro Borga se vzdala tenisové kariéry. Na nímcích: Borg s Marianou a jeho nová snoubenka.

OPAT TARZAN. Pred rokmi, v r. 1914, populárny americký spisovateľ Edgar Rice Burroughs napísal prvý zo svojich troch románov o Tarzanovi, chlapcoví, ktorého vychovali opice v džungli. Kniha si získala nielen čitateľskú obľubu, ale urobila obrovskú kariéru vo filme. Príbeh Tarzana bol niekoľkokrát vyrovnávaný na plátnie. Najväčšiu po-

pularitu dosiahla verzia spred 40 rokov so známym rekordérom v plávani Johnnym Weissmüllerom v hlavnej úlohe. Mali sme možnosť vidieť už aj televízneho Tarzana a pred niekoľkými rokmi vo filme Ape Man cukríkovú Bo Derekovú zvádzal v úlohe Tarzan kulturista Miles O'Keefe. Táto posledná verzia bola zúfalo nevydarená...

Preto sa správa o opäťovnom nakrúcaní Tarzana, ktorého sa podujal režisér Hugh Hudson, nestretla s priaznivým ohlasom. Ved' čo sa ešte dá vydolať z tejto tolkokrát premletej témy? — zneli obavy.

Avšak Tarzan-84 pripravil všetkým veľké prekvapenie. Nová verzia filmu je návratom k Burroughsovej knihe, k takmer zabudnutému príbehu človeka, ktorého vychovala džungla. Hlavným hrdinom Burroughsoveho románu bol gróf Greystoke, anglický šľachtic, ktorý ako dieťa prežije stroškanie lode. Chlapca vyhodia vlny na africký breh, kde ho prituli a vychováva opice rodina. Po rokoch života v džungli sa gróf vracia do rodičovského zámku, nedokáže si už však nájsť miesto v civilizovanom svete, po ktorom v džungli tak túžil. Dlhú sa nevie vysporiadať so svojou životnou dráhou, nakoniec sa odhadol žiť vo svete, v ktorom sa cíti doma — v džungli. Pre milujúcu ho pôvabnú lady Jane znamená Tarzanovo rozhodnutie koniec snov o štastí vo dvojici.

Film sa volá Greystoke a v hlavnej úlohe vystúpil mladý debutujúci francúzsky herec Christopher Lambert — v ničom nepodobný doterajším Tarzanom-sportovecom. Na snímke: Christopher Lambert ako Tarzan a Andie Mac-Dowell v úlohe Jane.

CATHERINE DENEUVOVÁ byla proti tomu; chtela, aby jej syn, 22letý syn Christian Vadim vystudoval právo a byl advokátem. Táta, režisér Roger Vadim, však dal synovi úlohu vo filmu *Permission de minuit*. Debut bol tak úspešný, že matka prohrála; Christian opustil studia a natáči v Itálii ďalší film, tentokrát hlavnú úlohu v romantickom príbehu lásky studentskej dvojice. Jeho partnerkou je stejně mladiká Federica Moroová, známa ako Miss Italia 1983. Na snímku: Christian Vadim a Federica Moroová vo filme *College*.

50 ROKOV BB. „28. septembra 1934 o 10. hod večer v Paríži, na námestí Viollet 30, prišlo na svet dievčatko. Nad jeho kolískou sa naklonili tri veštice. „Budeš krásna a rúbezna“ — povedala jedna. „Budeš talentovaná a slávna“ — povedala druhá. „Tvoje srdce ostatne vždy čisté, verné tým, ktorí sú slabí a nevinní.“ Ale zrazu zadul vietor a cez okno vletela zlá veštica. „Budeš sa báť budúcnosti, budeš vedieť žiť iba dneškom“ — zasyčala.

Tak napísal Roger Vadim, francúzsky režisér, objaviteľ a prvý manžel Brigitte Bardotovej pri priležitosti 50. narodenien ženy, ktorá v 50. a 60. rokoch bola asi najpopulárnejšou filmovou hviezdou, ktorú považovali za „symbol sexu“, ktorú sa snažili napodobňovať milióny dievčat na svete, ktorá nakoniec bola „nejlepším exportným tovarom Francúzska“. BB natočila svoj posledný film pred 11 rokmi a dobrovolne zanechala herectvo. Avšak nikdy na ňu nezabudli, nadalej vzbudzuje všeobecný záujem.

„Venovali ste sa zvieratám preto, že vás sklamali ľudia?“ — opýtal sa BB novinár švajčiarskeho týždenníka Schweizer Illustrierte. „Ano“ — odpovedala. „Keď som natáčala filmy, ohovárali ma, cítila som sa ako uvázená v klietke. Zvieratá boli azylom. Ony ma skutočne milovali. Zvieria je od prírody dobré, nepomstí sa. Prežila som v živote mnohé sklamania. S ľuďmi. Pes nám robí bolest iba vtedy, keď umiera...“

Brigitte žije teraz sama, vídať ju málo ľudí. Oblieka sa veľmi skromne, najčastejšie nosí džínsy a bavlnené košielky. Na snímku: BB keď bola najslávnejšia a BB — päťdesiatročná.

Senzácia bola o to väčšia, že vodičom, ktorý predvedol tento šialený kúsok, neboli nikto iný ako miláčik Francúzov Jean Paul Belmondo. Išlo, samozrejme, o scénu k jeho novému filmu *Joyeuses paques* (Veselá Veľká noc). Ako je známe, 51-ročný a teda už nie najmladší herec nedovoľuje, aby ho v riskantných scénach zastupovali kaskadéri. Avšak sú už príznaky, ktoré naznačujú, že vynikajúci herec nebude v budúcnosti tak riskovať. Počas nakrúcania Veselej Veľkej noci Belmondo povedal, že v jeho ďalších filmoch nebudú už takéto divoké scény, že plánuje pokojné komédie v štýle Louisa de Funésa.

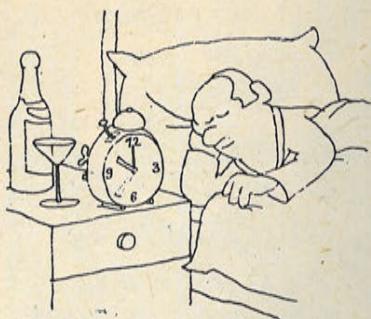

Belmondo tiež prehlásil, že film ho prestáva zaujímať a chcel by hrať v divadle. Príťahuju ho komediálne úlohy, ale v klasických divadelných hrách, obzvlášť Moliérovych. Jeho túžbu je tiež vystupovať vo svetoznámych divadielach, ako Comédie Française alebo aspoň Odeon. Plány sú zaujímavé. Co bude ďalej, ukáže budúcnosť. Na snímke: Belmondo za volantom.

TEN ELEGANTNÍ PROŠEDIVÝ PÁN se jmenuje Ivor Spencer, a je režitelem ... Akademie komorníků, kterou sám založil v Londýně. Anglie sice prozívá těžké chvíle, ale popátku po vyškolených sloužících je stále velká. Nejen královská rodina, ale i četné aristokratické domy potrebují komorníky, jak si to žádá tradice. A bohatí Američané jsou ochotni platit komorníkům vyškoleným v Anglii závratné částky. Pan Ivor Spencer si nemůže stěžovat na nedostatek žáků, ačkoliv jeho škola není levná — žáci plati přes 2 tisíce dolarů. Učební program je bohatý — od zatápení v krku přes otevírání šampanského až do podávání snídaně od lůžka. Komorník musí být kromě toho vzorem dobrého chování, diskrétnosti, elegance, musí být dokonale oblečený a dbát o zevnějšek. Uchazeče neodstraňuje ani to, že práce v tomto povolání trvá 16 hodin denně... Na snímku: „Profesor“ Spencer má sám dlouhou praxi jako komorník.

KONIEC RIZIKU? Obyvateľia Saint Paul-de-Vence zhromaždení na námestí prestali na chvíľu dýchať: modrý Fiat Uno sa s prišerným revom motora vznesol hore, pristál na streche policajného auta, zošmykol sa z neho na zem a uháňal ďalej.

Vraví manžel manželke:
— Nepáči sa mi, že každým rokom si uberas viac a viac rokov. Ešte z toho budem mať neprijemnosti.

— Aké, prosím fa pekne?
— Budú ma súdiť, že som sa oženil s neplnoletou.

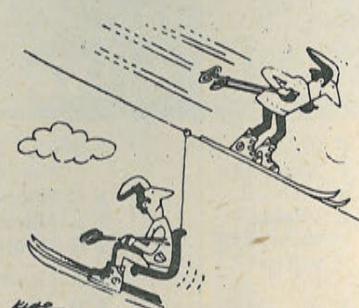
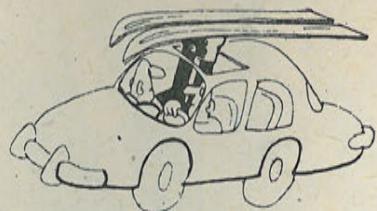
Zhovarajú sa dve deti:
— Naše problémy sa vlastne začínajú už pred narodením.

— Ako to myslis?
— Posud: prvé tri mesiace tŕpneš, či sa vôbec narodiš. Ďalšie tri, či sa otec s mamou ožení a posledné tri, či ta bude chcieť babka opatruvať...

Moja žena je jachta a som preto veľmi spokojný, — chváli sa muž. — Kým povie, že nikan nepôjdem, už pijem tretie pivo.

— V tejto novej blúzke vyzierám najmenej o desať rokov mladšia.

— A kolko máš vlastne rokov?
— Tridsaďva.
— V blúzke, alebo bez nej?

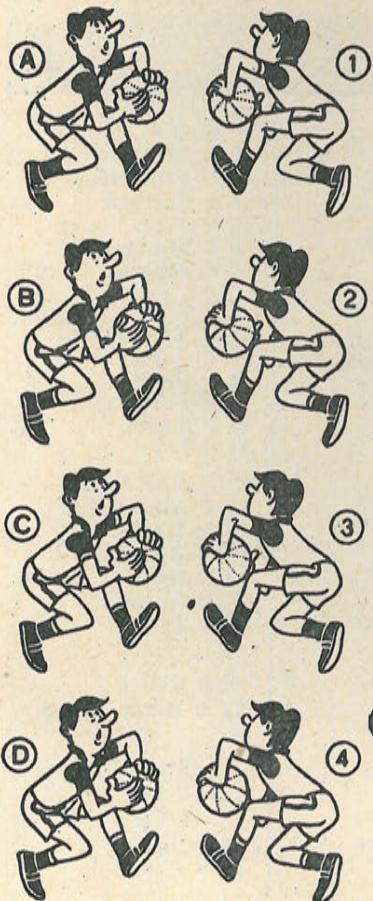

JEZ — Šlechrad

— Vďaka lyžiarom máme celú zimu čim kúriť

— Ste úplne v poriadku, pulz máte silný ako tikot hodiniek!
— Ale, pán doktor, veď ma za ne držite!

DOKÁŽEŠ TO?

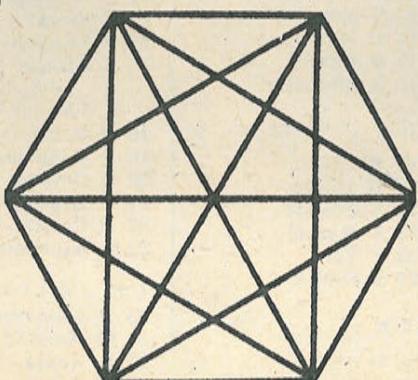
SPORTOVEC

Ctyři závodníci jsou nakresleni ve dvou podobách — zpředu a ze zadu. Jednotlivé dvojice si však neodpovídají. Najdete správné sestavy.

POČÍTAJTE

Otázka zní veľmi jednoducho: kolko trojuholníkov sa nachádza v šesťuholníku? Len to skúste spočítať. Najdete ich viac ako 65?

Odpoveď na str. 29.

MENO VEŠTÍ

ELEONÓRA — je to meno opäť módne. Zeny, ktoré majú toto meno sú najčastejšie tmavé blondiny, tmavovlásky alebo brunety. Mávajú tmavomodré, šedé, hnedé alebo čierne oči, jemnú tvár, na ktorej sa stále črtá pohoda. Eleonóra je najčastejšie vecná a praktická, snáď s výnimkou lásky, lebo v tejto oblasti je romantická. Od mladosti je stále do niekoľko zamilovaná a máva veľké úspechy. Má rada zábavy, hudbu a... módu, pekné šaty. Stará sa o svoj zovňašok, je večne mladá, príťažlivá a do neskorého veku má úspech u mužov. Vydaava sa za dobrého človeka, máva 1–2 deti. Pevne drží domácnosť v hrsti a odvážne sa borí s tažkosťami. Životné ambicie máva ani nie tak skromné, ako rozumné a reálne. Nechce ľahký zisk a povýšenie — na všetko súlidne pracuje. Ludia ju majú radi.

TADMIR

SNÁŘ

vám o:

Medaili — priblíživé nabídky.

Vrahovi — vyhneš se nebezpečí.

Děravém mostu — ztráta, nebezpečí.

Nebi jasnému — štěstí; zamračeném — starosti.

Ohni hořícím — radost nebo ztráta; hasnoucím — krádež, chudoba.

Ubrusu bílém — úspěch; špinavém — starosti.

Lékárne — pozor na zdraví.

Sněhulákoví — peněžní ztráta.

Prádle — hádky a sváry.

Růži — sláva a radost.

Troskách — pozdní stáří.

Svíčce — neštěstí.

Sarančích — mnoho nepřátel.

Vepřové pečení — špatná chuť k jídlu, nemoc.

Kuchyni — starost v domácnosti.

Vápnou — nečistý zisk.

Hračkách — rodinné starosti.

Zemětřesení — změny v životě.

Závěti — dlouhý život.

Štěněti — klepy.

Plamenech — pozor na krádež.

Kvetoucím bezu — pro nemocného uzdravení.

Sudech plných — dobrý obchod; prázdných — přijdou zlé časy.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TKCIS: 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny) Ján Spernoga (sekretarz redakcji), Dominik Surma, Anna Krzysztofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny) Eva Rudnicka, Alžbeta Stojowska (tłumacze). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galičiak, Jozef Grigáč, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Mišinec, Lýdia Mšálová, František Paciga, Severin Valsmanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 759.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 16.XI.1984, podpisano do druku 15.I.1985.

Kalendář Života 1985

Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen
<p>1 Ú NOVÝ ROK 2 S Blahorád 3 Č Radimila 4 P Blahoslava 5 S Edvard</p> <p>6 N TŘI KRÁLOVÉ 7 P Vilma 8 Ú Čestmír 9 S Vladan 10 Č Břetislav 11 P Bohdan 12 S Pravoslav</p> <p>13 N VERONIKA 14 P Radovan 15 Ú Blahomil 16 S Vladimír 17 Č Drahoslav 18 P Vladislav 19 S Doubravka</p> <p>20 N CTISLAV 21 P Běla (Den babiček) 22 Ú Slavomír 23 S Zdeněk 24 Č Milena 25 P Miloš 26 S Pavlína</p> <p>27 N PŘIBYSLAV 28 P Karel 29 Ú Zdislav 30 S Marta 31 Č Spytihněv</p>	<p>1 P Hynek 2 S Hromnice</p> <p>3 N BLAŽEJ 4 P Jarmila 5 Ú Adéla 6 S Dorota 7 Č Richard 8 P Petr 9 S Apolena</p> <p>10 N MOJMÍR 11 P Božena 12 Ú Slavěna 13 S Kateřina 14 Č Valentýn 15 P Jiřina 16 S Řehoř</p> <p>17 N LUKÁŠ 18 P Simeon 19 Ú Miloslav 20 S Popelec 21 Č Lenka 22 P Petr 23 S Svatopluk</p> <p>24 N MATEJ 25 P Viktor 26 Ú Božetěch 27 S Alexandr 28 Č Lumír</p>	<p>1 P Albín 2 S Anežka</p> <p>3 N LUCIE 4 P Kamil 5 Ú Kazimír 6 S Bedřich 7 Č Tomáš 8 P Mezinárodní den žen 9 S František</p> <p>10 N VIKTORIE 11 P Anděla 12 Ú Řehoř 13 S Růžena 14 Č Matylda 15 P Ida 16 S Ámos</p> <p>17 N VLASTIMIL 18 P Eduard 19 Ú Josef 20 S Světlá 21 Č Radek 22 P Leona 23 S Felix</p> <p>24 N GABRIEL 25 P Marie 26 Ú Emanuel 27 S Alena 28 Č Soňa 29 P Taťána 30 S Arhošt</p> <p>31 N KVÍDO</p>	<p>1 P Teodor 2 Ú Vladislav 3 S Richard 4 Č Václav 5 P Miroslava 6 S Vilém</p> <p>7 N NEDELE VELIKONOČNÍ 8 P PONDĚLÍ VELIKONOČNÍ</p> <p>9 Ú Dušan 10 S Radomil 11 Č Filip 12 P Julius 13 S Aleš</p> <p>14 N VINCENC</p> <p>15 P Anastázie 16 Ú Irena 17 S Rudolf 18 Č Valérie 19 P Rostislav 20 S Anežka</p> <p>21 N ALEXANDRA</p> <p>22 P Lukáš 23 Ú Vojtěch 24 S Jiří 25 Č Marek 26 P Oto 27 S Jaroslav</p> <p>28 N FRANTIŠEK 29 P Robert 30 Ú Blahoslav</p>	<p>1 S SVÁTEK PRÁCE 2 Č Zikmund 3 P Marie 4 S Monika 6 S Vilém</p> <p>5 N IRENA 6 P Jan 7 Ú Ludmila 8 S Stanislav 9 Č Den vítězství, st. sv. ČSSR</p> <p>10 P Blažena 11 S Svatava</p> <p>12 N PANKRÁC 13 P Servác 14 Ú Bonifáč 15 S Zofie 16 Č Přemysl 17 P Vratislava 18 S Nataša</p> <p>19 N IVO 20 P Bernard 21 Ú Viktor 22 S Helena 23 Č Vladimír 24 P Jana 25 S Dobroslava</p> <p>26 N DEN MATEK 27 P Valdemar 28 Ú Vilém 29 S Magdalena 30 Č Ferdinand (Den dědečka)</p> <p>31 P Kamila</p>	<p>1 S Mezinárodní den dětí</p> <p>2 N MARIANA 3 P Tamara 4 Ú Dalibor 5 S Pavlína 6 Č Boží tělo 7 P Iveta 8 S Medard</p> <p>9 N STANISLAVA 10 P Markéta 11 Ú Flóra 12 S Antonie 13 Č Antonín 14 P Vasil 15 S Vit</p> <p>16 N ZBYNĚK 17 P Adolf 18 Ú Marek 19 S Leoš 20 Č Květuše 21 P Alois 22 S Pavla</p> <p>23 N ZDENKA (Den otce) 24 P Jan 25 Ú Ivan 26 S Adriana 27 Č Ladislav 28 P Lubomír 29 S Petr a Pavel</p> <p>30 N SARKA</p>
Cervenec	Srpna	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
<p>1 P Jaroslava 2 Ú Marie 3 S Radomír 4 Č Prokop 5 P Cyril a Metoděj 6 S Mistr Jan Hus</p> <p>7 N BOHUSLAVA 8 P Nora 9 Ú Drahoslava 10 S Libuše 11 Č Olga 12 P Bořek 13 S Markéta</p> <p>14 N KAROLÍNA 15 P Jindřich 16 Ú Luboš 17 S Bohdan 18 Č Drahomíra 19 P Čeněk 20 S Česlav</p> <p>21 N VÍTEZSLAV 22 P ST. SVÁTEK PLR 23 Ú Libor 24 S Kristýna 25 Č Jakub 26 P Anna 27 S Julie</p> <p>28 N VIKTOR 29 P Marta 30 Ú Bořivoj 31 S Ignác</p>	<p>1 Č Oskar 2 P Gustav 3 S Miluše</p> <p>4 N DOMINIK 5 P Milivoj 6 Ú Oldřiška 7 S Lada 8 Č Soběslav 9 P Roman 10 S Vavřinec</p> <p>11 N ZUZANA 12 P Klára 13 Ú Alena 14 S Silva 15 Č Hana 16 P Jáchym 17 S Záviš</p> <p>18 N HELENA 19 P Ludvík 20 Ú Bernard 21 S Johana 22 Č Bohuslav 23 P Lubomíra 24 S Bartoloměj</p> <p>25 N RADIM 26 P Luděk 27 Ú Otakar 28 S Augustýn 29 Č Výročí SNP, st. sv. SSR</p> <p>30 P Růžena 31 S Pavlína</p>	<p>1 N SAMUEL 2 P Adéla 3 Ú Bronislav 4 S Jindřiška 5 Č Boris 6 P Boleslav 7 S Regina</p> <p>N MARIE 9 P Daniela 10 Ú Irma 11 S Emilián 12 Č Marie 13 P Libor 14 S Radka</p> <p>15 N JOLANA 16 P Ludmila 17 Ú Naděžda 18 S Kryštof 19 Č Zita 20 P Oleg 21 S Matouš</p> <p>22 N MORIC 23 P Berta 24 Ú Jaromír 25 S Zlatuše</p> <p>26 N RADIM 26 P Luděk 27 Ú Otakar 28 S Augustýn 29 Č Výročí SNP, st. sv. SSR</p> <p>30 P MICHAL 31 S Jeroným</p>	<p>1 Ú Igor 2 S Galina 3 Č Bohumil 4 P František 5 S Eliška</p> <p>6 N NATALIE 7 P Sergej 8 Ú Věra 9 S Diviš 10 Č Záboj 11 P Jan Žižka 12 S S Marcel</p> <p>13 N RENATA 14 P Krasoslav 15 Ú Terezie 16 S Havel 17 Č Hedvika 18 P Lukáš 19 S Michaela</p> <p>20 N VENDELÍN 21 P Brigitá 22 Ú Halka 23 S Teodor 24 Č Rafael 25 P Ziva 26 S Dimitrij</p> <p>27 N IVONA 28 P Tadeáš 29 Ú Violeta 30 S Marcel</p> <p>29 N MICHAL 30 P Jeroným</p>	<p>1 P VŠECH SVATÝCH 2 S Památku zemřulých</p> <p>3 N HUBERT 4 P Karel 5 Ú Emerich 6 S Liběna 7 Č Velká říjnová soc. revoluce 8 P Bohumír 9 S Bohdan</p> <p>10 N EVŽEN 11 P Martin 12 Ú Benedikt 13 S Stanislav 14 Č Sáva 15 P Leopold 16 S Ottmar</p> <p>17 N VALENTÝNA 18 P Romana 19 Ú Alžběta 20 S Čestmír 21 Č Albert 22 P Cecílie 23 S Klement</p> <p>24 N EMÍLIE 25 P Kateřina 26 Ú Konrád 27 S Xenie 28 Č Zdislav</p>	<p>1 N LEV 2 P Blanka 3 Ú František 4 S Barbora 5 Č Jiřka 6 P Mikuláš 7 S Ambrož</p> <p>8 N KVĚTOSLAVA 9 P Vratislav 10 Ú Julie 11 S Dana 12 Č Simona 13 P Lucie 14 S Lýdie</p> <p>15 N ZDIRAD 16 P Albína 17 Ú Daniel 18 S Miroslav 19 Č Urban 20 P Dagmar 21 S Tomáš</p> <p>22 N SIMON 23 P Vlasta 24 Ú Adam a Eva</p> <p>25 S 1. SV. VÁNOČNÍ 26 Č 2. SV. VÁNOČNÍ</p> <p>27 P Jan 28 S Bohumila</p> <p>29 N JUDITA 30 P David 31 S Silvestr</p>